

ISSN 1829-1155

Հիմնադիր՝

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆ

Խմբագրական
խորհուրդ՝
Գագիկ Հարությունյան
Վահե Ստեփանյան
Վոլոդյա Հովհաննիսյան
Վալերի Պողոսյան
Առուշան Հակոբյան

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան, Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 58-81-71

ՏԵՂԵԿԱԳՐԻ

2(80)
2016

© ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

• ՎԵՐԼՈՒԾՍԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

- * ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ
ԼՈՒՅՄԻ ՆԵՐՔՈ *Արամ ՎԱՐԴԵՎԱՆՅԱՆ*5
- * ՍԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՐԱՇԽԱՎՈՐՄԱՆ, ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ
ՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԵՎ
ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐԻ ՀԵՏԱԳԱ ԱՍՐԱՊՆԴՄԱՆ
ՀՐԱՄԱՅՈՒԿԱՆՆԵՐԸ *Արարատ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ*17

• ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ (1228-1238)

- * 2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 15-ԻՆ ԲՐԱՏԻՍԼԱՎԱՅՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ՍԼՈՎԱԿԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԻ
ԵՎ ԳՈՒՅՔԻ ԿՐԿՆԱԿԻ ՀԱՐԿՈՒՄԸ ԲԱՑԱՌԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՐԿՈՒՄԻՑ
ԽՈՒՍԱՓԵԼԸ ԿԱՆԽԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1228 - 29 սեպտեմբերի 2015 թվականի)28
- * ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ
ՆԵՐԴՐՈՒՄԱՅԻՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ 2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 16-ԻՆ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ԷԼԵԿՏՐԱՀԱՂՈՐԴՄԱՆ ՑԱՆՑ»
ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ
(ՄԴՈ 1229 - 29 սեպտեմբերի 2015 թվականի)31
- * 1985 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 15-ԻՆ ՍՏՐԱՍԲՈՒՐԳՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ
ԽԱՐՏԻԱՅԻ (ԿԻՑ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ) 5-ՐԴ, 6-ՐԴ
ՀՈԴՎԱԾՆԵՐՈՒՄ, 7-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ԵՎ 10-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 3-ՐԴ
ԿԵՏԵՐՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1230 - 29 սեպտեմբերի 2015 թվականի)36

- * ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 196-ՐԴ
ՀՈԴՎԱԾԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ
(ՄԴՈ 1231 - 6 հոկտեմբերի 2015 թվականի).....40

- * 2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 30-ԻՆ ԵՎ 2015 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՀՈՒՆԻՍԻ 7-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ՋԻԱՀ-Ի, ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՈՋԻ ԵՎ ՄԱԼԱՐԻԱՅԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ
ԳԼՈՔԱԼ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՄԻՋԵՎ ՇՐՋԱՆԱԿԱՅԻՆ
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ
(ՄԴՈ 1232 - 6 հոկտեմբերի 2015 թվականի).....52

- * 2014 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 4-ԻՆ ՍԵՈՒԼՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ԿՈՐԵԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ
ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ, ՍՊՈՐՏԻ ԵՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՆԵՐՈՒՄ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1233 - 6 հոկտեմբերի 2015 թվականի)55

- * «ՀՐԱՊԱՐԱԿ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ-Ի ԵՎ «ՍՏԱՐՏ ՄԵԴԻԱ» ՍՊԸ-Ի
ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ԶԱՆԳՎԱԾԱՅԻՆ ԼՐԱՏՎՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 5-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ, ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 14-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ, 41-ՐԴ
ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ 1-ԻՆ ԿԵՏԻ, 279-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1234 - 20 հոկտեմբերի 2015 թվականի)59

- * 2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 16-ԻՆ ԲՈՒՐԱԲԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՏԱՐԱԾՔՈՒՄ
ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՆԵՐՄՈՒԾՄԱՆ ՈՒ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ
ՀԱՐՅԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ
(ՄԴՈ 1235 - 10 նոյեմբերի 2015թ.).....78

* ՀՀ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ԵՎ ՀՀ ԳԼԽԱՎՈՐ ԴԱՏԱԽԱՉԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 21-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 4-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1236 - 17 նոյեմբերի 2015 թվականի).....81

* 2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 3-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՕՊԵԿ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՄԻՋԵՎ «ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՅՎԱԾՔՆԵՐԻ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ» ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1237 - 17 նոյեմբերի 2015 թվականի).....103

* ԼՅՈՒԲՈՎ ՓԻԼՈՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 124-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 3-ՐԴ ԿԵՏԻ ԵՎ «ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 63-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1238 - 1 դեկտեմբերի 2015 թվականի).....110

• ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

* ՀՀ ՍԴ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ124

* ՀՀ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ 20 ՏԱՐԵԿԱՆ Է125

* ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԲԱԿՈ ՄԱՀԱԿՅԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐԶԸ ՀՀ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱԶՄԱՎՈՐՄԱՆ 20-ԱՄՅԱԿԻ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ131

* ՀՀ ԱԺ ՆԱԽԱԳԱՀ ԳԱԼՈՒՍՏ ՄԱՀԱԿՅԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐԶԸ ՀՀ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱԶՄԱՎՈՐՄԱՆ 20-ԱՄՅԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ131

* ՀՀ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՀՈՎԻԿ ԱԲՐԱՀԱՍՅԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐԶԸ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ 20-ԱՄՅԱԿԻ ԱՌԹՎ133

* ՀԱՄԱԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ ՀՐԱՎԻՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀՀ ՍԴ ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱՎ ՀԱՎԱՆՈՒԹՅԱՆ134

* ՀՅՈՒՐԵՐ ԴԱՆԻԱՅԻՑ136

* ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԻ ԱՅՑ137

Արամ ՎԱՐԴԵՎԱՆՅԱՆ

ՀՀ սահմանադրական դատարանի
նախագահի խորհրդական,
Հայ-Ռուսական (Սլավոնական) համալսարանի
քրեական իրավունքի և
քրեական դատավարության իրավունքի
ամբիոնի դասախոս, Ի. Գ. Թ.

**ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ ԼՈՒՅՄԻ
ՆԵՐՔՈ**

Սահմանադրականության կայացման, հասարակական հարաբերությունների սահմանադրականացման, ինչպես նաև իրավունքի գերակայության ապահովման համար առանցքային դերակատարում ունի սահմանադրական վերահսկողությունը: Այն հասարակություններում, որտեղ կայացած է սահմանադրական վերահսկողությունը, սահմանադրականության մակարդակը չի կարող ցածր լինել: Սահմանադրական վերահսկողության վերաբերյալ աշխատության մեջ պրոֆեսորներ Հարությունյանը և Մավչիչը ներկայացնում են այն մոտեցումը, որ սահմանադրական վերահսկողության ինստիտուտը հանդես է գալիս որպես պետական իշխանությունների բաժանման, ինչպես նաև հակակշիռների և զսպումների մեխանիզմի իրագործման անկախ երաշխավոր¹: Ինչպես նշում է պրոֆեսոր Գ. Հարությունյանը. «Առավել ընդհանուր բնորոշմամբ, սահմանադրական վերահսկողությունը հասարակության կենսագրի համընդհանուր ճանաչում գտած ու հաստատագրված կանոնների պահպանության երաշխիքն է, որն իրականացվում է սահմանադրական բոլոր ինստիտուտների ու մարմինների կողմից»²: Կարող ենք նշել նաև, որ սահմանադրական վերահսկողությունը հանդես է գալիս որպես սահմանադրորեն ամրագրված նորմերի ու սկզբունքների պահպանման միջոց:

Սահմանադրական վերահսկողության գործընթացին մասնակցում են գրեթե բոլոր սահմանադրական ինստիտուտները, մասնավորապես, երկրի Նախագահը, օրենսդիր մարմինը, կառավարությունը, ինչպես նաև

1 Տե՛ս G. Harutyunyan, A. Mavčič, Constitutional review and its development in the modern world (a comparative constitutional analysis), Yerevan-Ljubljana, 1999, էջ 13-14:

2 Տե՛ս Գ. Հարությունյան, Սահմանադրական վերահսկողություն: Եր., «Իրավունք», 2008թ., էջ 10:

դատարանները: Պետք է նկատել նաև, որ կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության շրջանակներում նշյալ գործընթացին կարող են մասնակցել նաև յուրաքանչյուր ոք: Մեր կարծիքով սահմանադրական վերահսկողության հիմնական դերակատարումը պատկանում է հենց սահմանադրական դատարաններին, որոնց առանցքային գործառույթն է Սահմանադրության գերակայության ու անմիջական գործողության ապահովումը: Ընդունված է համարել, որ սահմանադրական արդարադատության ինստիտուտը սկիզբ է առել 18-րդ դարի առաջին կեսին՝ Մեծ Բրիտանիայում և կապված է եղել Գաղտնի Խորհրդի գործունեության հետ, որը չէր չէր եր համարում գաղութների լեզիսլատուրաների (օրենսդրական մարմինների) այն որոշումները, որոնք հակասում էին անգլիական խորհրդարանի այդ գաղութների հետ կապված որոշումներին կամ սովորությանին կանոններին: Սակայն ժամանակակից սահմանադրական վերահսկողության հասկացությունն ի սկզբանե հայտնվեց ԱՄՆ-ում: 1803 թվականին «Մերբերին ընդդեմ Մեդիսոնի» գործում ԱՄՆ-ի Գերագույն Դատարանը Ջոն Մարշալի ղեկավարության ներքո հայտարարեց, որ Դաշնային Սահմանադրությունը երկրի գերագույն օրենքն է, և Կոնգրեսի յուրաքանչյուր օրենք, որը հակասում է Սահմանադրությանը, կարող է հակասահմանադրական ճանաչվել Գերագույն դատարանի կողմից³: Այսինքն՝ դատական սահմանադրական վերահսկողության ամերիկյան մոդելը կայանում է նրանում, որ առանձին դատական մարմին սահմանադրաիրավական վեճեր քննության առնելու համար չի ստեղծվում:

Առաջին համաշխարհային պատերազմից հետո Եվրոպայում ստեղծվեց դատական սահմանադրական վերահսկողություն իրականացնող մարմնի սեփական մոդելը, այն է՝ դատական սահմանադրական վերահսկողության մասնագիտացված կառույցը: Նշված մոդելի գաղափարը հիմնականում պատկանում է ավստրիացի իրավաբան Հանս Բելզենին, որը հանդիսանում էր Ավստրիայի Դաշնային սահմանադրական օրենքի հիմնադիրներից մեկը: Հ. Բելզենը դատական սահմանադրական վերահսկողության առանձին ինստիտուտի ստեղծումը հիմնավորում էր իր կողմից մշակված «իրավունքի մասին մաքուր ուսմունքի» հայեցակարգով⁴: 1920 և 1921 թվականներին նշյալ մոդելի հիման վրա ձևավորվեցին առաջին սահմանադրական դատարանները համապատասխանաբար Ավստրիայում և Չեխոսլովակիայում: Դատական սահմանադրական վերահսկողության մասնագիտացված ինստիտուտների կոչումը կայանում է հենց նրանում, որ մասնագիտացված սահմանադրական

3 St 'u Kevin M. Stack, The Constitutional Foundations of Chenery / Kevin M. Stack // The Yale Law Journal. 2008. № 5 8. էջ 962:

4 St 'u Чистое учение о праве Ганса Кельзена Сб. пер. Вып. 1. М.: АН СССР ИНИОН, 1987, էջ 50:

դատարանները ստեղծվեն և գործեն սահմանադրական կարգի հիմունքների, մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության, Սահմանադրության գերակայության և պաշտպանությունն ապահովելու, Սահմանադրության մեջ հռչակված և երաշխավորվող հիմնական քաղաքական և իրավական արժեքների պահպանման ու ապահովման նպատակով: Նշյալ փորձը հուշում է, որ սահմանադրական վերահսկողության փաստացի իրականացումը սկիզբ է առել նախ համապատասխան Սահմանադրություն ընդունելով, երկրորդ՝ Սահմանադրությունները բարձրագույն իրավաբանական ուժ ունեցող փաստաթղթեր դիտարկելով և դատական մարմինների կողմից նշյալ պահանջը ապահովելով: Կիսում ենք իրավագիտության դոկտոր Հենրիկ Խաչատրյանի այն կարծիքը, որ «Սահմանադրական վերահսկողությունը «աճել է» դատարանների գործունեությունից»⁵:

Մեր կարծիքով սահմանադրական վերահսկողության Եվրոպական մոդելն առավել համակարգված և արդյունավետորեն կարող է լուծում տալ սահմանադրական վերահսկողության առջև դրված հիմնական խնդիրներին, ինչպիսիք են սահմանադրության գերակայության ապահովումը, սահմանադրական նորմերի անմիջական գործողությունը, իրավունքի գերակայության ապահովումը ազգային իրավական համակարգում և այլն:

Սույն գիտական հոդվածում մենք հատկապես կմանրամասնենք Հայաստանում նախնական և վերացական սահմանադրական վերահսկողության կառուցակարգերի զարգացումները, ինչպես նաև 2015 թվականի դեկտեմբերի 6-ին տեղի ունեցած հանրաքվեի արդյունքում ընդունված Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության փոփոխություններով նախատեսված մոտեցումները:

Միջազգային փորձում առկա են սահմանադրական վերահսկողության հիմնական մի քանի ձևեր՝ նախնական, հետագա, կոնկրետ և վերացական:

Նախնական (a priori) սահմանադրական վերահսկողությունը ենթադրում է, որ իրավական ակտը, մինչև գործողության մեջ դրվելը, դառնում է սահմանադրական վերահսկողության օբյեկտ⁶, այսինքն՝ որոշվում է համապատասխան ակտի Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը, հետապնդելով նպատակ նախապես կանխելու հնարավոր հակասահմանադրական կարգավորումը և/կամ կարգավորումները: Միջազգային փորձում ընդունված է նշված մեխանիզմի երկու մոտեցում.

5 Տե՛ս Հենրիկ Խաչատրյան. Սահմանադրական վերահսկողություն և Սահմանադրական դատարան, Եր., «Արեգ», 1993թ., էջեր 14-15:

6 Տե՛ս Գ.Գ. Հարությունյան, Սահմանադրական արդարադատությունը Հայաստանի Հանրապետությունում, Եր., Նժար, 2000թ., էջեր 19-20:

Առաջին՝ սահմանադրական վերահսկողության օբյեկտ է դառնում համապատասխան իրավական ակտի նախագիծը:

Երկրորդ՝ սահմանադրական վերահսկողության օբյեկտ է դառնում ընդունված, բայց դեռևս գործողության մեջ չդրված (չստորագրված), համապատասխան իրավական ակտը:

Առաջին մոտեցումը ընդունված է օրինակ Հարավային Աֆրիկայում, որտեղ համապատասխան ակտի Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցով դիմող սուբյեկտ է հանդիսանում Հանրապետության Նախագահը⁷:

Երկրորդ մոտեցումն ընդունված է ինչպես Ֆրանսիայում, այնպես էլ Կանադայում: Ֆրանսիայի Սահմանադրության 61-րդ հոդվածը սահմանում է, որ սահմանադրական խորհուրդը, մինչև համապատասխան իրավական ակտերի հրապարակումը, որոշում է դրանց Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը մեկ ամսվա ընթացքում, իսկ բացառիկ դեպքերում 8 օրվա ընթացքում:

Հետագա (a posteriori) սահմանադրական վերահսկողության գլխավոր առաքելությունը կայանում է նրանում, որպեսզի ապահովվի զարգացող իրավական ակտերի, այսինքն՝ արդեն իսկ ընդունված փաստաթղթերի Սահմանադրությանը համապատասխանությունը և ներդաշնակությունը: Հետագա սահմանադրական վերահսկողությանը բնորոշ են կոնկրետ և վերացական վերահսկողության ձևերը: Կոնկրետ վերահսկողությունը բնորոշ է սահմանադրական արդարադատության ամերիկյան մոդելին: Կոնկրետ վերահսկողության շրջանակներում նորմատիվ ակտի սահմանադրականության խնդիրը առնչվում է դատաքննության առարկա դարձած այս կամ այն կոնկրետ գործին: Այսինքն՝ տվյալ դեպքում պարտադիր է դառնում նորմատիվ ակտի և կոնկրետ գործի միջև հստակ կապի առկայությունը: Եվրոպական շատ երկրներում նույնպես, առավել ևս, երբ գործում է անհատական սահմանադրական դիմումների համակարգը, սահմանադրական վերահսկողությունն իրականացվում է նաև կոնկրետ վերահսկողության կարգով: Կոնկրետ վերահսկողությունն առավել ընդհանուր բնորոշմամբ բաղկացած է հետևյալ հատկանիշներից՝ իրավական ակտի սահմանադրականության մասին որոշման տարածումը կոնկրետ գործին առնչվող իրավասուբյեկտների վրա, անհատական շահերի պաշտպանության խնդրի առաջնայնություն, ընդհանուր իրավասության դատարանների և սահմանադրական վերահսկողություն իրականացնող դատական մարմինների գործառական հստակ փոխհարաբերությունների կանոնակարգվածություն:

⁷ Տե՛ս Եվրոպայի խորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի CDL-AD(2010)039rev հետազոտությունը, էջ 14:

Վերացական (արստրակտ) վերահսկողությունը հանդիսանում է դատական սահմանադրական վերահսկողության եվրոպական մոդելի հիմնական առանձնահատկություններից: Դատական սահմանադրական վերահսկողության ամերիկյան մոդելում վերահսկողության նման ձև նախատեսված չէ: Նշվածը ենթադրում է, որ ցանկացած պահին և անկախ որևէ կոնկրետ գործի քննությունից, օրենքով նախատեսված իրավասու սուբյեկտը կարող է սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմնում բարձրացնել նորմատիվ ակտի սահմանադրականության հարցը⁸: Այսինքն՝ տվյալ դեպքում պարտադիր չէ վիճարկվող նորմատիվ ակտի կապը այս կամ այն կոնկրետ գործին: Միջազգային փորձի ուսումնասիրությունից հետևում է, որ վերացական վերահսկողության դեպքում, որպես կանոն, դիմող սուբյեկտները պետական մարմիններն են: Մակայն կան երկրներ, որտեղ ոչ միայն պետական մարմիններն են հանդիսանում վերացական վերահսկողության շրջանակներում դիմող սուբյեկտ, այլ նաև քաղաքացիները: Այսինքն՝ մարդիկ կարող են դիմել սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմին ոչ միայն կոնկրետ գործով, որպես կոնկրետ, այլ նաև որպես վերացական վերահսկողության սուբյեկտ: Նման գործողությունն անհրաժեշտ է դիտարկել *actio popularis* ինստիտուտի տեսանկյունից, որի ապահովման համար պարտադիր պայման է հանդիսանում դիմող սուբյեկտի իրավական շահի առկայությունը: Առաջին հայացքից նման դեպքերում իրավական շահի ապացուցման հանգամանքը կարող է խնդրահարույց լինել, քանի որ քաղաքացին դիմում է կոնկրետ նորմի սահմանադրականությունը պարզելու համար սահմանադրական դատարան, այն պարագայում, երբ այդ նորմը վերջինիս նկատմամբ չի կիրառվել: Մակայն պետք է նկատել, որ նշված անձն, ինչպես նաև այլոք, երկրում Սահմանադրության գերակայության և պաշտպանության ապահովման նկատմամբ ունեն իրավական շահ, ինչը բավարար է նշյալ պահանջը բավարարելու համար: 2011 թվականի հունվարի 27-ի Եվրոպայի խորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի լիազուսմար նիստի կողմից հաստատված համապատասխան հետազոտության մեջ անդրադարձ է արվել նաև վերոգրյալ հարցին և նշվել է, որ *actio popularis* ինստիտուտը նախատեսված է Լիխտենշտեյնի, Մալթայի, Պերուի, Խորվաթիայի, Վրաստանի, Բրազիլիայի և այլ երկրների համապատասխան օրենսդրությամբ⁹: Պետք է նկատել, որ միջազգային փորձի ուսումնասիրությունն, ինչպես նաև Վենետիկի հանձնաժողովի նշյալ հետազոտությունը վկայում են, որ *actio popularis* ինստիտուտի նախատեսումը,

8 Տե՛ս Գ.Գ. Հարությունյան, Սահմանադրական արդարադատությունը Հայաստանի Հանրապետությունում, Եր., Նժար, 2000թ., էջ 21-22:

9 Տե՛ս Եվրոպայի խորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի CDL-AD(2010)039rev հետազոտությունը:

չնայած իր դրական կողմերին, հանգեցնում է սահմանադրական դատարանների անհարկի ծանրաբեռնմանը: Հետևաբար, կարծում ենք, որ առավել ընդունելի է որպես վերացական վերահսկողության սուբյեկտ դիտարկել պետական մարմիններին:

Վերացական վերահսկողության դերն առավել կարևորվում է համակարգային անցումային փուլերում գտնվող երկրներում, երբ արմատապես վերափոխվում է օրենսդրական համակարգը, ընդունվում է նոր Սահմանադրություն կամ կատարվում են էական սահմանադրական փոփոխություններ: Գտնում ենք, որ վերացական վերահսկողությունն ունի կանխարգելիչ մեծ ներուժ, պաշտպանում է Սահմանադրության գերակայությունը նորմատիվ ակտերի նախապատրաստման, ընդունման ու գործադրման բոլոր փուլերում: Վերահսկողության այս ձևը երաշխիք է դառնում իշխանությունների բաժանման սահմանադրական հաշվեկշռի պահպանման և դրանց ներդաշնակ գործունեության ապահովման համար: Վերացական վերահսկողության համակարգի առավել արդյունավետ գործելու համար, նշվածի օբյեկտ պետք է հանդիսանան պետական իշխանության բոլոր մարմինների կողմից ընդունվող նորմատիվ ակտերը:

Միջազգային փորձում առկա է նաև դատական սահմանադրական վերահսկողության *proprio motu* ձևը, որն իրենից ենթադրում է համապատասխան դատական սահմանադրական վերահսկողություն իրականացնող մարմնի սեփական նախաձեռնությամբ որևէ նորմի սահմանադրականության հարց քննության առնելը: Վերահսկողության նշյալ ձևը իր կիրառումն է ստացել Ալբանիայում, Ավստրիայում, Հունգարիայում, Մոնտենեգրոյում և այլ երկրներում: Պետք է նկատել, որ Վենետիկի հանձնաժողովը, ուսումնասիրելով Մոնտենեգրոյի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի մասին օրենքում փոփոխություններ կատարելու վերաբերյալ նախագիծը, 2014 թվականին հրապարակված պաշտոնական կարծիքում ի թիվս այլ նկատառումների նշել է, որ սահմանադրական դատարանի կողմից սեփական նախաձեռնությամբ սահմանադրականության պարզման քննություն սկսելը բավականին վտանգավոր ինստիտուտ է, քանի որ այն կարող է դատարանին քաղաքական դաշտ բերել, որտեղ կարող են լինել քննադատություններ թե ինչ պատճառով դատարանը քննության առավ այս կամ այն նորմը այլ ոչ մեկ այլը¹⁰:

Անդրադառնալով Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական վերահսկողության և դրա զարգացումներին, պետք է նշել, որ 1995 թվականի հուլիսի 5-ին ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորվեց սահմանադրական մասնագիտացված ինստիտուտի՝ ՀՀ սահմանադրական դա-

10 Տե՛ս Եվրոպայի խորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի CDL-AD(2014)033 հետազոտությունը:

տարանի ձևավորումը (1996թ. փետրվար) և ամրագրվեցին վերջինիս գործունեության երաշխիքները, լիազորությունները, կազմավորման և գործունեության կարգը, դիմող սուբյեկտների շրջանակը և այլն: Սահմանադրության 101-րդ հոդվածով սահմանված էր, որ սահմանադրական դատարան կարող են դիմել՝ 1) Հանրապետության Նախագահը, 2) պատգամավորների առնվազն մեկ երրորդը, 3) Հանրապետության Նախագահի և պատգամավորության թեկնածուները՝ ընտրությունների արդյունքների հետ կապված վեճերով, 4) կառավարությունը՝ Սահմանադրության 59 հոդվածով նախատեսված դեպքում: Այսինքն՝ Հայաստանն ընտրեց սահմանադրական վերահսկողության Եվրոպական մոդելը: Միաժամանակ երկրում սահմանադրականության կայացման, հասարակական հարաբերությունների սահմանադրականացման, սահմանադրական արդարադատության ամրապնդման և մի շարք այլ կարևոր սահմանադրաիրավական հարցերի համատեքստում սահմանադրական դատարան դիմող սուբյեկտների նման նեղ շրջանակի նախատեսումը չէր կարող դրական ազդեցություն ունենալ:

Հայաստանի Հանրապետությունում 2005թ. նոյեմբերի 27-ի հանրաքվեի արդյունքում իրականացված սահմանադրական փոփոխություններով էապես վերանայվեց սահմանադրական դատարան դիմող սուբյեկտների ցանկը: Էականորեն ընդլայնվեց Սահմանադրական դատարան դիմելու իրավասություն ունեցող սուբյեկտների շրջանակը, ինչը նպաստեց Հայաստանում սահմանադրական արդարադատության արդյունավետության բարձրացմանը, մասնավորապես, ներդրվեց անհատական սահմանադրական գանգատի ինստիտուտը, ՀՀ Սահմանադրության (2005 թվականի նոյեմբերի 27-ի հանրաքվեով ընդունված խմբագրության տեքստ) 100-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ կետերով նախատեսված գործերով Սահմանադրական դատարան դիմելու իրավունք ունեցող ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորների նվազագույն թվաքանակը հասցվեց մեկ հինգերորդի (նախկինում սահմանված մեկ երրորդի փոխարեն), Սահմանադրական դատարան դիմելու իրավասու սուբյեկտներ ճանաչվեցին նաև տեղական ինքնակառավարման մարմինները, դատարանները, գլխավոր դատախազը և ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանը: Այսպիսով, նշված բարեփոխումներից հետո ՀՀ Սահմանադրության (2005 թվականի նոյեմբերի 27-ի հանրաքվեով ընդունված խմբագրության տեքստ) 101-րդ հոդվածով հստակ սահմանվեցին ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմող սուբյեկտները, դրանք են.

1) Հանրապետության Նախագահը՝ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1, 2, 3, 7-րդ և 9-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում.

2) Ազգային ժողովը՝ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3, 5, 7-րդ և 9-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում.

3) պատգամավորների առնվազն մեկ հինգերորդը՝ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում.

4) կառավարությունը՝ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1, 6, 8-րդ և 9-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում.

5) տեղական ինքնակառավարման մարմինները՝ իրենց սահմանադրական իրավունքները խախտող պետական մարմինների՝ նորմատիվ ակտերի Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցով.

6) յուրաքանչյուր ոք՝ կոնկրետ գործով, երբ առկա է դատարանի վերջնական ակտը, սպառվել են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները և վիճարկում է այդ ակտով իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականությունը.

7) դատարանները և գլխավոր դատախազը՝ իրենց վարույթում գտնվող կոնկրետ գործին առնչվող նորմատիվ ակտերի դրույթների սահմանադրականության հարցերով.

8) մարդու իրավունքների պաշտպանը՝ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետում թվարկված նորմատիվ ակտերի՝ Սահմանադրության 2-րդ գլխի դրույթներին համապատասխանության հարցերով.

9) Հանրապետության Նախագահի և պատգամավորության թեկնածուները՝ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ և 4-րդ կետերի շրջանակներում իրենց առնչվող հարցերով:

Պետք է նկատել, որ չնայած նշյալ կառուցակարգերը բավականին լուրջ քայլ էին առավել արդյունավետ սահմանադրական վերահսկողության մոդելի ամրագրման, սակայն գտնում ենք, որ առկա էին որոշակի թերություններ:

Նախնական սահմանադրական վերահսկողության տեսանկյունից միակ մեխանիզմը վերաբերում էր միջազգային պայմանագրերի վավերացմանը: Նշված հարցով դիմող սուբյեկտ, համաձայն «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 72-րդ հոդվածի, հանդիսանում է Հանրապետության Նախագահը:

Այսինքն՝ որևէ միջազգային պայմանագիր, նախքան սահմանադրական վերահսկողության օբյեկտ դառնալը, չի կարող վավերացվել ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից: Հաշվի առնելով այն, որ միջազգային պայմանագրերը Հայաստանի Հանրապետության իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մասն են, ակնհայտ է, որ դրանց վավերացումն առանց ՀՀ սահմանադրական դատարանի դրանց Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու, լրջագույն վտանգ կներկայացնեն իրավական անվտանգությանը և կբացակայեն մեխանիզմը կանխելու Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ սահմանված պահանջներին չհամապատասխանող պարտավորությունների ստանձնումը:

Միաժամանակ պետք է նկատել նաև, որ կարող են լինել օրենքներ,

որոնք թեև ընդունվեն օրենսդիր մարմնի կողմից, սակայն առերևույթ սահմանադրականության խնդիր առաջացնեն: Սահմանադրական դատարանի վերջին տարիների պրակտիկան միանշանակ վկայում է այն 100-ից ավել նորմերի մասին, որոնք թեև ընդունվել են օրենսդիր մարմնի կողմից, սակայն հետագայում ճանաչվել են Սահմանադրության պահանջներին հակասող և անվավեր ու միայն տրամաբանական է այն եզրահանգումը, որ ստեղծված իրավիճակը կարող էր և կանխվել նախքան նման օրենքների ուժի մեջ մտնելը: Հենց այդ նպատակին է ծառայում նախնական սահմանադրական վերահսկողությունը, որը ինչպես նշել էինք հաճախ իրականացվում է այն փուլում, երբ չնայած համապատասխան օրենքը ընդունվել է օրենսդիր մարմնի կողմից, սակայն ուժի մեջ չի մտել (չի ստորագրվել, հրապարակվել):

2015 թվականի դեկտեմբերի 6-ին տեղի ունեցած հանրաքվեի արդյունքում ընդունված Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության փոփոխություններով անցում կատարվեց ժամանակակից խորհրդարանական կառավարման համակարգի, գործող կիսանախագահական կառավարման ձևից: Նշված համակարգի անցման դեպքում, Հանրապետության նախագահը գործադիր իշխանության իրականացման հետ որևէ անմիջական կապ չի ունենալու և վերջինիս գործառույթները էապես այլ բնույթ են կրելու ու հիմնական շեշտը դրվելու է Սահմանադրության դրույթների պահպանման հետ կապված գործառույթներին: Այսպես՝ Սահմանադրության (2015 թվականի դեկտեմբերի 6-ի հանրաքվեով ընդունված խմբագրության տեքստ) 129-րդ հոդվածը սահմանում է.

«1. Ազգային ժողովի ընդունած օրենքը Հանրապետության նախագահն ստորագրում և հրապարակում է քսանմեկօրյա ժամկետում կամ նույն ժամկետում դիմում է Սահմանադրական դատարան՝ Սահմանադրությանն օրենքի համապատասխանությունը որոշելու հարցով:

2. Եթե Սահմանադրական դատարանը որոշում է, որ օրենքը համապատասխանում է Սահմանադրությանը, ապա Հանրապետության նախագահը հնգօրյա ժամկետում ստորագրում և հրապարակում է օրենքը:

3. Եթե Հանրապետության նախագահը չի կատարում սույն հոդվածով սահմանված պահանջները, ապա Ազգային ժողովի նախագահը հնգօրյա ժամկետում ստորագրում և հրապարակում է օրենքը»:

Նշված կարգավորմամբ հստակ սահմանվում է լիարժեք նախնական սահմանադրական վերահսկողության հնարավորություն, որի դիմող սուբյեկտը հանդիսանալու է Հանրապետության նախագահը: Այսինքն այն դեպքերում, երբ Հանրապետության նախագահը կգտնի առերևույթ սահմանադրականության խնդիր, չնայած արդեն իսկ Ազգային ժողովի կողմից ընդունված օրենքի համապատասխան նորմի և/կամ նորմերի վերաբերյալ, հնարավորություն է առաջանում քսանմեկօրյա ժամկետում

դիմելու Սահմանադրական դատարան՝ Սահմանադրությանն օրենքի համապատասխանությունը որոշելու հարցով:

Հաշվի առնելով այն, որ 2015 թվականի դեկտեմբերի 6-ին տեղի ունեցած հանրաքվեի արդյունքում ընդունված Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության փոփոխություններով անցում կատարվեց խորհրդարանական կառավարման համակարգի, անհրաժեշտ ենք համարում անդրադառնալ նման կառավարման համակարգ ունեցող երկրներում Հանրապետության նախագահի՝ որպես նախնական սահմանադրական վերահսկողության շրջանակներում դիմող սուբյեկտ հանդիսանալու փորձին:

Այսպես՝

• **Ռումինիայի** Հանրապետության Սահմանադրության 146-րդ հոդվածի a) կետը սահմանում է, որ գործողության մեջ դեռևս չդրված նորմատիվ ակտերի վերացական սահմանադրական վերահսկողության հարցով սահմանադրական վերահսկողության մասնագիտացված մարմին ի թիվս այլ պաշտոնատար անձանց կարող է դիմել նաև Հանրապետության նախագահը¹¹:

• **Հունգարիայի** Հանրապետության Սահմանադրության 24-րդ հոդվածը, սահմանելով Հունգարիայի սահմանադրական դատարանի լիազորությունները, նախատեսում է թե նախնական վերացական, և թե հետագա վերացական սահմանադրական վերահսկողության հնարավորություն: Գործողության մեջ դրված նորմատիվ ակտերի վերացական սահմանադրական վերահսկողության հարցով սահմանադրական վերահսկողության մասնագիտացված մարմին դիմող սուբյեկտների ցանկում **նախատեսված չէ Հանրապետության նախագահը**: Սահմանադրության 9-րդ հոդվածի i) կետը սահմանում է, որ **Հանրապետության նախագահը, գործողության մեջ դեռևս չդրված նորմատիվ ակտերի վերացական սահմանադրական վերահսկողության հարցով, կարող է դիմել սահմանադրական վերահսկողության մասնագիտացված մարմին**¹²:

• **Էստոնիայի** Հանրապետության Սահմանադրության 151-րդ հոդվածը սահմանում է, որ սահմանադրական վերահսկողության հետ կապված հարցերը կարգավորվում են առանձին օրենքով¹³: Սահմանադրական վերահսկողության դատավարության վերաբերյալ օրենքի 5-րդ հոդվածը սահմանում է, որ Հանրապետության նախագահը գործողության մեջ

11 Տե՛ս Ռումինիայի Հանրապետության Սահմանադրություն http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act2_2&par1=5#t5c0s0sba142:
12 Տե՛ս՝ Հունգարիայի Հանրապետության Սահմանադրություն https://www.constituteproject.org/constitution/Hungary_2011.pdf:
13 Տե՛ս՝ Էստոնիայի Հանրապետության Սահմանադրություն <http://www.president.ee/en/republic-of-estonia/the-constitution/index.html#XIII>:

դեռևս չդրված և Խորհրդարանի (Riigikogu) կողմից կրկնակի ընդունված (Նախագահի վետոն հաղթահարած) նորմատիվ ակտերի վերացական սահմանադրական վերահսկողության հարցով կարող է դիմել սահմանադրական վերահսկողության մասնագիտացված մարմին¹⁴: Հատկանշական է, որ համանման նորմ նախատեսված է նաև Էստոնիայի Սահմանադրության 107-րդ հոդվածում:

Պետք է նկատել, որ չնայած նշված մեխանիզմի առավելություններին մի շարք ռուս իրավագետներ, այդ թվում Բ. Կոնիլովը, Վ. Մակլակովը, Բ. Ստրաշունը¹⁵, ինչպես նաև Մ. Նուդելը¹⁶, գտնում են, որ նախնական սահմանադրական վերահսկողությունը կարող է հանգեցնել օրենսդիր մարմնի որոշակի կախվածության սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմնից, ինչպես նաև այն որ նման փուլում հակասահմանադրականության հարցը ամբողջությամբ գնահատելը բավականին դժվար է որոշել, հաշվի առնելով իրավակիրառական պրակտիկայի բացակայությունը:

Մենք կարծում ենք, որ այն մտահոգությունը, որ օրենսդիր մարմինը նման վերահսկողության դեպքում հայտնվում է կախվածության մեջ սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմնից, հիմնավոր չէ այնքանով, որքանով սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմինները վեր են գտնվում պետական իշխանության բոլոր մարմիններից և հետապնդում են մեկ հիմնական գործառույթ և առաքելություն, այն է՝ Սահմանադրության գերակայության ու անմիջական գործողության ապահովումը, հետևաբար կախվածության հարց առհասարակ չի կարող առաջանալ: Պետք է նկատել նաև, որ նախնական սահմանադրական վերահսկողության առաջարկվող տարբերակը բացառում է կախվածություն և/կամ միջամտություն օրենսդրի գործունեությանը Սահմանադրական դատարանի կողմից, քանի որ օրենսդիր մարմինն իր գործունեությունը նախնական սահմանադրական վերահսկողության օբյեկտի վերաբերյալ արդեն իսկ ավարտել է, որի արդյունքում փոխանցել է այն Հանրապետության նախագահին: Նշվածը ևս փաստում է այն բանի մասին, որ բացակայում է որևէ միջամտություն օրենսդրի գործունեությանը: Հակառակ դեպքում պետք է պնդել նաև, որ Հանրապետության նախագահը օրենքները ստորագրելու լիազորությամբ ևս միջամտում է

14 Տե՛ս Սահմանադրական վերահսկողության դատավարության վերաբերյալ ԷՀ օրենք <http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=XX00014&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&yp=X&query=p%F5hiseaduslikkuse+j%E4revalve>:

15 Տե՛ս Конституционный контроль в зарубежных странах: учеб. Пособие/ отв. Ред. В.В. Маклаков. – 2-е изд, испр. и доп. – М.: Норма: Инфра – М, 2010. Էջեր 50-51:

16 Տե՛ս Нудель М.А. Буржуазные Конституции в период общего кризиса капитализма. М.: Наука, 1966. Էջ 116:

օրենսդրի գործունեությանը, ինչը բնականաբար այդպես չէ:

Ինչ վերաբերում է այն հանգամանքին, որ իրավակիրառական պրակտիկայի բացակայությունը կարող է հանգեցնել բարդությունների համապատասխան իրավական ակտի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելիս, կարծում ենք, որ իրավակիրառական պրակտիկայի առկայությունը միայն օժանդակ դերակատարություն է ունենում կոնկրետ նորմի և/կամ նորմերի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելիս: Պատահական չէ, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչվել են ինչպես այնպիսի նորմեր, որոնք կիրառվել են պրակտիկայում, այնպես էլ նորմեր, որոնք ինչ-ինչ պատճառներով չեն կիրառվել: Հետևաբար՝ նման մտահոգությունը ևս հիմնավոր չէ:

Ելնելով վերոգրյալից, գտնում ենք, որ 2015 թվականի դեկտեմբերի 6-ին տեղի ունեցած հանրաքվեի արդյունքում ընդունված Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության փոփոխություններով սահմանված լիարժեք նախնական սահմանադրական վերահսկողության մեխանիզմի արդյունավետորեն իրացման դեպքում այն լրջորեն կարող է նպաստել Հայաստանում Սահմանադրության գերակայության ու անմիջական գործողության ապահովմանը:

**ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՐԱՇԽԱՎՈՐՄԱՆ,
ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԵՎ ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ
ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐԻ ՀԵՏԱԳԱ ԱՄՐԱՊԵՆՏԱՆ
ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ**

Աշխարհի տարբեր պետությունների սահմանադրությունների ուսումնասիրությունը վկայում է այն մասին, որ յուրաքանչյուր պետություն իր Սահմանադրությամբ ամրագրում է որոշակի սկզբունքներ, նորմեր և արժեքներ՝ ստեղծելով նրա դրույթները բնորոշելու հիմք: Սահմանադրական արժեքների ամբողջությունը որոշում է ցանկացած երկրի ազգային-ռազմավարական շահերը: Դրանց շնորհիվ ստեղծվում է արժեքային համակարգ ու Սահմանադրությունը դառնում է փաստացի իրականություն, բայց միայն այն դեպքում, երբ երկրի ամբողջ իրավական համակարգը խարսխվում է այդ արժեքների վրա ու վերջիններս գոյություն ունեն մարդու համար սահմանադրորեն երաշխավորված ձևով: Համեմատելով դրանք՝ կարող ենք նշել, որ սահմանադրական իրավադրույթներ պարունակող այդ ընդհանուր հասկացությունները տարբերվում են մեկը մյուսից: Ինչպես նշում է պրոֆեսոր Գ.Հարությունյանը «Երկրի «Բարձրագույն Օրենքը» պետք է ընդգրկի քաղաքացիական հասարակության հիմնական արժեքների ամբողջ համակարգը, երաշխավորի նրանց կայուն և վստահելի պաշտպանությունը ու վերարտադրությունը: Այդ արժեքները... ձևավորվում են դարեր շարունակ. յուրաքանչյուր սերունդ վերաիմաստավորում է դրանք և սեփական փորձով լրացնում ու երաշխավորում է դրանց հետագա զարգացումը»¹:

1 Տե՛ս Գ. Հարությունյան - Սահմանադրությունը եւ սահմանադրականությունը նոր հազարամյակի սահմանադրական մշակույթի համատեքստում: // Միջազգային բանբեր «Սահմանադրական արդարադատություն», 2013թ., N 2. – էջ 15: Так, Пастухов В.Б. видит Конституцию ... конституция представляет собой не столько нормативный акт наивысшей юридической силы, сколько образ жизни, сумму правил известного, но отнюдь не любого содержания, а в общем – основанный на правилах гражданской свободы и на господстве права строй, создаваемый народной общностью, и ею же обеспечиваемый”. См.:Пастухов В.Б. Чем болеют конституции? Российский конституционализм: поэзия принципов и проза правоприменения/ Сравнительное конституционное обозрение. 2012. N 1(86).С.73-84. По мнению Н.С. Бондаря „... господствующие в общественном сознании оценки конституции, уровень конституционной культуры в обществе и государстве... определяются в своей основе не самим по себе фактом наличия или отсутствия в государстве юридической конституции...- есть значительно более важные, глубинные – социо

Սահմանադրական արժեքների համակարգում հատուկ տեղ են զբաղեցնում մարդու իրավունքները և ազատությունները: Եվրոպական սահմանադրական ժառանգությունը հենվում է երեք հենասյուների վրա՝ ժողովրդավարություն, մարդու իրավունքներ, իրավունքի գերակայություն:

Մարդու իրավունքների երաշխավորման, ապահովման և պաշտպանության սահմանադրական ու օրենսդրական երաշխիքների կատարելագործումը ենթադրում է իրավունքի գերակայության սկզբունքի հետևողական իրացում և ամրապնդում: Ինչպես նշվում է Իրավաբանների միջազգային խորհրդի ընդունած բանաձևում, «Իրավունքի գերակայությունը ներկայիս դրությամբ հանդիսանում է պետության կողմից իշխանության օգտագործման նկատմամբ անկողմնակալ վերահսկողության ապահովման միակ մշակված համակարգը»²:

Այսօր շատերը համոզված են, որ իրավունքը ևս հայտնվել է համաշխարհայնացման գործընթացներում: Գիտնականները, փորձագետները, իրավաբանները, իրավունքի փիլիսոփաները խոսում են համաշխարհային իրավական համակարգերի մրցակցության, սերտացման, կոնվերգենցիայի հիմնախնդիրների մասին ու հաճախ են մատնանշում, որ այսօր աշխարհում բացակայում է միասնական տեսակետ «իրավունքի գերակայության» հասկացության վերաբերյալ: Դրա վառ ապացույցն են վերջին տարիներին տարբեր միջազգային կազմակերպություններում իրավունքի գերակայության հայեցակարգի շուրջ ծավալված քննարկումները և ընդունված փաստաթղթերը («Իրավունքի գերակայության սկզբունքի» մասին Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովի թիվ 1594 (2007) բանաձևը³, Իրավաբանների միջազգային ասոցիացիայի խորհրդի 2009թ. հուլիսին ընդունած բանաձևը Իրավունքի գերակայության մասին (2005թ.) բանաձևի մեկնաբանման առիթով⁴, Վենետիկի հանձնաժողովի «Իրավունքի գերակայության մասին զեկույցը» 25-26 մարտի 2011թ.⁵, «Ազգային և միջազգային մակարդակներում իրավունքի գերակայության մասին ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի բարձր մակարդակի հանդիպման հռչակագիրը» 19 սեպտեմբերի 2012 թ.⁶, Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեում Միացյալ Թագավորության նախագահության

культурные – истоки конституционализма”. Бондарь Н.С. Судебный конституционализм в России в свете конституционного правосудия. - М. Норма; ИНФРА. 2011. С. 24.

2 Резолюция Совета Международной ассоциации юристов от 8 октября 2009г. по поводу комментария к резолюции о верховенстве права (2005г.) <http://www.fparf.ru/international/iba.htm>

3 2007թ. նոյեմբերի 23-ի 1594 (2007) բանաձև:

4 Resolution of the council of the international bar association of October 8, 2009, on the commentary in rule of law resolution (2005, September, „Prague Resolution”), <http://gtmarket.ru/news/2012/11/30/5190>

5 <http://www.concourt.am/>

6 <http://www.un.org/ru/ga/documents/gares.shtml>

շրջանակներում անցկացված «Իրավունքի գերակայությունը որպես գործնական հայեցակարգ» (Լոնդոն, 2012 թվականի մարտի 2) թեմայով⁷, «Իրավունքի գերակայության եվրոպական չափորոշիչները և իշխանությունների հայեցողական սահմանները Եվրոպայի խորհրդի անդամ երկրներում» (Երևան, 2013 թվականի հուլիսի 4) թեմայով համաեվրոպական խորհրդաժողով⁸ և այլն:

Մեր կարծիքով՝ վերը թվարկված փաստաթղթերը մոտակա տարիներին տարբեր իրավակարգերում էական ազդեցություն կունենան իրավունքի գերակայության ընկալման վրա: Հարկ է նշել, որ այսօր բազմաթիվ կարծիքներ կան իրավունքի գերակայության և իրավական պետության հայեցակարգերի համադրման ու հակադրման վերաբերյալ⁹ (ներառյալ լինգվիստական), որը կարող է առանձին ուսումնասիրության թեմա հանդիսանալ:

Միջազգային փորձը վկայում է, որ երկրի հիմնական օրենքում մարդու իրավունքների և ազատությունների տարբերակված ամրագրումը նպաստում է վերջիններիս պաշտպանության համար համաչափ երաշխիքներ ունենալուն: Բայց միայն Սահմանադրությունում նշված ձևով իրավունքների և ազատությունների կառուցվածք ունենալը բավարար չէ: Ինչպես նշում է պրոֆեսոր Գ.Հարությունյանը, «Ժամանակակից աշխարհում իրական հասարակական կյանքի ու Սահմանադրության միջև դիալեկտիկական կապը արտահայտվում է տվյալ հասարակության սահմանադրականության համապատասխան հատկանիշների պրիզմայով»¹⁰: Այսինքն՝ Սահմանադրությամբ նախատեսված նորմերը և դրույթները իրականություն դարձնելը մեծապես պայմանավորված է երկրի սահմանադրական և իրավական մշակույթի մակարդակով, պետաիրավական ավանդույթներով ու սովորույթներով, պետական մտածելակերպով:

ԼՂՀ Սահմանադրության 2-րդ գլուխը ամբողջությամբ նվիրված է մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքներին, ազատություններին և պարտականություններին՝ առանց տարբերակված ամրագրման, որը ներկայումս առկա հիմնախնդիրներին լուծում չի տալիս: Ներկայացնենք որոշ երկրների փորձը, որոնք վերոնշյալ հարցի առնչությամբ գտել են միջազ-

7 <http://hub.coe.int/rule-of-law-conference>

8 <http://www.concourt.am/armenian/news/index.htm>

9 Дж. Силкенат, Верховенство права и его понимание; Г. Гаджиев, Судебная доктрина верховенства права в России; П. Баренбойм, Соотношение доктрин Верховенства права и Правового государства как главный вопрос философии права и конституционализма; В. Лафитский, Право как высшая ценность конституционного развития; В. Зорькин, Верховенство права и конституционное правосудие и др..

10 Գ. Հարությունյան - Սահմանադրությունը և սահմանադրականությունը նոր հազարամյակի սահմանադրական մշակույթի համատեքստում: // Միջազգային բանբեր «Սահմանադրական արդարադատություն», 2013թ., N 2. – էջ 16:

գային ճանաչման արժանացած լուծումներ: Օրինակ՝ Անդորրայի Սահմանադրության¹¹ երկրորդ տիտուլը (մասը) կոչվում է «Իրավունքներ և ազատություններ», որը բաղկացած է յոթ գլուխներից. առաջինը՝ «Ընդհանուր սկզբունքներ» (հոդվ.4-6), երկրորդը՝ «Անդորրայի քաղաքացիության մասին» (հոդվ.7), երրորդը՝ «Անձի հիմնական իրավունքները և հանրային ազատությունները» (հոդվ.8-23), որտեղ ներառված են այն իրավունքները, որոնք վերաբերում են անձի ազատությունների երաշխավորմանն ու դրանց պաշտպանությանը, ինչպես նաև դրույթներ են նախատեսված իրավունքների չարաշահմանն ու սահմանափակման հիմնախնդիրների վերաբերյալ, չորրորդը՝ «Անդորրացիների քաղաքական իրավունքները» (հոդվ.24-26), հինգերորդը՝ «Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքները և սկզբունքները» (հոդվ.27-36), վեցերորդը՝ «Անդորրացիների և օտարերկրացիների պարտականությունները» (հոդվ.37-38), և 2-րդ մասը ավարտվում է 7-րդ գլխով՝ «Իրավունքների և ազատությունների երաշխիքները» (հոդվ.39-42): Յոթերորդ գլուխը, մասնավորապես, նախատեսում է, որ 3-րդ և 4-րդ գլուխներով ամրագրված իրավունքները և ազատությունները ենթակա են ուղղակի կիրառման և հանդիսանում են հանրային իշխանության անմիջական պարտականությունը: Նրանց բովանդակությունը չի կարող սահմանափակվել օրենքով, իսկ դատարանները ապահովում են նրանց պաշտպանությունը: Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների ու սկզբունքների պաշտպանության խնդիրը օրենսդրական կանոնակարգման մակարդակում պետք է քննության առարկա լինի, քանի որ դրանց պաշտպանությունն և երաշխավորումը պայմանավորված է հանրային իշխանության գործունեությամբ: Անհրաժեշտ է նշել, որ 3-րդ և 4-րդ գլուխներում ամրագրված իրավունքների և ազատությունների կանոնակարգումը կարող է իրականացվել միայն հատուկ օրենքով: Անդորրայի պետության իրավական դոկտրինայից բխում է, որ մարդու և քաղաքացու տարբեր իրավունքներ և ազատություններ պաշտպանության համարժեք երաշխիքներ ունեն ու հստակ տարբերակված մոտեցում է դրսևորվել իրավունքների երաշխավորման, ապահովման, պաշտպանության, ինչպես նաև դրանց սահմանափակումներին ու անմիջական գործողությանը վերաբերող հարցերին:

Նման լուծումներ է դրվում նաև Պորտուգալիայի 1976 թվականի Հիմնադիր ժողովի կողմից ընդունված Սահմանադրության¹² հիմքում: Այս երկրի սահմանադրաիրավական մոտեցումների առանձնահատկությունն այն է, որ ավելի մանրամասնորեն են կանոնակարգված մարդու իրա-

11 <http://worldconstitutions.ru/archives/158>

12 <http://worldconstitutions.ru/archives/141>

վունքներին ու դրանց սահմանափակումներին առնչվող հիմնահարցերը: Սահմանադրության առաջին մասը նվիրված է հիմնական իրավունքներին և պարտականություններին, որը բաղկացած է երկու բաժնից ու երեք գլուխներից: Առաջին բաժինը վերնագրված է «Հիմնական իրավունքներ և պարտականություններ», որտեղ ամրագրված են հիմնական իրավունքները և պարտականությունները (հոդվ.12-23-րդ) ու սահմանված են նաև իրավունքների անմիջական գործողության, դրանց սահմանափակումներին և օրենքով կանոնակարգվող հարցերի շրջանակին առնչվող դրույթներ: Ընդ որում, իրավունքների անմիջական գործողության առումով Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ «Իրավունքների, ազատությունների և դրանց երաշխիքների վերաբերյալ սահմանադրական դրույթները գործում են որպես անմիջական գործողության նորմեր և պարտադիր են պետական և մասնավոր կառույցների համար»: Երկրորդ բաժինը վերնագրված է «Իրավունքներ, ազատություններ և երաշխիքներ»: Այս բաժինը կազմված է երեք գլուխներից: Առաջին գլուխը ներառում է 24-47-րդ հոդվածներն ու նվիրված է անձնական իրավունքներին, ազատություններին և երաշխիքներին: Երկրորդ գլուխը ներառում է 48-52-րդ հոդվածները ու նվիրված է քաղաքական իրավունքներին, ազատություններին և երաշխիքներին: Երրորդն ընդգրկում է 53-57-րդ հոդվածներն ու նվիրված է աշխատավորների իրավունքներին, ազատություններին և երաշխիքներին:

Առաջին մասի երրորդ բաժինը վերնագրված է «Սոցիալ-տնտեսական իրավունքները և պարտականությունները, մշակութային պարտականությունները» ու բաղկացած է երեք գլուխներից, որոնք նվիրված են տնտեսական իրավունքներին ու պարտականություններին (58-62-րդ հոդվածներ), սոցիալական իրավունքներին և պարտականություններին (63-72-րդ հոդվածներ) ու մշակութային ոլորտի իրավունքներին և պարտականություններին (73-79-րդ հոդվածներ): Այս բաժնի առանձնահատկությունն այն է, որ իրավունքները և պարտականությունները դիտվում են մեկը մյուսի համադրման համատեքստում ու ընդհանրապես խոսք չկա այս ոլորտների ազատությունների մասին: Վերոգրյալից կարող ենք եզրահանգել, որ Պորտուգալիայի սահմանադրաիրավական դոկտրինայի համաձայն մարդու իրավունքների երաշխավորման, ապահովման, պաշտպանության, ինչպես նաև դրանց սահմանափակումներին ու անմիջական գործողությանը վերաբերող հարցերի նկատմամբ ցուցաբերվում է տարբերակված մոտեցում:

Նման հայեցակարգային մոտեցում է դրված նաև բազմաթիվ այլ երկրների սահմանադրաիրավական լուծումների հիմքում:

Ի տարբերություն աշխարհում ընդունված (մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների հստակ դասակարգման, դրանց

սահմանափակումների, անմիջական գործողությունը երաշխավորելու և դատական պաշտպանության համարժեք կառուցակարգեր սահմանելու) տարբերակված մոտեցումներին՝ մենք փոխառեցինք նախկին Խորհրդային Միության սահմանադրաիրավական դոկտրինը, «որտեղ չկար օրենքի գերակայության ընդհանուր հայեցակարգը, բայց կար օրենքի հստակ կատարման հասկացությունը՝ հենված պոզիտիվիստական մոտեցման վրա»,¹³ և հիմք ընդունելով մարդու իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ միջազգային կոնվենցիաներն ու դաշնագրերը՝ մենք Սահմանադրությամբ ամրագրեցինք մարդու ու քաղաքացու հիմնական իրավունքների, ազատությունների և պարտականությունների հստակ ու հերթական թվարկումը (Գլուխ 2, հոդվ.17-60-րդ): Առանց տարանջատման Սահմանադրությամբ ամրագրված են նաև անմիջականորեն գործող իրավունքները, իրավունքների սահմանափակումների առանձնահատկությունների վերաբերյալ չի դրսևորվել տարբերակված մոտեցում, ինչի արդյունքում հաշվի չեն առնվել իրավունքների և ազատությունների երաշխավորման, ապահովման ու պաշտպանության առանձնահատկությունները:

Ժողովրդավարական իրավական պետության հասարակական կյանքում իրավունքի առկայությունը՝ որպես ազատության, հավասարության և արդարության հիմք, անհատի կյանքում ձեռք է բերում նոր բովանդակություն: Ակադեմիկոս Վ. Ներսեսյանցի կարծիքով «Իրավունքը հասարակական հարաբերություններում մարդկանց ձևական հավասարության սկզբունքի միջոցով ազատության արտահայտման նորմատիվ ձև է»¹⁴: Այսինքն՝ այն սկզբնական տարբերությունները, որոնք գոյություն ունեն տարբեր անհատների միջև, չի կարող վերացվել իրավունքով՝ որպես հավասարության սկզբունքով հարաբերությունների ձև: Իրավունքը հանդիսանում է միասնական հիմք այդ փաստացի տարբերությունների կանոնակարգման համար՝ դարձնելով դրանք ազատ ու հավասար անձանց համար որոշ չափով անհավասար: Իրավունքի տեսական հիմնախնդիրներին իր հերթին անդրադարձել է նաև ակադեմիկոս Ս.Ալեքսեևը իր նշանավոր աշխատություններից մեկում¹⁵: Մենք գտնում ենք, որ իրավունքի վերաբերյալ վերը ներկայացված կարծիքների տեսական դրույթները իրականություն և գործող դարձնելու համար անհրաժեշտ է,

13 Доклад о Верховенстве права. Принято на 86 пленарном заседании Венецианской Комиссии (Венеция, 25-26 марта 2011 года), п.33, с.12, <http://www.concourt.am/>

14 Ներսեսյանց Վ. Իրավազիտություն: Նժար, 2002, էջ 52:

15 „Именно праву (именно праву, а не иному социальному институту) „дано” быть гарантированным носителем свободы людей, определителем ее границ, а главное - способом ее переключения в творческую, созидательную активность”. Алексеев С. Восхождения к праву. Поиски и решения. -М.:Изд.НОРМА 2001г..С.710-711. http://teka.rulitru.ru/docs/4/3012/conv_1/file1.pdf

որ հասարակությունը (ծայրահեղ դեպքում՝ նրա մեծամասնությունը) գիտակցաբար ընդունի այդ սկզբունքի գերակայությունը, առաջնորդվի դրանով և դրանից բխող արժեքներով:

Իրավունքի գերակայության հայեցակարգի համընդգրկուն տարածմանը խոչընդոտում է նրա վերաբերյալ հասարակությունում տիրող իրավագիտակցության մակարդակը, որը դիտարկում է այդ իրավունքը որպես լծակ (գործիք) իշխանության ձեռքերում, այլ ոչ թե հանրության արժեք, որի պաշտպանությունը տարբեր ոտնձգություններից յուրաքանչյուրի պարտքն է: Այս կապակցությամբ Վենետիկի հանձնաժողովի հետազոտությունում նշվում է, որ «Նոր ժողովրդավարություններում իրավունքի գերակայության արժեքները, ինչպես նախկինում, կարիք ունեն «սեղիմենտացիայում»¹⁶, այսինքն՝ պետք է դառնան կյանքի մաս»¹⁷:

Հարկ է նաև նշել, որ ինչպես ներպետական, այնպես էլ վերպետական մարմիններում համակարգային ամբողջականության մեջ չի ձևավորվել յուրաքանչյուրի սահմանադրական իրավունքների դատական ու այլ միջոցներով պաշտպանության արդյունավետ համակարգ: ԼՂՀ Սահմանադրության 44-րդ հոդվածով նախատեսված ներպետական մակարդակում յուրաքանչյուրի պետական մարմինների առջև իրավական պաշտպանության իրավունքը լիարժեքորեն ամրագրված չէ: Այն դեպքում, երբ Սարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին 1950թ. Կոնվենցիայի 13-րդ ու Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրի 2-րդ հոդվածների կիրառման «Եվրոպական դատարանի պրակտիկայի վերլուծության հիման վրա «Պետական մարմինների առջև իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունք»-ի կապակցությամբ նշվում է, որ «ողջամիտ ժամկետում» դատաքննության իրավունքը կլինի նվազ արդյունավետ, եթե մինչև Եվրոպական դատարանին դիմելու կառուցակարգի օգտագործումը չլինի Կոնվենցիայի առումով բողոքը, նախ և առաջ, ներպետական իշխանությանը ներկայացնելու հնարավորություն»¹⁸: Այսինքն՝ իրեն տուժած համարող անձը պետական մարմինների առջև իրավունքների և ազատությունների ոչ դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոց պետք է ունենա:

Ինչ վերաբերում է իրավունքների և ազատությունների պաշտպա-

16 Սեղիմենտացիա – (sedimentum, լատ. նստվածք), սցիտոլոգիայում անհատների գիտելիքների գիտակցման ամրապնդման պրոցես է (գործունակություն), որը ստացվել է կենսագործունեության ընթացքում և հաջորդող սերունդներին կփոխանցվի լեզվի օգնությամբ: <http://academic.ru/dic.nsf/bse/131040/>

17 Доклад о Верховенстве права. Принято на 86 пленарном заседании Венецианской Комиссии (Венеция, 25-26 марта 2011 года), п.33, с.12, <http://www.concourt.am/>

18 ՀՀ Սահմանադրության մեկնաբանություններ /Ընդ. խմբագրությամբ՝ Գ. Հարությունյանի, Ա.Վաղարշյանի, Երևան, «Իրավունք» 2010, էջ 211:

նությանը վերաբերող մարմիններում, ապա Սահմանադրության այդ դրույթը չի գործում՝ Արցախի չճանաչված լինելու պատճառով:

Արդյունավետ ձևով չի իրականացվում մարդու սահմանադրական արդարադատության իրավունքի իրացումը (խոսքը վերաբերում է ինչպես վերացական, այնպես էլ կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողությանը): Մեր կարծիքով՝ սահմանադրական բարեփոխումների ընթացքում մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով ԼՂՀ Սահմանադրության դրույթները անհրաժեշտ է համապատասխանեցնել միջազգային մոտեցումներին, դրանով հանդերձ, շտկելով առկա ձևակերպումների հայեցողական լայն շրջանակները:

Հարկ է նշել, որ ժողովրդավարական երկրներին առավել բնորոշ է իրավունքի գերակայության սկզբունքի հստակ ամրագրումը և դրա երաշխավորման ու ապահովման սահմանադրական կառուցակարգերի որոշակիացումը: Այդ տրամաբանությունից ելնելով է, որ մի շարք երկրներում, իրավական պետության սկզբունքը սահմանադրորեն ամրագրելով, մարդու հիմնական իրավունքներն ու ազատությունները բարձրագույն և անօտարելի արժեք ու անմիջականորեն գործող իրավունք ճանաչելով՝ որպես սահմանադրական արժեքանության առանցքային տարր, հստակ ամրագրվում է նաև իրավունքի գերակայության սկզբունքը¹⁹:

Սահմանադրական մակարդակով իրավական պետություն հասկացությունը առաջին անգամ իր ձևակերպումն է ստացել Պորտուգալիայի 1976թ. Սահմանադրության նախաբանում: Երկու տարի անց՝ 1978 թվականին, Բուսանիայի Սահմանադրության նախաբանում ևս ամրագրվել է՝ «սահմանել օրենքի գերակայությունն ապահովող իրավական պետություն՝ որպես ժողովրդի կամքի արտահայտություն»: Ռուսաստանի Դաշնության 1993թ. Սահմանադրության 1-ին հոդվածի 1-ին մասում ՌԴ հռչակվում է ժողովրդավարական դաշնային իրավական պետություն...և այլն:

ԼՂՀ իրավական պետության դոկտրինը ամրագրված է Սահմանադրության 1-ին հոդվածի 1-ին կետում, որի համաձայն՝ Արցախը հռչակվում է ինքնիշխան, ժողովրդավարական, իրավական, սոցիալական պետություն՝ հանրապետական կառավարման ձևով: Իրավական պետության հատկանիշները արտացոլված են նաև Սահմանադրության տարբեր հոդվածներում, որոնց շարքում առանձնահատուկ տեղ են զբաղեցնում 2-րդ, 5-րդ հոդվածները, 7-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ, 3-րդ, 5-րդ, 6-

19 Конституция Хорватии 1990г..Ст.3...верховенство права и демократическая многопартийная система являются высшими ценностями конституционного строя Республики Хорватия. Конституция Македонии от 17 ноября 1991г..Ст.8 Основополагающими ценностями конституционного устройства Республики Македония являются:...верховенство права и др..

րդ, 7-րդ կետերի նորմերը:

Իրավունքի գերակայություն հասկացության վերաբերյալ իր բնորոշումն է տվել նաև „World Justice Project”²⁰ ոչ կառավարական կազմակերպությունը, որը և սահմանել է նրա միջազգային հանրությանը ծանոթ չափորոշիչները (ինդեքսները): Կազմակերպության կողմից մշակված չափորոշիչների համաձայն՝ իրավունքի գերակայությունը ենթադրում է մի համակարգ, որի շրջանակներում պահպանվում են չորս ունիվերսալ (համակողմանի) սկզբունքներ: Նախ՝ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու նրա պաշտոնատար անձինք (պաշտոնական ներկայացուցիչները) ենթարկվում են իրավունքին: Երկրորդ՝ նորմատիվ իրավական ակտերի ընդունման, կատարման ու իրականացման ապահովումը թափանցիկ է, արդար և ռացիոնալ: Երրորդ՝ նորմատիվ իրավական ակտերը պիտի լինեն պարզ, հստակ, կանխատեսելի, ուժի մեջ մտնեն պաշտոնական հրապարակումից հետո, համապատասխանեն արդարության և կայունության պահանջներին ու ուղղված լինեն անձի հիմնական իրավունքների, այդ թվում և սեփականության պաշտպանությանը: Չորրորդ՝ արդարադատությունը իրականացնում են անկախ, բարձր բարոյական հասկանիչներով օժտված դատավորները, ինչպես նաև նրանց օժանդակող գործող, անկախ, որակյալ իրավաբանական ընկերակցությունները:

Մեր կարծիքով՝ իրավունքի գերակայության սկզբունքի գոյության ելակետային, հիմնարար չափորոշիչներ են հանդիսանում ներքոհիշյալ հանգամանքները.

- ինչքանով է իրավագիտորեն որոշակիացված իրավունքի գերակայության սկզբունքի իրավական նշանակության սահմանման, տեսական և գործնական հիմքերի բացահայտման և իմաստավորման գործընթացը.

- ինչ տեղ է զբաղեցնում իրավունքի գերակայության սկզբունքը սահմանադրական հայեցակարգի համատեքստում.

- ինչքանով է իրավունքի գերակայության սկզբունքը դարձել երկրի սահմանադրաիրավական հարաբերությունների, քաղաքական մշակույթի և քաղաքացիական հասարակության համար պահանջված ու իրացվող տարր.

- ինչքանով է այս սկզբունքը արտացոլված երկրի օրենսդրության մեջ.

- իրավակիրառ սուբյեկտներն ինչպես են ըմբռնում և կյանքի կոչում այս սկզբունքը, ինչքանով է պետական իշխանությունը սահմանափակված այս սկզբունքով, և ինչ չափով է այս սկզբունքը կենսագործվում իրականության մեջ.

- ինչպես է իրականացվում իրավունքի գերակայության սկզբունքը

²⁰ <http://worldjusticeproject.org/what-rule-law>

գործարկելու, խանգարող գործոնների կանխարգելման ու վերացման և այդ ուղղությամբ տարվող աշխատանքների գործընթացը պետական և քաղաքացիական հասարակության մակարդակներում ու ինչքանով է Սահմանադրությունը երաշխավորում դրանց կենսագործումը:

Այսօր Եվրոպական իրավական համակարգերում իրավունքի գերակայության սկզբունքի իրացման չափորոշիչներ են դիտարկվում հետևյալ տարրերը, որոնք Վենետիկի հանձնաժողովի կողմից ընդունվել են որպես կոնսենսուս.

- օրինականությունը.
- իրավական որոշակիությունը.
- կամայականության արգելքը.
- արդարադատության մատչելիությունը և դատարանի անկախությունն ու անաչառությունը.
- մարդու իրավունքների պահպանումը.
- անխտրականությունն ու հավասարությունն օրենքի առջև²¹:

Հատուկ նշանակություն ունի նաև այն հարցը, թե ինչպես է ըմբռնվում և սահմանադրորեն ամրագրվում իրավունքով իշխանության սահմանափակման սկզբունքը, որը հայեցակարգային առումով ենթադրում է, որ իշխանությունն իրականացնելիս ժողովուրդը և պետությունը պետք է սահմանափակված լինեն մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքներով ու ազատություններով՝ որպես անմիջականորեն գործող իրավունք, ինչպես նաև իրավունքների անմիջական գործողությունն ապահովելու համար Սահմանադրությամբ պետք է ամրագրվեն անհրաժեշտ ու բավարար երաշխիքներ:

Ելնելով վերոգրյալից՝ կարող ենք եզրահանգել, որ իրավունքի գերակայության սկզբունքի հետևողական իրացումը և արմատավորումը երկրի սահմանադրա-իրավական համակարգում՝ որպես իրավական պետության անկյունաքար, կարող է կատարվել միայն վերը թվարկված և այլ հանգամանքների առկայության դեպքում: Մարդու իրավունքների երաշխավորման, ապահովման ու պաշտպանության հետագա ամրապնդման հրամայականները սահմանադրական կառուցակարգերի որոշակիացումն ու կատարելագործումն է²²:

Սահմանադրության ոչ մի կատարյալ կառուցվածք ինքնըստինքյան չի կարող երաշխավորել, որ կապահովի մարդու իրավունքների և ազատությունների լիարժեք պաշտպանությունը: Անհրաժեշտ է հստակ գիտակցել, որ Սահմանադրության ներուժը թաքնված է ոչ թե նրա տեքստի

21 Մանրամասն տե՛ս u Доклад о Верховенстве права. Принято на 86 пленарном заседании Венецианской Комиссии (Венеция, 25-26 марта 2011 года), п.п. 41-65, <http://www.concourt.am/>

22 Տե՛ս u Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության փոփոխություններ. ՀՀ պաշտոնական տեղեկագիր, հատուկ թողարկում, 21 դեկտեմբերի 2015թ., Գլուխ 2-րդ:

բառերում, այլ յուրաքանչյուրի կողմից նրա դրույթները «խոնարհաբար» ընկալելու, դրանցով առաջնորդվելու և գործելու մեջ: «Սահմանադրությունը պետք է լինի քաղաքացու և պետության սոցիալական վարքագծի հիմնաքարային արժեքների շուրջ հասարակական համաձայնության արդյունք»²³:

Անհնար է որևիցե հիմնաքարային իրավական հայեցակարգ մեխանիկորեն փոխադրել այլ պետության իրավակարգ:

Անչափ կարևոր է, որ յուրաքանչյուր պետություն իրավունքի գերակայությունը պահպանելու և ամրապնդելու համար գտնի իր սեփական ուղին և չբավարարվի դրանով, որովհետև «իրավունքի գերակայությունը մշտապես զարգացող, «կենդանի» սկզբունք է»²⁴:

23 Գ. Հարությունյան - Սահմանադրությունը եւ սահմանադրականությունը նոր հազարամյակի սահմանադրական մշակույթի համատեքստում: // Միջազգային բանբեր «Սահմանադրական արդարադատություն», 2013թ., N 2. – էջ 16:

24 Международные правовые доктрины: поиск взаимопонимания/. Сборник статей под редакцией Е. Тарло, В. Кравченко-М.: ЛУМ, 2013. С.7.

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՄԻ 15-ԻՆ ԲՐԱՏԻՍԼԱՎԱՅՈՒՄ
ՍՆՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ՍԼՈՎԱԿԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԵՎ
ԳՈՒՅՔԻ ԿՐԿՆԱԿԻ ՀԱՐԿՈՒՄԸ ԲԱՑԱՌԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՐԿՈՒՄԻՑ
ԽՈՒՍԱՓԵԼԸ ԿԱՆԽԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՒ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

29 սեպտեմբերի 2015թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարի տեղակալ Վ. Միրումյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2015 թվականի մայիսի 15-ին Բրատիսլավայում ստորագրված Հայաստանի Հանրապե-

տության և Սլովակիայի Հանրապետության միջև եկամուտների և գույքի կրկնակի հարկումը բացառելու և հարկումից խուսափելը կանխելու մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան՝ մուտքագրված 03.08.2015թ.:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը, ինչպես նաև գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության և Սլովակիայի Հանրապետության միջև եկամուտների և գույքի կրկնակի հարկումը բացառելու և հարկումից խուսափելը կանխելու մասին համաձայնագիրն (այսուհետ՝ Համաձայնագիր) ստորագրվել է 2015թ. մայիսի 15-ին Բրատիսլավայում՝ եկամուտների և գույքի կրկնակի հարկման բացառման և այդպիսով միջազգային առևտրի և ներդրումների վրա եկամտային և գույքային հարկերի հետ կապված խոչընդոտների բացասական ազդեցության նվազեցման, ինչպես նաև կանխատեսելի և կայուն հարկային դաշտի ստեղծման նպատակով:

2. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

չհարկել սլովակյան կողմի ռեզիդենտ հանդիսացող կամ մինչև Հայաստանի Հանրապետություն ժամանելը սլովակյան կողմի ռեզիդենտ հանդիսացած և Հայաստանի Հանրապետությունում բացառապես իր ուսման կամ մասնագիտացման նպատակով գտնվող ուսանողին կամ ձեռնարկությունում պրակտիկա անցնողին կամ փորձնակին՝ Հայաստանի Հանրապետությունում իր ապրելու, ուսանելու կամ մասնագիտանալու համար ստացած վճարումներից, պայմանով, որ այդպիսի վճարումներն առաջանում են Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս գտնվող աղբյուրներից,

Սլովակիայի Հանրապետության քաղաքացիներին Հայաստանի Հանրապետությունում չենթարկել այլ կամ ավելի ծանր որևէ հարկման կամ դրա հետ կապված որևէ պարտավորության, քան այն հարկումն է ու դրա հետ կապված պարտավորություններն են, որոնց նույն հանգամանքների դեպքում, մասնավորապես, կապված ռեզիդենտության հետ, ենթարկվում կամ կարող են ենթարկվել ՀՀ քաղաքացիները,

երաշխավորել, որ սլովակյան ձեռնարկության՝ Հայաստանի Հանրապետությունում ունեցած մշտական հաստատության հարկումը Հայաս-

տանի Հանրապետությունում չի լինի պակաս բարենպաստ, քան համանման գործունեություն իրականացնող ՀՀ ձեռնարկության հարկումը և այլն:

3. Համաձայնագրին կից ներկայացված է Համաձայնագրի անբաժանելի մաս կազմող՝ 2015 թվականի մայիսի 15-ին Բրատիսլավայում ստորագրված՝ «Հայաստանի Հանրապետության և Սլովակիայի Հանրապետության միջև եկամուտների և գույքի կրկնակի հարկումը բացառելու և հարկումից խուսափելը կանխելու մասին» համաձայնագրի վերաբերյալ արձանագրությունը, որը, մասնավորապես, վերաբերում է Համաձայնագրի և դրա մի շարք հոդվածներում սահմանված առանձին հասկացությունների մեկնաբանությանը:

4. 2015 թվականի մայիսի 15-ին Բրատիսլավայում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և Սլովակիայի Հանրապետության միջև եկամուտների և գույքի կրկնակի հարկումը բացառելու և հարկումից խուսափելը կանխելու մասին համաձայնագրում ամրագրված դրույթները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 9-րդ հոդվածին և բխում են միջազգային փոխշահավետ համագործակցության հաստատման սահմանադրական սկզբունքից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2015 թվականի մայիսի 15-ին Բրատիսլավայում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և Սլովակիայի Հանրապետության միջև եկամուտների և գույքի կրկնակի հարկումը բացառելու և հարկումից խուսափելը կանխելու մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

29 սեպտեմբերի 2015 թվականի
ՄԴՈ-1228

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ
ՆԵՐԴՐՈՒՄԱՅԻՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ 2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 16-ԻՆ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ԷԼԵԿՏՐՈՆԱԿԱՆ ԶԱՆՑ»
ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

29 սեպտեմբերի 2015թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի տեղակալ Ա. Գալստյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական ներդրումային բանկի միջև 2015 թվականի մարտի 16-ին ստորագրված՝ «Կովկասյան էլեկտրահաղորդման ցանց»

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՐ ♦ 2(80)2016
31

Ֆինանսական պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2015 թվականի օգոստոսի 3-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի գրավոր և բանավոր բացատրությունները, հետազոտելով պայմանագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **ՊԱՐԶԵՑ**.

1. Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական ներդրումային բանկի (այսուհետ՝ Բանկ) միջև «Կովկասյան էլեկտրահաղորդման ցանց» ֆինանսական պայմանագիրը (այսուհետ՝ Պայմանագիր) ստորագրվել է 2015թ. մարտի 16-ին:

Պայմանագրի նպատակն է Հայաստանի Հանրապետությանը տրամադրել 10.000.000 եվրո (տասը միլիոն եվրո) գումարի չափով վարկ (այսուհետ՝ Վարկ)՝ «Կովկասյան էլեկտրահաղորդման ցանց» ծրագիրը (այսուհետ՝ Ծրագիր) ֆինանսավորելու համար:

Վարկի տոկոսադրույքը կարող է լինել հաստատագրված (ֆիքսված) կամ լողացող, որն ամրագրվելու է յուրաքանչյուր տրանշի համար առանձին:

2. Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է Հայաստանի և Վրաստանի միջև էլեկտրահաղորդման գծի և բարձր լարման հաստատուն հոսանքի (ԲԼՀՀ) կայանի կառուցում: Կայանի սկզբնական հզորությունը կազմելու է 350 ՄՎտ՝ մինչև 1050 ՄՎտ ընդլայնվելու հնարավորությամբ:

Վարկային միջոցները տրամադրվելու են առավելագույնը տասնհինգ հերթական մասնաբաժիններով՝ յուրաքանչյուրն առնվազն հինգ հարյուր հազար եվրո գումարի չափով:

3. Պայմանագրով ստացված միջոցները Վարկառուն ենթավարկավորման համաձայնագրով, որի ձևն ու բովանդակությունը բավարարում են Բանկի պահանջները, ամբողջությամբ տրամադրելու է Օժանդակողին («Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ)՝ որպես ենթավարկ (այսուհետ՝ Ենթավարկային համաձայնագիր):

Ծրագրի մեկնարկը նախատեսվում է 2015թ. երրորդ եռամսյակում, ավարտը՝ 2018թ. հուլիսին, իսկ Ծրագրի ընդհանուր արժեքը Բանկի գնահատմամբ կազմում է մոտ 106.700.000 եվրո (հարյուր վեց միլիոն յոթ հարյուր հազար եվրո):

4. Պայմանագրի անբաժանելի մաս են կազմում առդիրները՝ Առդիր Ա.

«Տեխնիկական նկարագիր», Առդիր Բ. «ԵՎՐԻԲՈՐ-ի սահմանումը», Առդիր Գ. «Վարկառուի կողմից լրացվող ձևեր», Առդիր Դ. «Վարկառուից ստացվող հավաստագրի ձև» և Հավելված I-ը:

5. Պայմանագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

Պայմանագիրն ուժի մեջ մտնելու պահից 15 օրվա ընթացքում Բանկին վճարել Ծրագրին առնչվող և Բանկի իրականացրած գնահատման դիմաց գնահատման վճար՝ 50 000 եվրո գումարի չափով, կամ ապահովել այդ վճարի կատարումը,

յուրաքանչյուր տրանշ մարել մասնաբաժիններով՝ ըստ մասհանման առաջարկում սահմանված վճարման ամսաթվերի: Յուրաքանչյուր տրանշի մարման վերջին ամսաթիվը մասհանման սահմանված ամսաթվից հետո 4 (չորս) տարուց ոչ շուտ և 28 (քսանութ) տարուց ոչ ուշ ընկած վճարման ամսաթիվն է,

հաստատագրված տոկոսադրույքով յուրաքանչյուր տրանշի չմարված հաշվեկշռի դիմաց վճարման ամսաթվերին վճարել հաստատագրված տոկոսադրույքով հաշվարկված տոկոս՝ սկսած տրանշի մասհանման ամսաթվին հաջորդող առաջին նման վճարման ամսաթվից,

լողացող տոկոսադրույքով յուրաքանչյուր տրանշի չմարված հաշվեկշռի դիմաց վճարման ամսաթվերին վճարել լողացող տոկոսադրույքով հաշվարկված տոկոս՝ սկսած տրանշի մասհանման ամսաթվին հաջորդող առաջին նման վճարման ամսաթվից,

վճարել յուրաքանչյուր տրանշի տոկոսը, մարումները և այլ վճարները եվրոյով,

տեղեկացնել Բանկին, եթե առաջացել է կամ կարող է առաջանալ օրենքի կամ այլ կանոնակարգի փոփոխության դեպք, որը կարող է էական բացասական ազդեցություն ունենալ Ծրագրին առնչվող պարտավորությունների կատարման վրա,

անհապաղ տեղեկացնել Բանկին կամ ապահովել, որպեսզի Օժանդակողն անհապաղ տեղեկացնի Բանկին Վարկառուի կողմից Օժանդակողի նկատմամբ հսկողության փոփոխության որևէ իրավիճակի մասին,

Վարկի շրջանակներում ՀՀ փոխառած բոլոր գումարներն օգտագործել Ծրագրի իրականացման նպատակով, ինչպես նաև ապահովել, որպեսզի Օժանդակողը Ենթավարկային համաձայնագրով ստացած բոլոր գումարներն օգտագործի բացառապես Ծրագրի իրականացման նպատակով,

երաշխավորել, որ Ծրագրին առնչվող սարքավորումները ձեռք բերվեն, ծառայությունների մատուցումն ապահովվի և աշխատանքները պատվիրվեն միջազգային բաց մրցույթի կամ գնումների այլ ընդունելի

ընթացակարգերի միջոցով,

իրականացնել Ծրագիրը համաձայն Տեխնիկական նկարագրության, որը ժամանակ առ ժամանակ կարող է փոփոխվել Բանկի հաստատմամբ, ինչպես նաև երաշխավորել, որ Ծրագիրն ավարտվելու է դրանում նշված վերջնաժամկետում,

Ծրագրի ընդհանուր ծախսը Պայմանագրում նշված գումարի չափը գերազանցելու դեպքում, առանց Բանկին դիմելու, հայթայթել միջոցներ՝ Ծրագրի հավելյալ ծախսերը ֆինանսավորելու համար և Ծրագիրը Տեխնիկական նկարագրությանը համապատասխան ավարտին հասցնելու նպատակով՝ հավելյալ ծախսը ֆինանսավորելու պլաններն անհապաղ ներկայացնելով Բանկին,

ապահովել Ծրագրի մաս կազմող ամբողջ գույքի պահպանումը, կապիտալ վերանորոգումն ու թարմացումը աշխատանքային լավ վիճակում պահպանելու համար,

երաշխավորել, որ Օժանդակողը վարի հաշվապահական հաշվառման պատշաճ գրանցամատյաններ ու փաստաթղթեր՝ գործող ՖՀՄՍ համաձայն,

պարտավորվել և ապահովել, որ Ենթավարկային համաձայնագրով Օժանդակողը պարտավորվի թույլատրել Բանկի, ինչպես նաև ԵՍ իրավասու մարմինների լիազորված անձանց՝

- այցելել Ծրագրի մաս կազմող տեղանքներ, շինություններ և աշխատանքային հրապարակներ, իրենց ցանկությամբ կատարել ստուգումներ, որոնք բխում են սույն Պայմանագրի և Ծրագրի ֆինանսավորման նպատակներից,

- ուսումնասիրել Վարկի և Ծրագրի կատարմանն առնչվող հաշվապահական հաշվառման գրանցամատյաններն ու փաստաթղթերը:

6. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Պայմանագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 9-րդ հոդվածի դրույթներին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական ներդրումային

բանկի միջև 2015 թվականի մարտի 16-ին ստորագրված՝ «Կովկասյան էլեկտրահաղորդման ցանց» ֆինանսական պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

29 սեպտեմբերի 2015 թվականի
ՍԴՈ-1229

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**1985 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 15-ԻՆ ՍՏՐԱՍԲՈՒՐԳՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ
ԽԱՐՏԻԱՅԻ (ԿԻՑ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ) 5-ՐԴ, 6-ՐԴ
ՀՈԴՎԱԾՆԵՐՈՒՄ, 7-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ԵՎ 10-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 3-ՐԴ
ԿԵՏԵՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՄԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

29 սեպտեմբերի 2015թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման և արտակարգ իրավիճակների նախարարի առաջին տեղակալ Վ. Տերտերյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության

օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դրնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «1985 թվականի հոկտեմբերի 15-ին Ստրասբուրգում ստորագրված՝ Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի (կից հայտարարությամբ) 5-րդ, 6-րդ հոդվածներում, 7-րդ հոդվածի 2-րդ և 10-րդ հոդվածի 3-րդ կետերում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 22 հուլիսի 2015թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով դիմումը, գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով 1985 թվականի հոկտեմբերի 15-ին Ստրասբուրգում ստորագրված՝ Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի (կից հայտարարությամբ) 5-րդ, 6-րդ հոդվածները, 7-րդ հոդվածի 2-րդ և 10-րդ հոդվածի 3-րդ կետերը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիան ստորագրվել է 1985 թվականի հոկտեմբերի 15-ին:

Խարտիայի նպատակն է Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններում երաշխավորել ժողովրդավարական ճանապարհով որոշումներ կայացնելու լիազորություն ունեցող տեղական ինքնակառավարման մարմինների առկայությունը:

Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիան Հայաստանի Հանրապետությունը վավերացրել է 2001թ. դեկտեմբերի 4-ին՝ վերապահումներ կատարելով մի շարք հոդվածների, այդ թվում սույն գործով քննության առարկա հոդվածների վերաբերյալ:

Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասը նախատեսում է հատուկ դրույթ, համաձայն որի՝ յուրաքանչյուր կողմ պարտավորվում է հետևել Խարտիայի առաջին մասի առնվազն 20 կետերի, որոնց թվում առնվազն տասը պետք է ընտրված լինեն հետևյալ կետերից. - հոդված 2 - հոդված 3, 1-ին և 2-րդ կետեր - հոդված 4, 1-ին, 2-րդ և 4-րդ կետեր - հոդված 5 - հոդված 7, կետ 1 - հոդված 8, կետ 2 - հոդված 9, 1-ին, 2-րդ և 3-րդ կետեր - հոդված 10, կետ 1 - հոդված 11:

Խարտիայի 5-րդ, 6-րդ հոդվածներով, 7-րդ հոդվածի 2-րդ և 10-րդ հոդվածի 3-րդ կետերով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

- չկատարել տեղական ինքնակառավարման մարմինների տարածքային սահմանազատումների ցանկացած փոփոխություն՝ առանց նախապես խորհրդակցելու տեղական շահագրգիռ համայնքների հետ, հնարավորության դեպքում, նաև հանրաքվե անցկացնելու միջոցով (եթե թույլատրված է օրենքով) (հոդված 5),

- ապահովել, որ տեղական ինքնակառավարման մարմինները, չխախտելով առավել ընդհանուր օրենսդրական դրույթները, կարողանան որոշել իրենց ներքին վարչական կառուցվածքները՝ դրանք տեղական պահանջներին հարմարեցնելու և արդյունավետ կառավարում երաշխավորելու համար (հոդված 6, կետ 1),

- ապահովել, որ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ծառայողների աշխատանքային պայմանները հնարավորություն տան հավաքագրելու փորձի և բանիմացության սկզբունքների վրա հիմնված բարձր որակավորում ունեցող կադրերի, ինչպես նաև այդ նպատակով ապահովել համապատասխան ուսուցման հնարավորություններ, վարձատրություն և ծառայողական առաջխաղացում (հոդված 6, կետ 2),

- երաշխավորել, որ տեղական մարմիններում ընտրված անձանց կարգավիճակը թույլ տա ստանալու իրենց լիազորությունների իրականացման ժամանակ արվող ծախսերին համապատասխան դրամական փոխհատուցում, ինչպես նաև, անհրաժեշտության դեպքում, փոխհատուցում՝ չստացված վաստակի դիմաց կամ վճարում՝ կատարված աշխատանքի դիմաց, և համապատասխան սոցիալական պաշտպանություն (հոդված 7, կետ 2),

- երաշխավորել, որ տեղական ինքնակառավարման մարմիններն իրավունք ունենան օրենքով սահմանված պայմաններում համագործակցել այլ պետությունների համանման մարմինների հետ (հոդված 10, կետ 3):

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 և 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 1985 թվականի հոկտեմբերի 15-ին Ստրասբուրգում ստորագրված՝

Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի (կից հայտարարությամբ) 5-րդ, 6-րդ հոդվածներում, 7-րդ հոդվածի 2-րդ և 10-րդ հոդվածի 3-րդ կետերում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

29 սեպտեմբերի 2015 թվականի
ՍԴՈ-1230

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 196-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

6 հոկտեմբերի 2015թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմողի՝ ՀՀ վարչական դատարանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավախորհրդատվական բաժնի գլխավոր մասնագետ Հ. Սարգսյանի,

համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 71-րդ հոդվածների,

դրնրաց նիստում քննեց «ՀՀ վարչական դատարանի դիմումի հիման

վրա՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 196-րդ հոդվածի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ՀՀ վարչական դատարանի՝ 2015 թվականի հունիսի 1-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, ինչպես նաև հետազոտելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ջ Ե Ց**.

1. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2013թ. դեկտեմբերի 5-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2013թ. դեկտեմբերի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 2014թ. հունվարի 7-ից:

Ընդունման պահից ի վեր օրենսգիրքը փոփոխվել և լրացվել է չորս անգամ /ԱԺ 21.06.2014 ՀՕ-99-Ն, ԱԺ 21.06.2014 ՀՕ-89-Ն, ԱԺ 17.12.2014 ՀՕ-250-Ն, ԱԺ 18.05.2015 ՀՕ-66-Ն օրենքներով/, բայց 196-րդ հոդվածը մնացել է անփոփոխ:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ «Նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի կազմը» վերտառությամբ 196-րդ հոդվածը սահմանում է.

«1. Սույն գլխով նախատեսված գործերը, ինչպես նաև այդ գործերով վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքները քննում և լուծում է վարչական դատարանը՝ կոլեգիալ՝ 5 դատավորի կազմով»:

2. Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին.

12.11.2014թ. Հ. Մարությանը, Ա. Տեր-Հովհաննիսյանը, Մ. Ստեփանյանը, Մ. Աղաջանյանը, Ն. Սահակյանը և Գ. Ասոյանը հայցադիմում են ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան՝ խնդրելով անվավեր ճանաչել ՀՀ կառավարության 29.05.2009թ. թիվ 604-Ն որոշման առաջին կետի 5-րդ ենթակետը՝ Երևանի Մ. Մաշտոցի պողոտա թիվ 48 շենք հասցեում գտնվող թիվ 78 տարածքի մասով, ինչպես նաև այդ որոշման հիման վրա թիվ 78 տարածքի նկատմամբ կատարված՝ Երևան համայնքի սեփականության իրավունքի պետական գրանցումը, Երևանի քաղաքապետարանի

կողմից 14.06.2014թ. նշված տարածքը վաճառելու համար հայտարարված աճուրդը և այդ աճուրդի արդյունքում Երևան համայնքի և քաղ. Ն. Հարությունյանի միջև 18.07.2012թ. կնքված պայմանագիրը: Հայցվորները միջնորդել են նաև վերականգնել նորմատիվ իրավական ակտի իրավաչափությունը վիճարկելու համար օրենքով սահմանված և բաց թողնված դատավարական ժամկետը:

ՀՀ վարչական դատարանի 19.11.2014թ. որոշմամբ բաց թողնված դատավարական ժամկետով պայմանավորված գործողություններ կատարելու իրավունքը վերականգնելու մասին միջնորդությունը և հայցադիմումի ընդունումը մերժվել են:

Նշված որոշումների դեմ հայցվորները 03.12.2014թ. վերաքննիչ բողոք են ներկայացրել ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարան:

19.12.2014թ. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 196-րդ հոդվածի հիմքով բողոքի ընդունումը մերժվել է և նշված որոշումը սահմանված ժամկետում չի բողոքարկվել:

30.01.2015թ. հայցվորները վերաքննիչ բողոքը ներկայացրել են ՀՀ վարչական դատարան:

09.02.2015թ. որոշմամբ ՀՀ վարչական դատարանը վերաքննիչ բողոքն ընդունել է վարույթ:

Վերոնշյալ բողոքի քննության արդյունքում 2015թ. մայիսի 22-ին ՀՀ վարչական դատարանը որոշում է կայացրել կասեցնել վերը նշված դատական գործով վարույթը և դիմել ՀՀ սահմանադրական դատարան:

3. Դիմողը գտնում է, որ գործի լուծումը հնարավոր է միայն ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 196-րդ հոդվածի կիրառմամբ և այդ նորմի՝ «ինչպես նաև այդ գործերով վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքները» արտահայտությունը խնդրահարույց է **ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ, 19-րդ հոդվածների և 92-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթներին համապատասխանության տեսանկյունից:**

Ըստ դիմող դատարանի՝ նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բողոքների քննությունը վարչական դատարանին լիազորելը ոչ միայն պատճառաբանված չէ, այլև խնդիրներ է ստեղծում ՀՀ Սահմանադրության 92-րդ հոդվածով երաշխավորված **աստիճանակարգության տեսանկյունից:**

Վկայակոչելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ ՄԴՈ-719 որոշման 5-րդ կետում արտահայտած իրավական դիրքորոշումը՝ դիմողը գտնում

է, որ գործող իրավակարգավորման արդյունքում չի ապահովվում արդյունավետության և օբյեկտիվության լրացուցիչ երաշխիքը, քանի որ վարչական վերաքննիչ դատարանի առկայության պայմաններում վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտը վերանայում է այդ ակտն ընդունած դատարանը՝ այն էլ դատավորների նույն թվով:

Դիմողի պնդմամբ՝ վիճարկվող իրավադրույթը խառնաշփոթ է ստեղծում վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի բողոքարկման իրավունքի իրացման հարցում, քանի որ վարչական դատավարության օրենսգրքի 22-րդ գլխով վերաքննիչ վարույթը հստակ կանոնակարգված է, իսկ խնդրո առարկա նորմը դրան տրամագծորեն հակառակ կարգավորում է տալիս՝ առաջացնելով անորոշություն:

Դիմողը նշում է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով կարգավորված չեն նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի դեմ ներկայացված վերաքննիչ բողոքները քննող դատարանի լիազորությունները, քննության կարգը և դրա արդյունքում ընդունվելիք ակտերի բնույթը:

Դիմողի կարծիքով՝ ստեղծվել է մի իրավիճակ, որի պայմաններում վիճարկվող նորմի հիման վրա վարչական դատարանը պետք է քննության ընդունի վերաքննիչ բողոքները, սակայն հետագա գործողությունների համար որևէ լիազորություն չունի, ինչը վտանգում է **ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածներով** երաշխավորված՝ անձի դատական պաշտպանության իրավունքի լիարժեք իրագործումը՝ դարձնելով այն անիրական:

4. Ըստ պատասխանողի՝ Հայաստանի Հանրապետությունում գործող եռաստիճան դատական համակարգի պայմաններում դատական ատյաններից յուրաքանչյուրն ունի իր գործառույթները՝ **առաջին ատյանի դատարանը** գործերի ըստ էության քննության և լուծման միջոցով իրականացնում է անձանց խախտված իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանությունը, **վերաքննիչ դատարանը** դատական սխալներն ուղղելու գործառույթի միջոցով իրականացնում է անձանց իրավունքների պաշտպանությունը, իսկ **վճարեկ դատարանը** կոչված է ապահովելու օրենքի միատեսակ կիրառությունը:

Պատասխանողի կարծիքով՝ օրենսդիրը տարբեր դատական ատյանների միջև գործառնական կապ ստեղծելով նպատակ ունի ապահովել դատական ակտերի օրինականությունը և հիմնավորվածությունը, անձանց խախտված իրավունքների լիարժեք պաշտպանությունը: Եռաստի-

ճան դատական համակարգի առկայության պայմաններում վարչական դատարանի կողմից իր կայացրած դատական ակտերի վերանայումը շեղվում է դատական պաշտպանության եռաստիճան համակարգի ընդհանուր տրամաբանությունից և նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով միջանկյալ դատական ակտերի բողոքարկումը պետք է իրականացվի ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարան բողոքարկելու միջոցով:

Պատասխանողը նաև նշում է, որ վերը նշված խնդիրը լուծելու նպատակով ՀՀ Ազգային ժողովում պատրաստվում է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություն կատարելու մասին օրենքի նախագիծ, որն առաջիկայում կդրվի շրջանառության մեջ:

5. Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում սույն գործով վիճարկվող իրավադրույթի սահմանադրականությունը գնահատել.

- ՀՀ Սահմանադրությամբ ամրագրված դատական ատյանների աստիճանակարգությունը պահպանելու տեսանկյունից,

- անձի դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության սահմանադրական իրավունքների լիարժեք իրացումը երաշխավորելու տեսանկյունից:

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 92-րդ հոդվածի 1-ին մասին համապատասխան Հայաստանում գործում է եռաստիճան դատական համակարգ՝ առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանները և վարչական դատարանը, վերաքննիչ դատարանները և վճռաբեկ դատարանը: ՀՀ Սահմանադրության 94-րդ հոդվածի համաձայն՝ դատարանների լիազորությունները, կազմավորման ու գործունեության կարգը սահմանվում են Սահմանադրությամբ և օրենքներով:

Դատական ատյանների աստիճանակարգությունն առաջին հերթին կոչված է ապահովելու դատական ակտերի օրինականության և հիմնավորվածության վերահսկողությունը վերադաս դատարանների կողմից, դատական սխալների ժամանակին ուղղումը, որն էլ երաշխավորում է ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց օրինական շահերի և իրավունքների առավել պաշտպանությունը:

ՀՀ դատական օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ վարչական դատարանն ըստ էության քննում է Վարչական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված վարչական գործերը, իսկ նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ վարչական դատարանի ակտերը կարող են բողոքարկվել միայն վերաքննության կարգով:

Նույն օրենսգրքի՝ «Վերաքննիչ դատարանի իրավասությունը» վերտառությամբ 39-րդ հոդվածը սահմանում է դրույթ, համաձայն որի՝ վերաքննիչ դատարանը միջանկյալ դատական ակտերը վերանայում է օրենքով նախատեսված բացառիկ դեպքերում:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը գտել է, որ միջանկյալ դատական ակտերը՝ որպես այդպիսին, չեն կարող դիտվել որպես որոշիչ քաղաքացիական իրավունքների և պարտականությունների առումով և, որպես կանոն, Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով չեն պաշտպանվում, եթե, իհարկե, միջանկյալ որոշման բացառիկությունը դա չի պահանջում / *Markass Car Hire Ltd v. Cyprus, (dec.), no. 51591/99, 23 October 2001/*:

Հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին որոշումը, դիտարկելով որպես նման բացառիկ դեպք, օրենսդիրն այն ընդգրկել է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ «Վարույթը վերաքննիչ դատարանում» վերտառությամբ 22-րդ գլխի 131-րդ հոդվածում թվարկված վերաքննության կարգով բողոքարկման ենթակա միջանկյալ դատական ակտերի ցանկում:

ՀՀ դատական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի համաձայն՝ վարչական դատարանը և վարչական վերաքննիչ դատարանը մասնագիտացված դատարաններ են, այնուամենայնիվ, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ «Վարույթը վճարելի դատարանում» վերտառությամբ 23-րդ գլխի 153-րդ հոդվածին համապատասխան՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտերը կարող են բողոքարկվել վճարելիության կարգով վճարելի դատարանում:

Օրենսդիրը, ըստ էության, պահպանելով աստիճանակարգության տրամաբանությունը՝ նախատեսել է միջանկյալ դատական ակտերի՝ վերադաս դատարաններում բողոքարկման հնարավորություն, որը, սակայն, չի տարածվում նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի վրա:

Մասնագիտացված դատարանների առնչությամբ սահմանադրական դատարանն իր ՄԴՈ-1190 որոշմամբ արտահայտել է իրավական դիրքորոշում առ այն, որ «Մասնագիտացված արդարադատության, այդ թվում՝ վարչական արդարադատության, ինստիտուտի ներդրումը, ի թիվս այլնի, նպատակ է հետապնդում առաջին հերթին ապահովել տվյալ ոլորտում դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման արդյունավետությունը և լիարժեքությունը՝ արդարադատության այդ տեսակին բնորոշ առանձնահատկությունների հաշվառմամբ: Սակայն դատավա-

րական որևէ առանձնահատկություն կամ ընթացակարգ չի կարող խոչընդոտել կամ կանխել դատական պաշտպանության սահմանադրական իրավունքի բաղադրատարր հանդիսացող դատական ակտի բողոքարկման իրավունքի լիարժեք և արդյունավետ իրացման հնարավորությունը, իմաստագրել է ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքը կամ դրա իրացմանն արգելք հանդիսանալ»:

Ի լրումն վերը նշվածի, սահմանադրական դատարանը վերահաստատում է իր ՍԴՈ-719 որոշման մեջ արտահայտած իրավական դիրքորոշումն առ այն, որ՝ «Բողոքարկման ինստիտուտի ողջ տրամաբանությունը՝ ընդհանրապես, և արդարադատության համակարգի ներսում՝ մասնավորապես, հանգում է նրան, որ մի օղակի ապօրինի վարքագծի վիճարկումը հասցեագրված լինի բացառապես վերադաս ատյանին: Այս տրամաբանությամբ է կառուցված ՀՀ արդարադատական համակարգի ներսում բողոքարկման ողջ մեխանիզմը»:

6. Անդրադարձ կատարելով դատարանի մատչելիության երաշխիքն ապահովելու պետության պարտականությանը՝ սահմանադրական դատարանն իր **ՍԴՈ-765** որոշմամբ վկայակոչել է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի հետևյալ մոտեցումը. «Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ հստակ ձևավորված նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիան Պայմանավորվող պետություններին **չի պարտադրում ստեղծել վերաքննիչ կամ վճռաբեկ դատարաններ**, այնուամենայնիվ, եթե ստեղծվել է, պետք է ապահովվի, որ շահագրգիռ անձինք այդ դատարաններում ևս օգտվեն Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով նախատեսված՝ արդար դատաքննության հիմնարար երաշխիքներից, այդ թվում՝ նաև քաղաքացիական իրավունքների և պարտականությունների կապակցությամբ դատարանի մատչելիությունը»:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը, անդրադառնալով դատական պաշտպանության իրավունքի գործնական և արդյունավետ իրագործմանը, գտնում է, որ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածն ինքնին չի նախատեսում ստորին դատական ատյանի որոշումն ավելի բարձր ատյանում գանգատարկելու իրավունքը, սակայն, երբ նման իրավունք նախատեսված է ներպետական օրենսդրությամբ, ապա 6-րդ հոդվածը կիրառելի է դատական իրավասություն ունեցող վերադաս ատյանների նկատմամբ /Delcour v. Belgium, §25, Application no. 2689/65, 17.01.1970):

Վիճարկվող իրավադրույթի կիրառման պրակտիկական վկայում է այն

մասին, որ վարչական վերաքննիչ դատարանը մերժում է վերաքննիչ բողոքի ընդունումն այն պատճառաբանությամբ, որ իրավասու չէ այն քննելու: Ստեղծված իրավիճակում վարչական դատարանն ստիպված է իրականացնել վերաքննության գործառույթը, որն ի սկզբանե իրենը չէ՝ խախտելով դատական համակարգի աստիճանակարգությունը:

Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նշել, որ նույնաբովանդակ փաստական հանգամանքներով ՎՂ/6478/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2015թ. հուլիսի 27-ի նախադեպային որոշմամբ ձևավորվել է վիճարկվող դրույթով նախատեսված նորմի այնպիսի իրավակիրառ պրակտիկա, որը բացառում է նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու գործերով միջանկյալ դատական ակտերի բողոքարկումը ՀՀ վարչական դատարանում: Մասնավորապես, վճռաբեկ դատարանը, հաշվի առնելով նաև սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները, գտնում է, որ նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտերը ենթակա են բողոքարկման վերաքննության կարգով՝ վարչական վերաքննիչ դատարան:

Վերը նշված գործով Վճռաբեկ դատարանի որոշման մեջ ասված է՝ «...դատավարության մասնակիցները պետք է հնարավորություն ունենան վիճարկելու ... որոշման օրինականությունը և հիմնավորվածությունը վերադաս դատական ատյանում՝ ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանում, քանի որ ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված դատական պաշտպանության իրավունքի կարևոր բաղադրիչներից մեկը բողոքարկման իրավունքն է, և նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտի բողոքարկման իրավական հնարավորության բացակայությունն անձին ոչ իրավաչափորեն զրկում է դատական պաշտպանության սահմանադրական իրավունքի բաղադրատարր հանդիսացող դատական ակտը վերադաս դատական ատյանում բողոքարկելու իրավունքից»:

7. Սահմանադրական դատարանը կարևորում է նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքները նույն դատարանի կողմից քննելու պարագայում դատարանի անկողմնակալության գնահատման խնդիրը: Գործի քննությունն անկախ և անկողմնակալ դատարանի կողմից հանդիսանում է

Սահմանադրության 19-րդ հոդվածում ամրագրված արդար դատաբնության իրավունքի հիմնարար երաշխիքներից մեկը:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքը տարբերակում է **անկողմնակալության սուբյեկտիվ չափորոշիչ**՝ դատավորի անձնական առնչությունը տվյալ գործին, և **օբյեկտիվ չափորոշիչ**՝ այդ հարցում ողջամիտ կասկածները բացառող բավարար երաշխիքների առկայությունը /Gautrin and others v. France, ՄԻԵԴ-ի 1998թ. մայիսի 20-ի գործը/:

Ելնելով վերոգրյալից՝ սահմանադրական դատարանը վիճահարույց է համարում ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 196-րդ հոդվածով ամրագրված իրավադրույթը՝ դատարանի կողմնակալությունը գնահատելու տեսանկյունից՝ արդյոք ք կարող է անկողմնակալ լինել դատարանն իր իսկ կայացրած դատական ակտի վերանայման հարցում:

Քննության առարկա գործով առաջադրված սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում ՀՀ վարչական դատավարության նախկին օրենսգրքի /28.11.2007թ./ և ՀՀ վարչական դատավարության գործող օրենսգրքի, ինչպես նաև ՀՀ դատական օրենսգրքի իրավակարգավորումների համեմատական վերլուծության արդյունքում սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ.

ա. 2010 թվականի հոկտեմբերի 29-ի՝ «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն 2010 թվականի դեկտեմբերի 1-ից Հայաստանի Հանրապետությունում գործում է ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանը և վարչական արդարադատությունն իրականացվում է եռաստիճան համակարգի շրջանակներում, նախկինում գործող երկաստիճանի փոխարեն,

բ. սույն գործով վիճարկվող իրավադրույթը, որը նախատեսում է վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի վերանայումը նույն դատարանի կողմից, փաստորեն շարունակել է գործել նաև ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի ստեղծումից հետո:

Ինչ վերաբերում է դատական պաշտպանության և արդար դատաբնության իրավունքների արդյունավետ իրագործման հարցին, ապա հարկ է մատնանշել, որ սահմանադրական դատարանը ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածները հաճախ դիտարկում է որպես մեկ միասնական իրավական երևույթ և բազմիցս դրանց անդրադարձել է իր մի շարք որոշումներում /ՄԴՈ-719, ՄԴՈ-780, ՄԴՈ-936, ՄԴՈ-1037, ՄԴՈ-1190 և այլն/:

ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածները երաշխավորում են

յուրաքանչյուրի դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության իրավունքները:

Դատական օրենսգրքի 7-րդ հոդվածը նույնպես ամրագրում է դրույթ, համաձայն որի՝ ոչ ոք չի կարող զրկվել հավասարության պայմաններում և արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ իրավասու, անկախ և անկողմնակալ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում իր գործի հրապարակային քննության իրավունքից:

Նման մոտեցումը համապատասխանում է մարդու և քաղաքացու իրավունքների և ազատությունների ոլորտում միջազգային իրավական պահանջներին, որոնք իրենց արտացոլումն են գտել, մասնավորապես, Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում /հոդվածներ 7, 8 և 10/, Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրում /հոդված 14/, Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայում /հոդվածներ 6, 13/ և այլն:

Անդրադառնալով սույն սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության իրավունքների իրագործման խնդրահարույց լինելու հարցին՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ խախտված լինելու դեպքում այդ իրավունքների վերականգնումը **որոշակի կառուցակարգի և ընթացակարգերի հաստատման միջոցով պետության պարտականությունն է**: Պետությունն է պարտավոր նաև ապահովել ստեղծված կառուցակարգի կողմից խախտումների արդյունավետորեն կանխումը և վերացումը:

Իրավիճակը, երբ գործող օրենսդրությունը և իրավակիրառական պրակտիկան անհնարին են դարձնում ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց դիմումների հիման վրա առանձին իրավական ակտերի՝ օրենքին համապատասխանության հարցի դատական վերահսկողությունը, անհամատեղելի է իրավական պետության կողմից որդեգրված սկզբունքներին և մոտեցումներին:

Սահմանադրական դատարանն իր ՄԴՈ-936 որոշման մեջ կարևորել է դատական ակտերի վերանայման ապահովման հնարավորությունը՝ «...սահմանադրորեն նախատեսված է խախտված իրավունքների ու ազատությունների դատական պաշտպանության /դրա արդյունավետության/ երաշխավորման առանձնահատուկ այնպիսի ինստիտուտ, ինչպիսին վերադաս դատարանի կողմից դատական ակտի վերանայման՝ անձի իրավունքն է /դատական բողոքարկումը/: Վերջինս նաև անձի իրավունքների դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության իրականացման խնդրում պետության առաջնային պարտականություն է՝

որոշակի ընթացակարգի, այդ թվում՝ դատական հնարավոր սխալների ուղղման միջոցով արդարադատության նպատակների իրագործումը»:

8. Անդրադառնալով դիմողի այն փաստարկներին, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքում իրավակարգավորման ենթարկված չեն նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու գործերով միջանկյալ դատական ակտերի դեմ ներկայացված վերաքննիչ բողոքների քննության կարգը և դրա արդյունքում ընդունվելիք ակտերի բնույթը, քննության իրականացման եղանակը և քննության արդյունքում՝ վարչական դատարանի լիազորությունները, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դիմողի վերոնշյալ փաստարկներն ըստ էության հանգում են **օրենսդրական բացի** առկայության և դրանով պայմանավորված՝ ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածներով ամրագրված իրավունքների երաշխավորման գործընթացի խաթարման հարցերին: Դա իր հերթին խոչընդոտ է ստեղծում դատարանի մատչելիության իրավունքն իրագործելու հարցում և դատական ակտը բողոքարկելու իրական հնարավորության տեսանկյունից:

Վիճարկվող դրույթի հիման վրա նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով միջանկյալ դատական ակտերի դեմ ներկայացված վերաքննիչ բողոքների՝ վարչական դատարանի կողմից վարույթ ընդունվելու հնարավորության նորմատիվ առկայությունը վերոնշյալ գործերով միջանկյալ դատական ակտերի բողոքարկման ինստիտուտի շրջանակներում **անձանց դատական պաշտպանության սահմանադրական իրավունքի իրացումն ապահովելու համար բավարար չէ:**

Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանված դատական համակարգի յուրաքանչյուր ատյանում գործերի հարուցումը, նախապատրաստումը, քննությունը, գործի լուծման փուլերի հաջորդականությունը, և այլն, պետք է հստակորեն կարգավորված լինեն համապատասխան դատավարական օրենսգրքերով և օրենքներով:

Ավելին, Գալստյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով /Galstyan v. Armenia, Application no. 26986/03/ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը գտել է, որ ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված բողոքարկման ընթացակարգը պետք է հստակ ձևակերպված լինի, ունենա կիրառության հետևողական պրակտիկա և անձին պետք է ընձեռի բողոքարկելու հստակ և մատչելի իրավունք:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 196-րդ հոդվածը խնդրահա-

րույց է ինչպես օրենսդրորեն ամրագրված դատական աստիճանակարգության համապատասխանության տեսանկյունից, այնպես էլ օրենքի հստակության առումով, և, հետևաբար, բավարար չափով չի ապահովում դատական պաշտպանության ու արդար դատաքննության սահմանադրական իրավունքների լիարժեք իրագործման հնարավորությունը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 71-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 196-րդ հոդվածի՝ «ինչպես նաև այդ գործերով վարչական դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքները» դրույթը ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 18-րդ, 19-րդ հոդվածների և 92-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին հակասող և անվավեր:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

6 հոկտեմբերի 2015 թվականի
ՍԴՈ-1231

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 30-ԻՆ ԵՎ 2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 7-ԻՆ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՁԻԱՀ-Ի,
ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՈՋԻ ԵՎ ՄԱԼԱՐԻՍՅԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ԳԼՈՔԱԼ
ՀԻՄՆԱԴՐԱՍԻ ՄԻՋԵՎ ՇՐՋԱՆԱԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

6 հոկտեմբերի 2015թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարի տեղակալ Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2015 թվականի հունիսի 30-ին և 2015 թվականի հուլիսի 7-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և ՁԻԱՀ-ի, տուբերկուլոզի և մալարիայի դեմ պայքարի

զլորբալ հիմնադրամի միջև շրջանակային համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 2015 թվականի սեպտեմբերի 3-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով շրջանակային համաձայնագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության և ՁԻԱՀ-ի, տուբերկուլոզի և մալարիայի դեմ պայքարի գլոբալ հիմնադրամի միջև շրջանակային համաձայնագիրը (Շրջանակային համաձայնագիր) ստորագրվել է 2015 թվականի հունիսի 30-ին և 2015 թվականի հուլիսի 7-ին:

Շրջանակային համաձայնագրի անբաժանելի մասն է կազմում ՁԻԱՀ-ի, տուբերկուլոզի և մալարիայի դեմ պայքարի գլոբալ հիմնադրամի դրամաշնորհային կանոնակարգը:

Շրջանակային համաձայնագրով նախատեսվում է ՁԻԱՀ-ի, տուբերկուլոզի և մալարիայի դեմ պայքարի գլոբալ հիմնադրամի և Հայաստանի Հանրապետության միջև մեկ կամ ավելի դրամաշնորհների հաստատումների կնքում:

Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրության համաձայն՝ ՁԻԱՀ-ի, տուբերկուլոզի և մալարիայի դեմ պայքարի գլոբալ հիմնադրամի կողմից 2015-2018թթ. ժամանակահատվածում ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ-ի և տուբերկուլոզի դեմ պայքարի ծրագրերի համար Հայաստանի Հանրապետությանը հատկացման ենթակա դրամաշնորհային գումարը կազմում է շուրջ 15 միլիոն ԱՄՆ դոլար:

2. Շրջանակային համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, մասնավորապես, ստանձնում է հետևյալ պարտավորությունները.

ա) յուրաքանչյուր ծրագրի համար ապահովել և ձեռնարկել բոլոր համապատասխան ու անհրաժեշտ միջոցառումները՝ երաշխավորելու, որ Շրջանակային համաձայնագրով նախատեսված հիմնական ստացողը և վերջինիս բոլոր ենթաստացողներն ապահովեն.

- դրամաշնորհային համաձայնագրի համաձայն վճարվող դրամաշնորհային միջոցների խելամիտ կառավարումը և դրանց օգտագործումը բացառապես ծրագրային գործունեության նպատակով,

- դրամաշնորհային միջոցներով ֆինանսավորվող բոլոր ապրանքները,

ծառայությունները և գործողությունները, այդ թվում՝ նաև ենթաստացողների կողմից ձեռք բերված ապրանքները և ծառայություններն օգտագործվեն բացառապես ծրագրի իրականացման նպատակներով:

բ) դրամաշնորհային միջոցներով ապրանքների գնումը և/կամ ներմուծումն ազատել հարկերից:

գ) յուրաքանչյուր ծրագրի համար ձեռնարկել համապատասխան և անհրաժեշտ միջոցառումներ՝ երաշխավորելու, որ հիմնական ստացողը վերահսկի և գնահատի ծրագրի ընթացքը՝ ներառյալ ենթաստացողների իրականացրած գործողությունները:

3. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Շրջանակային համաձայնագրի հիման վրա կնքվող դրամաշնորհների հաստատումներով Հայաստանի Հանրապետության կողմից սահմանադրաիրավական պարտավորություններ ստանձնվելու դեպքում դրանք ենթակա են վավերացման Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**:

1. 2015 թվականի հունիսի 30-ին և 2015 թվականի հուլիսի 7-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և ՁԻԱՀ-ի, տուբերկուլոզի և մալարիայի դեմ պայքարի գլոբալ հիմնադրամի միջև շրջանակային համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

6 հոկտեմբերի 2015 թվականի
ՄԴՈ-1232

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2014 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒԼԻՄԻ 4-ԻՆ ՍԵՈՒԼՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿՈՐԵԱՅԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ,
ՍՊՈՐՏԻ ԵՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՆԵՐՈՒՄ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

6 հոկտեմբերի 2015թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարար Ա. Աշոտյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի

25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2014 թվականի հուլիսի 4-ին Սեուլում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Կորեայի Հանրապետության կառավարության միջև մշակույթի, սպորտի և կրթության բնագավառներում համագործակցության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 22.09.2015թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Կորեայի Հանրապետության կառավարության միջև մշակույթի, սպորտի և կրթության բնագավառներում համագործակցության մասին համաձայնագիրը (այսուհետ՝ Համաձայնագիր) ստորագրվել է Սեուլում՝ 2014թ. հուլիսի 4-ին:

2. Համաձայնագրի նպատակն է խթանել և խրախուսել երկու երկրների միջև մշակույթի, սպորտի և կրթության բնագավառներում համագործակցության զարգացումը:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, փոխադարձության սկզբունքով, ստանձնում է մի շարք պարտավորություններ, մասնավորապես, հետևյալները.

խթանել և խրախուսել ՀՀ և Կորեայի միջև մշակույթի, սպորտի և կրթության բնագավառներում համագործակցության զարգացումը՝ հիմնված հավասարության և փոխըմբռնման վրա՝ ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխան (հոդված 1),

Կորեայի Հանրապետության հետ զարգացնել համագործակցությունը մշակույթի տարբեր ոլորտներում՝ Համաձայնագրի 2-րդ հոդվածում սահմանված ուղղություններով (հոդված 2),

խրախուսել ՀՀ և Կորեայի Հանրապետության համալսարանների և այլ հետազոտական ու կրթական հաստատությունների միջև ուղղակի համագործակցությունը (հոդված 3, կետ 1),

խրախուսել ՀՀ համալսարաններին և հետազոտական ու կրթական

հաստատություններին կազմակերպել դասընթացներ և դասախոսություններ գրականության, պատմության և երկրի մշակույթին վերաբերող այլ ոլորտների մասին (հոդված 3, կետ 2),

խրախուսել ուսանողների փոխանակումը և նպաստել Կորեայի Հանրապետության լիազորված կրթական հաստատությունների կողմից իրենց օրենքների և կանոնակարգերի համաձայն տրված վկայականների, դիպլոմների և ակադեմիական վկայականների ճանաչմանն ղյուրացմանը (հոդված 3, կետ 3),

խրախուսել սպորտի բնագավառում համագործակցության հարաբերությունները և նպաստել սպորտային կազմակերպությունների և ընկերությունների, ֆիզիկական կրթության բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների, քոլեջների, ոլորտը համակարգող մասնագետների, ինչպես նաև ՀՀ և Կորեայի Հանրապետության մարզիչմանկավարժների փոքրի փոխանակման զարգացմանն ու խրախուսմանը (հոդված 4),

աջակցել երիտասարդության ոլորտում համագործակցության հարաբերություններին և խրախուսել հայկական և կորեական երիտասարդական քաղաքականության ոլորտում համագործակցության ղյուրացմանը և խթանմանը, երիտասարդների, մասնագետների և համապատասխան կազմակերպությունների ներկայացուցիչների փոխանակմանը, ինչպես նաև տեղեկատվության փոխանակման հետ կապված համատեղ սեմինարների, հանդիպումների և այլ գործունեությունների կազմակերպմանը (հոդված 5),

Կորեայի Հանրապետության հետ ստեղծել Համատեղ Կոմիտե՝ բաղկացած յուրաքանչյուր կողմից հավասար թվով ներկայացուցիչներից, որոնք պարբերաբար կհանդիպեն հաջորդաբար Երևանում և Սեուլում (հոդված 6):

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Համաձայնագիրը հիմք կհանդիսանա թատերաբլեստի, կինոյի, գեղարվեստական կրթության, թանգարանների, գրադարանների և այլ ստեղծագործական կոլեկտիվների մասնագետների, փորձագետների փոքրի փոխանակման և վերապատրաստման, կրթական, հետազոտական հաստատությունների համագործակցության, դասընթացների և դասախոսությունների կազմակերպման, ֆիզիկական կրթության մարզիչ-մասնագետների փոքրի փոխանակման համար, ինչը նպաստում է ՀՀ Սահմանադրության 9-րդ հոդվածի իրացմանը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ

կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 և 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց** .

1. 2014 թվականի հուլիսի 4-ին Սեուլում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Կորեայի Հանրապետության կառավարության միջև մշակույթի, սպորտի և կրթության բնագավառներում համագործակցության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

6 հոկտեմբերի 2015 թվականի
ՍԴՈ-1233

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

«ՀՐԱՊԱՐԱԿ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ-Ի ԵՎ «ՍՏԱՐՏ ՄԵԴԻԱ» ՍՊԸ-Ի ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ԶԱՆԳՎԱԾԱՅԻՆ ԼՐԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 5-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ, ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 14-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ, 41-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ 1-ԻՆ ԿԵՏԻ, 279-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՒ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

20 հոկտեմբերի 2015թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով.

Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմող «Հրապարակ օրաթերթ» ՍՊԸ-ի ներկայացուցիչներ Ա. Զեյնալյանի, Ա. Ղազարյանի,

դիմող «Մտարտ Մեդիա» ՍՊԸ-ի ներկայացուցիչներ Տ. Եգորյանի, Լ. Հակոբյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավախորհրդատվական բաժնի գլխավոր մասնագետ Հ. Սարգսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-

59 ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ ♦ 2(80)2016

րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի առաջին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Հրապարակ օրաթերթ» ՍՊԸ-ի և «Ստարտ Մեդիա» ՍՊԸ-ի դիմումների հիման վրա՝ «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետի, 279-րդ հոդվածի Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը «Հրապարակ օրաթերթ» ՍՊԸ-ի և «Ստարտ Մեդիա» ՍՊԸ-ի՝ համապատասխանաբար 01.06.2015թ. և 02.07.2015թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումներն են:

Սահմանադրական դատարանի 28.07.2015թ. ՄԴԱՈ-46 աշխատակարգային որոշմամբ «Հրապարակ օրաթերթ» ՍՊԸ-ի դիմումի հիման վրա՝ «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի առաջին նախադասության եւ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 279-րդ հոդվածի «այլ հաղորդումների» դրույթի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» և «Ստարտ Մեդիա» ՍՊԸ-ի դիմումի հիման վրա՝ «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետի, 279-րդ հոդվածի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործերը միավորվել են:

Ուսումնասիրելով միավորված գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքը, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանա դրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքը (այսուհետ՝ օրենք) ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2003 թվականի դեկտեմբերի 13-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2004 թվականի հունվարի 14-ին և ուժի մեջ է մտել 2004 թվականի փետրվարի 8-ին:

Օրենքի «Տեղեկատվության աղբյուրների պաշտպանությունը» վերտառությամբ 5-րդ հոդվածի վիճարկվող 2-րդ մասը սահմանում է. «Տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը լրատվական գործունեություն իրականացնողին, ինչպես նաև լրագրողին կարող է պարտադրվել դատա-

րանի որոշմամբ՝ քրեական գործի առիթով՝ ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության բացահայտման նպատակով, եթե հասարակության շահերի քրեաիրավական պաշտպանության անհրաժեշտությունն ավելի ծանրակշիռ է, քան տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայտելու հասարակության շահագրգռվածությունը, և սպառված են հասարակական շահերի պաշտպանության մնացած բոլոր միջոցները: Այդ դեպքում, լրագրողի միջնորդությամբ, դատական քննությունն իրականացվում է դռնփակ»:

Վերը նշված դրույթներում որևէ փոփոխություն կամ լրացում չի կատարվել:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը (այսուհետ՝ օրենսգիրք) ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 01.07.1998թ., ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 01.09.1998թ. և ուժի մեջ է մտել 12.01.1999թ.:

Օրենսգրքի՝ «Նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիությունը» վերտառությամբ 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է. «Քրեական դատավարության ընթացքում նամակագրության, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումները վերահսկելը, հեռախոսային խոսակցությունները լսելը կարող են իրականացվել միայն դատարանի որոշմամբ՝ օրենքով սահմանված կարգով»:

Օրենսգրքի 14-րդ հոդվածում որևէ փոփոխություն կամ լրացում չի կատարվել:

Օրենսգրքի 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետը սահմանում է. «Դատարանի լիազորություններն են, մասնավորապես ... որոշումներ կայացնել կալանավորման, կալանքի ժամկետի երկարաձգման, սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում՝ խուզարկության, առգրավման, բժշկական հաստատությունում անձանց տեղավորման, ինքնաբացարկի միջնորդությունը մերժելու, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ ստանալու, ինչպես նաև նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիության իրավունքի սահմանափակման մասին, օրենքով նախատեսված դեպքերում քննել և լուծել հետաքննության մարմնի աշխատակցի, քննիչի, դատախազի, օպերատիվհետախուզական գործողություններ իրականացնող մարմինների որոշումների և գործողությունների (անգործության) դեմ բողոքները»:

Օրենսգրքի 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի վիճարկվող 1-ին կետը փոփոխվել է 25.05.2006թ. ՀՕ-91-Ն և 28.11.2007թ. ՀՕ-270-Ն ՀՀ օրենքներով:

Օրենսգրքի՝ «Դատարանի որոշմամբ կատարվող քննչական գործողությունները» վերտառությամբ 279-րդ հոդվածը սահմանում է. «Դատա-

րանի որոշմամբ կատարվում են բնակարանի խուզարկությունը, ինչպես նաև նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիության սահմանափակման հետ կապված քննչական գործողությունները, ինչպես նաև բանկային, ապահովագրական, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկությունների ստացման համար խուզարկությունները և առգրավումները»:

Օրենսգրքի 279-րդ հոդվածը «գործողությունները» բառից հետո 21.06.2014թ. ՀՕ-115-Ն ՀՀ օրենքով լրացվել է՝ «, ինչպես նաև բանկային, ապահովագրական, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկությունների ստացման համար խուզարկությունները և առգրավումները» բառերով:

2. Միավորված գործերի դատավարական նախապատմությունները հանգում են հետևյալին. դիմողները ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության հատկապես կարևորագույն գործերի քննիչից ստացել են գրություն առ այն, որ 26.06.2014 թվականին Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանը թիվ ԵԿԴ/0032/08/14 գործով որոշում է կայացրել «Հրապարակ» օրաթերթին և «Ի լուր էլ էմ» ինտերնետային կայքին համապատասխանաբար «Հրապարակ» օրաթերթում 09.05.2014 թվականին տպագրված՝ «Ծուխ առանց կրակի, կամ ոստիկանապետի գլխին ամպեր են կուտակվում» և «Ի լուր էլ էմ» ինտերնետային կայքում 12.05.2014 թվականին տեղադրված՝ «Շիրակի ոստիկանապետը հարձակվել է հայտնի ըմբիշի վրա. Մարզիկը մտածում է Հայաստանի դրոշի տակ հանդես չգալու մասին» հոդվածները հրապարակելու համար հիմք հանդիսացող տեղեկատվության աղբյուրը բացահայտելուն պարտավորեցնելու մասին:

Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ թիվ ԵԿԴ/0032/08/14 գործով 26.06.2014 թվականին կայացրած որոշման դեմ դիմողների ներկայացուցիչները բերել են վերաքննիչ բողոք, որը մերժվել է ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 22.09.2014թ. որոշմամբ:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 22.09.2014թ. որոշման դեմ դիմողների ներկայացուցիչները բերել են վճռաբեկ բողոք, ինչի կապակցությամբ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը 23.12.2014 թվականին կայացրել է «Վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժելու մասին» որոշում:

3. Դիմողները գտնում են, որ օրենքի և օրենսգրքի վիճարկվող դրույթները հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ, 5-րդ, 6-րդ, 18-րդ և 19-րդ, 27-րդ, 43-րդ հոդվածներին: Ընդ որում, դիմողներից «Հրապարակ օրաթերթ» ՍՊԸ-ն, որպես, իր կարծիքով, հակասահմանադրական դրույթներ մատնանշում է օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ «ծանր կամ

ատանձնապես ծանր հանցագործության բացահայտման նպատակով», «հասարակության շահերի քրեախրավական պաշտպանության անհրաժեշտությունն ավելի ծանրակշիռ է, քան տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայտելու հասարակության շահագրգռվածությունը», «սպառված են հասարակական շահերի պաշտպանության մնացած բոլոր միջոցները» դրույթները և ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 279-րդ հոդվածի «այլ հաղորդումներ» դրույթը:

Սահմանադրախրավական վեճի շրջանակներում «Հրապարակ օրաթերթ» ՍՊԸ-ն, վկայակոչելով Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքը, Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի 08.03.2004թ. թիվ R(2000)7 հանձնարարականը, նույն Հանձնարարականի Բացատրական զեկույցը, ներկայացնում է հետևյալ փաստարկները.

նախ՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված՝ արտահայտվելու ազատության իրավունքի բաղադրատարր հանդիսացող՝ տեղեկություններ և գաղափարներ փնտրելու, ստանալու, տարածելու՝ անձանց իրավունքի ապահովման երաշխիքներից է լրատվամիջոցների ազատությունը: Լրատվամիջոցի և/կամ լրագրողի ազատության սուբյեկտիվ իրավունքին միջամտությունը հանգեցնում է միջամտության՝ անձանց՝ տեղեկություններ և գաղափարներ փնտրելու, ստանալու, տարածելու օբյեկտիվ իրավունքին: Ուստի լրատվամիջոցի և/կամ լրագրողի ազատությունն ապահովելը և պաշտպանելը, խոսքի ազատությունն ապահովելու և պաշտպանելու պետության պարտականության մաս է կազմում, իսկ լրատվամիջոցի և/կամ լրագրողի կողմից իր ազատությունը պաշտպանելը՝ անձանց խոսքի ազատության իրավունքն ապահովելու և պաշտպանելու պարտականություն է: Անձանց՝ տեղեկություններ և գաղափարներ փնտրելու, ստանալու, տարածելու ազատության իրավունքի բովանդակության մաս է կազմում տեղեկության անանուն տարածման իրավունքը, ինչը, իր հերթին, պարտականություն է առաջ բերում լրագրողի և/կամ լրատվամիջոցի համար՝ գաղտնի պահել տեղեկատվության աղբյուրը:

Երկրորդ՝ աղբյուրի ինքնությունը չբացահայտելու իրավունքը բացարձակ չէ և ենթակա է սահմանափակման, սակայն այն պետք լինի հիմնավորված և համապատասխանի Կոնվենցիայի և ներպետական օրենսդրության պահանջներին: Այս իրավունքի սահմանափակման հիմքերն են «պարտավորությունները» և «պարտականությունները», որոնք կարող են լրագրողի իրավունքը սահմանափակել աղբյուրների գաղտնիությունը պահպանելու առումով: Եթե նման պարտավորությունները և պարտականությունները բխվում են Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի երկրորդ մասում տրված շահերին, ապա այստեղ վճռորոշ դեր է կատարում այն շահը, որը գերակշռում է ազատ խոսքի իրավունքի

նկատմամբ:

Երրորդ՝ ըստ իրավակարգավորման՝ տեղեկատվության աղբյուրը բացահայտելու պահանջը դատարան կարող է ներկայացվել միայն ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործություն բացահայտելու նպատակով: Համաձայն ՀՀ քրեական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի՝ ծանր հանցագործություններ են համարվում դիտավորությամբ կատարված այն արարքները, որոնց համար ՀՀ քրեական օրենսգրքով նախատեսված առավելագույն պատիժը չի գերազանցում տասը տարի ժամկետով ազատազրկումը: Առանձնապես ծանր հանցագործություններ են համարվում դիտավորությամբ կատարված այն արարքները, որոնց համար ՀՀ քրեական օրենսգրքով նախատեսված է առավելագույն պատիժ՝ ազատազրկում տասը տարուց ավելի ժամկետով կամ ցմահ ազատազրկում:

Այս պարագայում, ըստ դիմողի՝ «սահմանադրաիրավական վեճի առարկա ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության բացահայտման նպատակով դրույթը չափազանց լայն հնարավորություն է ընձեռում՝ միջամտելու խոսքի ազատության իրավունքին. սահմանադրական իրավունքը նախատեսում է՝ արդեն կատարված, ավարտված հանցագործության պարագայում պարտավորեցնել լրատվամիջոցին և/կամ լրագրողին բացահայտել տեղեկատվության աղբյուրը, պաշտպանելու համար մեղադրյալին, ամբաստանյալին, այն էլ ոչ բոլոր հանցագործությունների մեջ մեղադրվող՝ միայն ծանր, իսկ խնդրո առարկա դրույթը՝ բացահայտելու համար հանցագործությունները, թեև՝ ծանր կամ առանձնապես ծանր», ինչից հետևում է, որ «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ «ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության բացահայտման նպատակով» դրույթը հակասում է Կոնվենցիայի 1-ին և 10-րդ հոդվածներին, ՀՀ Սահմանադրության 27, 3, 43-րդ (2-րդ մաս) հոդվածներին:

Չորրորդ՝ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասում՝ «հասարակության շահերի քրեաիրավական պաշտպանության անհրաժեշտությունն ավելի ծանրակշիռ է, քան տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայտելու հասարակության շահագրգռվածությունը» և «սպառված են հասարակական շահերի պաշտպանության մնացած բոլոր միջոցները» դրույթների, ինչպես նաև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 279-րդ հոդվածում՝ «այլ հաղորդումներ» դրույթի առնչությամբ «Հրապարակ օրաթերթ» ՄՊԸ-ն, վկայակոչելով Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքը, ՀՀ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները, ներկայացնում է հետևյալ փաստարկները. ՀՀ Սահմանադրությանը հակասում է նաև լրատվամիջոցի և/կամ լրագրողի՝ տեղեկատվության աղբյուրի կողմից տեղեկատվության աղբյուրը գաղտնի պահելու իրավունքին միջամտության դատավարական հիմքերը:

Ըստ դիմողի՝ լրատվության աղբյուրի բացահայտումը կարող է համարվել արդարացված, եթե դատավարության երկու կողմերն սպառել են բոլոր այլ միջոցները: Այդպիսի միջոցներն են, օրինակ, գաղտնի տեղեկության տարածման կապակցությամբ ընկերության ներսում ներքին քննության վարումը, գաղտնի տեղեկություն ստանալու սահմանափակումների ուժեղացումը կամ որպես հակազդող քայլ՝ հակառակ տեղեկության տարածումը և այլն: Մինչ լրագրողին աղբյուրը բացահայտելու պահանջ ներկայացնելը, դատավարության կողմերը պետք է սպառեն նաև այլ ոչլրագրողական աղբյուրները: Այլ միջոցների առկայության դեպքում տեղեկատվության աղբյուրը բացահայտելու անհրաժեշտությունը վերանում է:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 279-րդ հոդվածի՝ «այլ հաղորդումների» եզրույթը հնարավորություն է տալիս դատարանին տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման վերաբերյալ միջնորդությունները քննարկել և որոշում կայացնել լրատվամիջոցի ներկայացուցչի կամ լրագրողի բացակայությամբ և առանց վերջինիս կողմից համապատասխան դատավարական կարգավիճակ ունենալու:

Վկայակոչելով օրենքներում օգտագործվող առանձին հասկացությունների առնչությամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանի մի շարք որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումն այն մասին, որ օրենքներում օգտագործվող առանձին հասկացություններ չեն կարող ինքնաբավ լինել, և դրանց բովանդակությունը, բնորոշ հատկանիշների շրջանակը ճշգրտվում են ոչ միայն օրինաստեղծ գործունեության արդյունքում, այլ նաև դատական պրակտիկայում՝ «Հրապարակ օրաթերթ» ՍՊԸ-ն գտնում է, որ այդ առումով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 279-րդ հոդվածի իրավակարգավորումները, ըստ որոնց՝ դատարանը գործի դատական քննությունն իրականացնում է բացառապես դռնփակ դատական նիստերի ձևաչափով (ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 283-րդ հոդվածի 1-ին մաս), անհամատեղելի են արդար դատաքննության և խոսքի ազատության իրավունքների կոնվենցիոն և, հետևաբար՝ սահմանադրական սկզբունքների հետ: Հետևաբար՝ «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի՝ «սպառված են հասարակական շահերի պաշտպանության մնացած բոլոր միջոցները» ու «հասարակության շահերի քրեաիրավական պաշտպանության անհրաժեշտությունն ավելի ծանրակշիռ է, քան տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայտելու հասարակության շահագրգռվածությունը» դրույթները և ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 279-րդ հոդվածի «այլ հաղորդումների» դրույթները՝ աղբյուրը բացահայտելու վարույթների մասով, հակասում են Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված բացառություններին, հետևաբար՝ ՀՀ Սահմանա-

դրության 3, 18 և 19, 27, 43-րդ (երկրորդ մաս) հոդվածներին:

Դիմող «Ստարտ Մեդիա» ՍՊԸ-ն, ներկայացնելով, ընդհանուր առմամբ, նույնաբովանդակ փաստարկներ, ինչ «Հրապարակ օրաթերթ» ՍՊԸ-ն, միաժամանակ առաջ է քաշում օրենքի դրույթների որոշակիության և օրենսդրական բացի խնդիրներ՝ վկայակոչելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի համապատասխան իրավական դիրքորոշումները:

Մասնավորապես, ըստ «Ստարտ Մեդիա» ՍՊԸ-ի՝

նախ՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված չեն «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածով նախատեսված՝ տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման դատավարական հնարավորություն և ընթացակարգ: Առկա է ընդամենը մեկ դրույթ՝ 16-րդ հոդվածը՝ լրատվական գործունեություն իրականացնողի կամ լրագրողի միջնորդությամբ դռնփակ դատական քննություն իրականացնելու վերաբերյալ:

Երկրորդ՝ «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի՝ «Այդ դեպքում, լրագրողի միջնորդությամբ, դատական քննությունն իրականացվում է դռնփակ» և ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 16-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ «լրատվական գործունեություն իրականացնողի կամ լրագրողի միջնորդությամբ դատական քննությունն իրականացվում է դռնփակ» դրույթներից ուղղակիորեն բխում է, որ լրագրողը դատավարության մասնակից և սուբյեկտ է, առանց որի այդ վարույթը չի կարող իրականացվել: Մինչդեռ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 279-րդ հոդվածով նախատեսված քննչական գործողություններ իրականացնելու թույլտվություն տալուն ուղղված դատական վարույթներին պետք է մասնակցի միայն նման թույլտվություն հայցող պաշտոնատար անձը (նրա ներկայացուցիչը) և դատախազը, իսկ իրավունքի միջամտության օբյեկտի մասնակցությունը բացառվում է:

Երրորդ՝ օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասում, 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետում, 279-րդ հոդվածում օգտագործված «այլ հաղորդումներ» եզրույթում առկա է դրա բովանդակությամբ պայմանավորված իրավական անորոշություն:

Չորրորդ՝ օրենսգրքի 33-րդ գլխի նորմերով բացահայտվում են թե նամակագրության, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների և դրանց նկատմամբ վերահսկողության բովանդակությունը և թե այն սուբյեկտները, որոնց նկատմամբ ներգործության միջոցները կարող են կիրառվել: Այդ անձինք պետք է ունենան կասկածյալի կամ մեղադրյալի դատավարական կարգավիճակ, քրեադատավարական ներգործության միջոցները կարող են կիրառվել քրեադատավարական կարգավիճակ ունեցող անձանց նկատմամբ: Այս գլխի նորմերն առնչվում են բացառապես անձի մասնավոր կյանքին, մինչդեռ «Զանգվածային լրատվության

մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածով նախատեսված միջամտությունն առնչվում է ոչ թե լրագրողի մասնավոր կյանքին, այլ նրա ազատ արտահայտվելու իրավունքին, այլ խոսքով առնչվում է հանրային իրավունքին:

Ըստ «Ստարտ Մեդիա» ՍՊԸ-ի՝ օրենսդրական բացը հանգեցրել է այնպիսի իրավակիրառ պրակտիկայի ձևավորմանը, որի պայմաններում խախտվում են այն լրատվական գործունեություն իրականացնողների կամ լրագրողների արտահայտվելու ազատության, դատական պաշտպանության և ազատ արտահայտվելու իրավունքները, որոնց ներկայացվում է տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման պահանջ: Ընդ որում, ըստ «Ստարտ Մեդիա» ՍՊԸ-ի՝ նշված օրենսդրական բացը լրացնելու այլ իրավական երաշխիքներ ՀՀ օրենսդրությամբ նախատեսված չեն:

4. Պատասխանող կողմը գտնում է, որ իրոք լրագրողական աղբյուրի պաշտպանությունը մամուլի ազատության հիմնարար պայմաններից մեկն է: Նման պաշտպանության բացակայության պարագայում տեղեկատվության աղբյուրները կդադարեն մամուլին աջակցելուց, ինչն էլ կխաթարի մամուլի որպես հասարակության շահերի պաշտպանի կենսականորեն կարևոր դերը: Լրագրողական աղբյուրի բացահայտման դատական հրամանը, ըստ պատասխանողի, չի կարող համարվել համատեղելի Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի հետ, եթե դա արդարացված չէ հասարակական շահի կարևոր պահանջով:

Պատասխանողը միաժամանակ արձանագրում է, որ Եվրոպական դատարանը նշել է նաև, որ Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետը Պայմանավորվող պետություններին թողնում է հայեցողության որոշակի ոլորտ, որն էլ վերապահված է ինչպես օրենսդիր, այնպես էլ այն մարմիններին, որոնք կոչված են մեկնաբանելու և կիրառելու գործող օրենսդրությունը: Այդուհանդերձ, Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետը նրանց չի տալիս հայեցողության անսահմանափակ ազատություն:

Անդրադառնալով տեղեկատվության աղբյուրների պաշտպանության վերաբերյալ պետությունների իրավական կարգավորումներին պատասխանողը նշում է, որ դրանք միմյանցից էապես տարբերվում են: Լրագրողական աղբյուրների անձեռնմխելիության սահմանափակման հիմքերը յուրաքանչյուր պետությունում իրենց ուրույն կարգավորումն են ստացել, սակայն, բոլոր դեպքերում, տեղեկատվության աղբյուրների անձեռնմխելիությունը սահմանափակվում է առանձին սահմանադրական արժեքների պաշտպանության անհրաժեշտությամբ: Պատասխանողը որպես օրինակ է բերում Ֆրանսիան, ինչպես նաև Վրաստանը մատնանշելով, որ այդ երկրում «...մասնագիտական գաղտնիքի աղբյուրներն օգտվում են բացարձակ պաշտպանությունից»: Խորհրդապահական

տեղեկատվության բացահայտումն օրենքով նախատեսված դեպքերում առանց դատարանի պատճառաբանված որոշման անթույլատրելի է:

Որպես օրինակ բերելով Բելգիան, Հունգարիան, Գերմանիան, Ռուսաստանի Դաշնությունը պատասխանողը մատնանշում է, որ այդ երկրների համապատասխան օրենսդրություններով սահմանված են լրագրողական տեղեկատվության աղբյուրների պաշտպանության սահմանափակումներ, որոնք իրականացվում են Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված հիմքերի շրջանակներում:

Անդրադառնալով Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի կողմից ընդունված՝ «Լրագրողների՝ տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայտելու վերաբերյալ» թիվ R(2000)7 հանձնարարականին կից Բացատրական զեկույցին՝ պատասխանողը գտնում է, որ Բացատրական զեկույցը ներառում է ինչպես հանցագործությունների կանխման դեպքերը, այնպես էլ արդեն ավարտված և դատարանի վարույթում գտնվող հանցագործությունների բացահայտման դեպքերը:

Պատասխանողի պնդմամբ՝ «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքը, տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման շրջանակները սահմանափակելով ծանր և առանձնապես ծանր հանցագործությունների դեպքերով, հաշվի է առել Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածով և ՀՀ Սահմանադրության 43-րդ հոդվածով նախատեսված հիմքերը:

Ինչ վերաբերում է նշված ոլորտը կարգավորող օրենքի որակին, դրա հստակությանը, ապա, ըստ պատասխանողի, պետք է նկատի ունենալ, որ նշված ոլորտը կարգավորող նորմերը հնարավոր չէ բացարձակ որոշակի ձևակերպել:

Պատասխանողի համոզմամբ՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող նորմերը նպատակ ունեն ապահովելու դատական վերահսկողությունը լրագրողական աղբյուրների բացահայտման դեպքերի նկատմամբ:

Անդրադառնալով դիմողների այն դիրքորոշմանը, որ «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի դրույթներից ուղղակիորեն բխում է, որ լրագրողը դատավարության սուբյեկտ է, պատասխանողը գտնում է, որ նշված դրույթները վերաբերում են տեղեկատվության աղբյուրը բացահայտելու մասին դատարանի որոշումն ստանալուց հետո միայն տվյալ հանցագործությունների մասով իրականացվող դատական քննությանը, որտեղ լրագրողն արդեն կարող է հանդես գալ համապատասխան դատավարական կարգավիճակով:

Միաժամանակ, պատասխանողն ընդունում է, որ տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման վերաբերյալ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված ընթացակարգերն առավել հստակեցնելու անհրաժեշտություն ունեն, որի պարագայում կապահովվի նշված ինստի-

տուտի լիարժեք իրավական գործողությունը, այդ իրավական գործընթացում ներգրավված սուբյեկտների իրավունքների և օրինական շահերի ամբողջական իրավական պաշտպանությունը:

Եզրափակելով՝ պատասխանողը եզրահանգում է, որ «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի վիճարկվող նորմերով նախատեսված լրագրողների տեղեկատվության աղբյուրների պաշտպանության սահմանափակումները հետապնդում են իրավաչափ նպատակներ, որոնք սահմանված են Եվրոպական կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածով և ՀՀ Սահմանադրության 43-րդ հոդվածով, իսկ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող նորմերն ընթացակարգային մասով կոչված են ապահովելու նշված նպատակների իրագործումը:

5. Մույն սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում ՀՀ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ հետևյալ հիմնախնդիրներին.

1) որքանով է ՀՀ Սահմանադրության 27-րդ հոդվածով երաշխավորված՝ կարծիքն ազատ արտահայտելու իրավունքի և դրա բաղկացուցիչ մաս հանդիսացող լրատվամիջոցների և տեղեկատվական այլ միջոցների ազատության պայման հանդիսացող՝ տեղեկատվության աղբյուրի չբացահայտման իրավունքի սահմանափակումն իրականացվել ՀՀ Սահմանադրության մեջ ու Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայում ամրագրված սկզբունքներին ու սահմանափակման պահանջներին համապատասխան,

2) արդյոք տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությամբ նախատեսված դատավարական կանոնները բավարարում են ՀՀ Սահմանադրության 18 և 19-րդ հոդվածներով, ինչպես նաև ՄԻԵԿ-ի 6-րդ հոդվածով երաշխավորված դատական պաշտպանության՝ արդար դատաքննության իրավունքի իրացման պահանջները,

3) արդյոք ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված «այլ հաղորդումներ» հասկացության սահմանադրաիրավական բովանդակությունը ներառում է նաև ՁԼՄ-ի կամ լրագրողի տեղեկատվության աղբյուրը:

6. Ազատ արտահայտվելու իրավունքի սահմանափակման առնչությամբ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն արտահայտել է մի շարք իրավական դիրքորոշումներ: Մասնավորապես՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքը (*Financial Times LTD and others, v. The United Kingdom*, 15.12.2009, appl. N 821/03, *Goodwin v. The United Kingdom*, 27.03.1996, appl. N 17488/90, *Roemen and*

Schmit v. Luxembourg, 25.02.2003, appl. N 51772/99, Voskuil v. The Netherlands, 22.11.2007, appl. N 64752/01) հանգում է նրան, որ խնդրո առարկա իրավունքին միջամտությունը պետք է նախատեսված լինի օրենքով, այն պետք է հետապնդի իրավաչափ նպատակ: Մասնավորապես՝ միջամտության նպատակը պետք է լինի այլոց իրավունքների պաշտպանությունը, խորհրդապահական պայմաններով ստացված տեղեկատվության բացահայտումը կանխելը և հանցագործությունների կանխումը, և որ տվյալ միջամտությունն անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում՝ հետևյալ սկզբունքների հաշվառմամբ.

- ազատ արտահայտվելու իրավունքը հանդիսանում է ժողովրդավարական հասարակության հիմնաքարերից մեկը, և այս իմաստով լրատվամիջոցների համար նախատեսված երաշխիքներն առանձնակի կարևորություն ունեն,

- լրատվական աղբյուրի պաշտպանությունը լրատվական ազատության հիմնական պայմաններից մեկն է,

- առանց նման պաշտպանության աղբյուրները կխուսափեն աջակցել լրատվամիջոցներին հասարակությանը հանրային հետաքրքրություններ կայացնող հարցերի վերաբերյալ տեղեկատվություն տալու հարցում: Դրա հետևանքով կթուլանա լրատվամիջոցների կենսական դերը և բացասական ազդեցության կենթարկվի լրատվամիջոցների ճշգրիտ և հավաստի տեղեկատվություն տալու ունակությունը,

- հաշվի առնելով ժողովրդավարական հասարակությունում ազատ մամուլի լրագրողական աղբյուրների պաշտպանության կարևորությունը և աղբյուրի բացահայտման պահանջի բացասական ազդեցությունն այդ ազատության վրա, նման միջոցը չի կարող համապատասխանել Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի պահանջներին, քանի դեռ այն չի հիմնավորվել հանրային շահի գերակա պահանջով:

Որպես ընդհանուր սկզբունք՝ ազատ արտահայտվելու իրավունքի ցանկացած սահմանափակման «անհրաժեշտություն» պետք է համոզիչ կերպով հիմնավորվի: Առաջին հերթին ազգային իշխանություններն են գնահատում սահմանափակումների համար «ծանրակշիռ սոցիալական պահանջի» առկայությունը, և նման գնահատական տալիս նրանք օժտված են որոշակի հայեցողությամբ:

Մյուս կողմից՝ հաշվի է առնվում, որ ազգային հայեցողության շրջանակները սահմանափակված են ժողովրդավարական հասարակության՝ ազատ մամուլը երաշխավորելու և պահպանելու շահով: Այդ շահը մեծ դեր է կատարում հավասարակշռման գործում, որով որոշվում է, թե արդյոք սահմանափակումները համաչափ են հետապնդվող իրավաչափ նպատակին: Բացահայտման պահանջը կարող է բացասական ազդեցություն ունենալ ոչ միայն աղբյուրի վրա, որի ինքնությունը կարող է

պարզվել, այլ նաև լրատվամիջոցի վրա, որի հեղինակությունը կարող է խաթարվել ապագա հնարավոր աղբյուրների և հասարակության անդամների շրջանակում, որոնք շահագրգռված են ստանալ տեղեկատվություն անանուն աղբյուրից, և որոնք, իրենց հերթին, կարող են դառնալ աղբյուր:

7. «Զանգվածային լրատվության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի վեճի առարկա դրույթի վերլուծությունից հետևում է, որ.

նախ՝ տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը կարող է պարտադրվել միայն դատարանի որոշմամբ,

երկրորդ՝ այն կարող է իրականացվել միայն քրեական գործի առիթով,

երրորդ՝ նպատակը պետք է լինի ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության բացահայտումը,

չորրորդ՝ հասարակության շահերի քրեաիրավական պաշտպանության անհրաժեշտությունն ավելի ծանրակշիռ պետք է լինի, քան տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայտելու հասարակության շահագրգռվածությունը,

հինգերորդ՝ պետք է սպառված լինեն հասարակական շահերի պաշտպանության մնացած բոլոր միջոցները:

Վեճի առարկա նորմի իրավական բովանդակությունից հետևում է, որ **նշված միայն բոլոր իրավապայմանների միաժամանակյա առկայությունն է հիմք հանդիսանում տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման պարտադրանք կիրառելու համար:**

Հետևաբար, դատարանը պարտավոր է հիմնավոր փաստարկել դրանց առկայությունը և իրավաչափ հետևություն անել՝ հաշվի առնելով նաև այն կարևոր հանգամանքը, որ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն, ինչպես նշվեց, լրատվամիջոցների տեղեկատվության աղբյուրների պաշտպանությունը հանդիսանում է մամուլի ազատության հիմնարար պայմաններից մեկը:

Քրեադատավարական տվյալ իրավակարգավորման միջազգային պրակտիկայի, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի, ինչպես նաև Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի վերաբերելի հանձնարարականների ուսումնասիրությունը վկայում է, որ **առանցքային խնդիրը վերոնշյալ չորրորդ իրավապայմանի ճիշտ ընկալումն ու իրավաչափ կիրառումն է՝** բացառելու համար դատական պրակտիկայում դրան լայն հայեցողական մեկնաբանություն տալու հնարավորությունը: Դրանից ելնելով է, որ Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի 2000 թվականին ընդունված թիվ R(2000)7 հանձնարարականը սահմանում է մի շարք չափանիշներ, որոնց դեպքում տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը կարող է համարվել իրավա-

չափ:

Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի նշված հանձնարարականի Բացատրական հուշագրում հստակեցված են նաև այն չափանիշները, որոնց պահպանման պայմաններում կարող են կիրառվել տեղեկատվության աղբյուրի պաշտպանության սահմանափակումներ, մասնավորապես

- ա) այլընտրանքային միջոցների սպառում,

- բ) իրավաչափ նպատակի գերակայում:

Ընդ որում, «գերակայող իրավաչափ նպատակը» ենթադրում է.

- անձի կյանքի պաշտպանության անհրաժեշտություն,

- ծանր հանցագործության կանխման անհրաժեշտություն,

- ծանր հանցագործության կատարման մեջ մեղադրվող անձի դատական պաշտպանության անհրաժեշտություն:

Միաժամանակ, նման բացահայտումը պետք է լինի **բացառիկ դեպքերում**՝ պայմանավորված հասարակության քրեաիրավական բնույթի կենսական շահով:

Հարկ է նշել նաև, որ ՀՀ Սահմանադրությամբ նախատեսված՝ մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների և ազատությունների համակարգի տեսանկյունից անձի տեղեկություններ և գաղափարներ փնտրելու իրավունքի սահմանափակումը կարող է արդարացված լինել սահմանադրական այնպիսի կարևոր իրավունքների երաշխավորմամբ, ինչպիսիք են կյանքի իրավունքը (հոդվ. 15), ազատության և անձեռնմխելիության իրավունքը (հոդվ.16), դատական, ինչպես նաև պետական այլ մարմինների առջև արդյունավետ միջոցներով իրավական պաշտպանության իրավունքը (հոդվ. 18), խախտված իրավունքները վերականգնելու իրավունքը (հոդվ. 19):

Հետևաբար, **տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման օրինական շահը գերակա կարող է համարվել այն չբացահայտելու հանրային շահի նկատմամբ այն դեպքերում, երբ աղբյուրի բացահայտումն անհրաժեշտ է անձի կյանքի պաշտպանության, ծանր հանցագործությունը կանխելու կամ ծանր հանցանքի մեջ մեղադրվող անձի դատական պաշտպանությունն ապահովելու համար:**

ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ իրավունքի գերակայությամբ առաջնորդվող ժողովրդավարական պետությունում՝ իրավական որոշակիության և իրավունքների սահմանափակման համաչափության սկզբունքներից ելնելով, խոսքի ազատության իրավունքին անմիջականորեն առնչվող՝ տեղեկատվության միջոցների ազատության սահմանափակման համաչափության հիմքը, որը կարող է հանգեցնել տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտմանը, գլխավորապես վերոնշյալ երեք իրավապայմաններն են (դրանցից առնվազն մեկի առկայությունը),

ու դրանցից ցանկացած էական շեղում իրավաչափ համարվել չի կարող:
Այս մտտեցումն է նաև դրված եվրոպական բազմաթիվ երկրներում տվյալ հիմնախնդրի իրավակարգավորման հիմքում (Ֆրանսիա, Բելգիա, Շվեյցարիա և այլն), ինչը շեշտվում է նաև պատասխանողի բացատրության մեջ:

Առաջնորդվելով ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, 43-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, ինչպես նաև 42.1-րդ հոդվածով՝ «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի դրույթները Հայաստանի Հանրապետության իրավակիրառ պրակտիկայում պետք է մեկնաբանվեն և կիրառվեն նշված սահմանադրաիրավական բովանդակության շրջանակներում:

Գործի հանգամանքների և ՀՀ դատական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ վեճի առարկա իրավանորմը կիրառվել է այլ մեկնաբանությամբ՝ հիմնական շեշտադրումը կատարելով ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության բացահայտման անհրաժեշտության վրա, առանց հիմնավոր անդրադարձ կատարելու իրավաչափ նպատակի գերակայության բացահայտմանը՝ յուրաքանչյուր կոնկրետ գործով տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման օրինական շահի գերակա համարվելն այն չբացահայտելու հանրային շահի նկատմամբ դիտարկելով որպես դատավորի բացարձակ հայեցողություն: Մինչդեռ դատարանի հայեցողությունն իրավաչափ տարբերակներից ընտրություն կատարելու հնարավորություն է: Իսկ ընտրության չափանիշները հստակ են ու ըստ էության սահմանափակվում են վերոթվարկյալ երեք հանգամանքներով՝ անձի կյանքի պաշտպանություն, ծանր հանցագործության կանխում, ծանր հանցանքի մեջ մեղադրվող անձի դատական պաշտպանություն:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ իրավական որոշակիության և մարդու հիմնական իրավունքների սահմանափակման համաչափության սկզբունքների պահանջներից չի բխում դատարանի այնպիսի եզրահանգումը, համաձայն որի՝ «Աղբյուրի բացահայտման իրավաչափ նպատակը գերակշռում է հասարակական շահին», նկատի ունենալով, որ հրապարակումները վերաբերում են հանրային ճանաչում ունեցող մարդկանց և նպատակը հասարակության մոտ առկա կասկածների փարատումն է (ՀՀ Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանի 26.06.2014թ. ԵԿԴ/0032/08/14 որոշում, էջ 5, ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 22 սեպտեմբերի 2014թ. որոշում, էջեր 20-21):

8. ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 2014թ. սեպտեմբերի 22-ի որոշման մեջ, անդրադառնալով սույն գործով վեճի առարկա իրավադրույթներին, տրվում է նաև այնպիսի մեկնաբանություն, համաձայն որի՝

«...օրենսդրի կողմից սահմանված «այլ հաղորդումների գաղտնիության սահմանափակման» արտահայտության մեջ է ընդգրկվում տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը, որը կարող է պարտադրվել դատարանի որոշմամբ...»:

Նման եզրահանգում արվում է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետի, ինչպես նաև 279-րդ հոդվածի դրույթների առնչությամբ: ՀՀ սահմանադրական դատարանը, մասնավորապես, կարևոր է համարում արձանագրել, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 39-րդ գլուխը նվիրված է մինչդատական վարույթի նկատմամբ դատական վերահսկողությանը, որը սահմանում է դատավարական երաշխիքներ անձի ազատության և անձեռնմխելիության, բնակարանի անձեռնմխելիության, ինչպես նաև խախտված իրավունքների դատական պաշտպանության համար: Մինչդատական վարույթի նկատմամբ դատական վերահսկողության շրջանակը սահմանափակ է, այսինքն՝ դատական պաշտպանության երաշխիքները տարածվում են անձի իրավունքների պաշտպանության վրա: Դրանից ելնելով՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 278-րդ հոդվածում թվարկված են մինչդատական վարույթի նկատմամբ դատական վերահսկողության ոլորտները: Այսինքն՝ դատարանը քննում է քննչական, օպերատիվ-հետախուզական գործողություններ կատարելու և անձի սահմանադրական իրավունքները և ազատությունները սահմանափակող դատավարական հարկադրանքի միջոցներ կիրառելու վերաբերյալ միջնորդությունները, ինչպես նաև նշված մարմինների որոշումների և գործողությունների օրինականության վերաբերյալ բողոքները: Իր հերթին, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 279-րդ հոդվածում թվարկված են այն քննչական գործողությունները, որոնք կարող են իրականացվել դատարանի որոշմամբ, այսինքն՝ դատարանը **միայն նախնական հսկողություն է** իրականացնում քրեական հետապնդման մարմինների կողմից համապատասխան գործողությունների կատարման օրինականության և հիմնավորվածության նկատմամբ:

Էական է այն շեշտադրումը, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 279-րդ հոդվածում թվարկված են **նախնական դատական վերահսկողության ենթակա քննչական գործողությունները**: Դրանք են՝ բնակարանի խուզարկությունը, բանկային և նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկությունների ստացման համար խուզարկությունը և առգրավումը, ինչպես նաև նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիության սահմանափակումը:

Տվյալ պարագայում դատական պաշտպանությունը վերաբերում է ՀՀ Սահմանադրության 23-24-րդ հոդվածներով և Եվրոպական կոնվենցիայի

8-րդ հոդվածով նախատեսված իրավունքների պաշտպանությանը:

Այսինքն՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորվող իրավունքները, մասնավորապես՝ խոսքի ազատությունը և լրատվության միջոցների և տեղեկատվական այլ միջոցների ազատությունը (հոդվ. 27), չեն կարող ապահովվել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 279-րդ հոդվածի կարգավորման շրջանակներում, որովհետև պաշտպանության ենթակա օբյեկտները տարբեր են:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետի, 179, 239 և 279-րդ հոդվածների համադրված վերլուծությունից հետևում է, որ «այլ հաղորդումներ» բառակապակցությունը **բացառապես վերաբերում է որոշակի** ձևի մեջ **տեղեկատվության հաղորդմանը** (ինչը հիշյալ 239-րդ հոդվածում ընդհանրացվում է և դիտարկվում որպես նամակագրություն):

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի՝ սույն գործով վիճարկվող նորմերով սահմանված են քրեադատավարական կոնկրետ փուլում դատարանի լիազորությունները և քննչական այն գործողությունները, որոնք առանց նախնական դատական վերահսկողության իրականացվել չեն կարող: Այդ նորմերն ինքնին սահմանադրականության խնդիր չեն առաջացնում:

Վերոշարադրյալից ելնելով՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը հիմնավոր չի համարում վեճի առարկա դրույթների առնչությամբ դատական պրակտիկայի կողմից տրված այն մեկնաբանությունը, համաձայն որի՝ «այլ հաղորդումներ» գաղտնիության սահմանափակման մեջ օրենսդրի կողմից ընդգրկվել է նաև տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը: ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի վեճի առարկա հոդվածներում «այլ հաղորդումների գաղտնիության սահմանափակման» արտահայտությունը կարող է մեկնաբանվել բացառապես յուրաքանչյուրի անձնական կյանքի հարգման սահմանադրական իրավունքի տեսանկյունից և չի կարող իր բովանդակության մեջ ներառել լրատվական գործունեություն իրականացնողի, ինչպես նաև լրագրողի «տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը», ինչպես շեշտվում է դատական ակտում:

ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաև, որ թեև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 16-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված է, որ «եթե դատարանի որոշմամբ լրատվական գործունեություն իրականացնողին կամ լրագրողին պարտադրվում է բացահայտել տեղեկատվության աղբյուրը, ապա լրատվական գործունեություն իրականացնողի կամ լրագրողի միջնորդությամբ դատական քննությունն իրականացվում է դռնփակ», այսուամենայնիվ, օրենսգիրքը չի նախատեսում տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման հստակ ընթացակարգ, ինչին անդրադարձել է նաև պատասխանողը: Իրավակարգավորման այս բացն

իրավակիրառական պրակտիկայում չի կարող լրացվել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 279-րդ հոդվածի կարգավորման շրջանակներում:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **ՈՐՈՇԵՑ**.

1. «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը՝ սույն որոշման մեջ սահմանադրական դատարանի կողմից բացահայտված սահմանադրաիրավական բովանդակության շրջանակներում:

«Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը հանգում է նրան, որ իրավունքի գերակայությամբ առաջնորդվող ժողովրդավարական պետությունում՝ իրավական որոշակիության և իրավունքների սահմանափակման համաչափության սկզբունքներից ելնելով, **տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման օրինական շահը գերակա կարող է ճանաչվել այն չբացահայտելու հանրային շահի նկատմամբ այն դեպքերում, երբ աղբյուրի բացահայտումն անհրաժեշտ է անձի կյանքի պաշտպանության, ծանր (առանձնապես ծանր) հանցագործությունը կանխելու կամ ծանր (առանձնապես ծանր) հանցանքի մեջ մեղադրվող անձի դատական պաշտպանությունն ապահովելու համար:** Այդ իրավապայմաններից առնվազն մեկի առկայությունը միայն իրավաչափ հիմք կարող է հանդիսանալ օրենքով սահմանված կարգով ու վեճի առարկա դրույթում նախատեսված այլ հիմքերի առկայության դեպքում տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման համար:

2. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետը և 279-րդ հոդվածը համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը՝ սույն որոշման մեջ ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից արձանագրված իրավակարգավորումների շրջանակներում:

ՀՀ Սահմանադրության 27-րդ հոդվածով ամրագրված իրավունքների պաշտպանության առումով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետի և 279-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական բովանդակության շրջանակներում չի կարող «այլ հաղորդումների գաղտնիության բացահայտման»

արտահայտության մեջ ընդգրկվել «տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը», ինչն ունի այլ նյութաիրավական հիմք եւ ինքնուրույն իրավակարգավորման առարկա է:

3. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի, ինչպես նաև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.4-րդ հոդվածի հիման վրա դիմողների նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտերը նոր հանգամանքների հիմքով օրենքով սահմանված կարգով ենթակա են վերանայման, քանի որ վեճի առարկա դրույթները դիմողների նկատմամբ կիրառվել են այլ մեկնաբանությամբ:

4. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ,

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

20 հոկտեմբերի 2015 թվականի
ՍԴՈ-1234

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2015 թՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 16-ԻՆ ԲՈՒՐԱԲԱՅՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՔՍՍՅԻՆ ՏԱՐԱԾՔՈՒՄ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՆԵՐՄՈՒԾՄԱՆ ՈՒ
ՇՐՋԱՆԱԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ
ՄԵՋ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

10 նոյեմբերի 2015թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային տնտեսական ինտեգրման և բարեփոխումների նախարարի առաջին տեղակալ Ս. Կարայանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2015 թվականի հոկ-

տեմբերի 16-ին Բուրաբայում ստորագրված՝ Եվրասիական տնտեսական միության մաքսային տարածքում ապրանքների ներմուծման ու շրջանառության որոշ հարցերի մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 2 նոյեմբերի 2015թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով դիմումը, գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով արձանագրությունը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Յ**.

Եվրասիական տնտեսական միության մաքսային տարածքում ապրանքների ներմուծման ու շրջանառության որոշ հարցերի մասին արձանագրությունն ստորագրվել է 2015 թվականի հոկտեմբերի 16-ին՝ Բուրաբայում:

Արձանագրության նպատակը Եվրասիական տնտեսական միության մաքսային տարածքում ապրանքների առանձին տեսակների ներմուծման ու շրջանառության կարգավորման առանձնահատկությունները սահմանելն է՝ կապված Առևտրի համաշխարհային կազմակերպությանը Ղազախստանի Հանրապետության անդամակցության հետ:

Արձանագրությունը Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում կնքված միջազգային պայմանագիր է և Եվրասիական տնտեսական միության իրավունքի մասն է կազմում:

Արձանագրության դրույթները վերաբերում են այն ապրանքներին, որոնք ընդգրկված են երրորդ երկրներից Ղազախստանի Հանրապետության տարածք ներմուծված ապրանքների ցանկում, և որոնց նկատմամբ Ղազախստանի Հանրապետության կողմից, Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության պարտավորություններին համապատասխան, կիրառվելու են ավելի ցածր մաքսատուրքի դրույթաչափեր:

Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները՝

- Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից հաստատվող ցանկում ներառված ապրանքների շրջանառության դիտանցման և հսկողության նպատակներով՝ որպես Եվրասիական տնտեսական միության անդամ պետություն, ապահովել, որպեսզի ՀՀ մաքսային մարմինները 2016 թվականի դեկտեմբերի 1-ից իրական ժամանակի ռեժիմում իրականաց-

նեն այդ ապրանքները ներմուծելու և Ղազախստանի Հանրապետության տարածքում մաքսային ընթացակարգերով ձևակերպելու վերաբերյալ հայտարարագրերի տվյալների և տեղեկությունների փոխանակումն էլեկտրոնային եղանակով «Մաքսային միության անդամ պետությունների մաքսային մարմինների վերլուծական և հսկողական գործառույթներն իրականացնելու նպատակով տեղեկությունների փոխանակումը կազմակերպելու մասին» 2011 թվականի հոկտեմբերի 19-ի համաձայնագրի 1-ին հավելվածով նախատեսված տվյալների կազմին համապատասխան (հոդված 3, կետ 8, մաս 1),

- ապահովել, որպեսզի Արձանագրությունն ուժի մեջ մտնելու ամսաթվից մինչև 2016 թվականի դեկտեմբերի 1-ը տվյալների և տեղեկությունների նշված փոխանակումն իրականացվի 2 օրը 1 անգամ (հոդված 3, կետ 8, մաս 2),

- ապահովել, որպեսզի ՀՀ լիազոր մարմինները մշակեն և հաստատեն հաշվառման համակարգում պարունակվող տեղեկատվության փոխանցման կարգը և տեխնիկական պայմանները (հոդված 3, կետ 10, մաս 4),

- ՀՀ օրենսդրությամբ պատասխանատվություն սահմանել Արձանագրությամբ և դրան համապատասխան սահմանված պահանջները չկատարելու կամ ոչ պատշաճ կատարելու համար (հոդված 3, կետ 12):

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 և 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2015 թվականի հոկտեմբերի 16-ին Բուրաբայում ստորագրված՝ Եվրասիական տնտեսական միության մաքսային տարածքում ապրանքների ներմուծման ու շրջանառության որոշ հարցերի մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

10 նոյեմբերի 2015 թվականի
ՄԴՈ-1235

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀՀ ՍԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ԵՎ ՀՀ ԳԼԽԱՎՈՐ
ԴԱՏԱԽԱԶԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 21-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 4-ՐԴ ՄԱՍԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՑԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

17 նոյեմբերի 2015թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝
կազմով.

Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա.
Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի (զեկու-
ցող), Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմողի՝ ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի պաշտոնական
ներկայացուցիչ՝ ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի
իրավական վերլուծության վարչության պետ Լ. Սարգսյանի,

դիմողի՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ
գլխավոր դատախազության մեղադրանքի պաշտպանության և դատական
ակտերի բողոքարկման վարչության պետ Դ. Մելքոնյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողո-
վի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի
իրավաբանական վարչության իրավախորհրդատվական բաժնի գլխավոր
մասնագետ Հ. Սարգսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի առաջին մասի 7-րդ և 8-րդ կետերի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38, 68 և 71-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի և ՀՀ գլխավոր դատախազի դիմումների հիման վրա` ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի` Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի և ՀՀ գլխավոր դատախազի համապատասխանաբար` 11.08.2015թ. և 21.08.2015 թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումներն են:

Հաշվի առնելով, որ վերոհիշյալ դիմումներով գործերը վերաբերում են նույն հարցին, համաձայն «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 39-րդ հոդվածի` սահմանադրական դատարանն իր` 08.09.2015 թվականի ՄԴԱՈ-52 աշխատակարգային որոշմամբ միավորել է դրանք` դատարանի նույն նիստում քննելու համար:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը, դիմումներում բարձրացված հարցերին առնչվող օրենսդրության այլ ակտերը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Յ**.

1. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը (ՀՕ-248) ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել` 1998 թվականի սեպտեմբերի 1-ին և ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ին:

Օրենսգրքի սույն գործով վիճարկվող` «Կրկին անգամ դատվելու անթույլատրելիությունը» վերտառությամբ 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասը սահմանում է.

«4. Դատախազը քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին հետաքննության մարմնի կամ քննիչի կայացրած որոշումը կարող է վերացնել որոշման պատճենը ստանալու պահից 7 օրվա ընթացքում: Դրանից հետո քրեական հետապնդման մարմնի գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշումը կարող է վերացվել մեկ անգամ և միայն գլխավոր դատախազի կողմից` այդպիսի որոշում կայացնելուց հետո` վեց ամսվա ժամկետում»:

Օրենսգրքի վերոհիշյալ հոդվածը փոփոխության և լրացման է ենթարկվել «Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» համապատասխանաբար՝ 25.05.2006 թվականի ՀՕ-90-Ն, 21.02.2007 թվականի ՀՕ-93-Ն և 28.11.07 թվականի ՀՕ-270-Ն ՀՀ օրենքներով: Իսկ վիճարկվող դրույթների բովանդակությունը լրացվել է 21.02.2007 թվականի՝ «Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-93-Ն օրենքով, որը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2007 թվականի փետրվարի 21-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2007 թվականի մարտի 15-ին և ուժի մեջ է մտել 2007 թվականի ապրիլի 7-ին:

2. Դիմողներից՝ ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանը գտնում է, որ վիճարկվող նորմը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի 1-ին և 22-րդ հոդվածի 7-րդ մասերին՝ ներկայացնելով հիմնավորումներ, համաձայն որոնց՝ իր կողմից կատարված վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ գործնականում հսկող դատախազի կողմից քրեական գործի հարուցումը մերժելու, քրեական գործի վարույթը կարճելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշումները միևնույն հիմքով մի քանի անգամ վերացնելու դեպքում անձն անորոշ

Ժամկետով հայտնվում է քրեական հետապնդման մեջ: Դա «... հակասում է նույն արարքի համար կրկին չդատվելու սկզբունքին (non bis in idem)», և, ըստ դիմողի՝ իրավակիրառ պրակտիկայի ուսումնասիրությունից պարզվել է, որ ՀՀ գլխավոր դատախազի, հսկող դատախազի և քննիչի կողմից քրեական գործ հարուցելու, քրեական գործի հարուցումը մերժելու կամ քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին որոշումը վերացնելու լիազորության տարանջատման հետ կապված «առկա են խնդիրներ»:

Մասնավորապես, ինչպես գտնում է դիմողը, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասին համապատասխան հետաքննության մարմնի կամ քննիչի կայացրած որոշումը դատախազի կողմից կարող է վերացվել այդ որոշման պատճենը ստանալու պահից 7 օրվա ընթացքում: Դրանից հետո այդ որոշումը կարող է վերացվել մեկ անգամ և միայն գլխավոր դատախազի կողմից՝ այդպիսի որոշում կայացնելուց հետո՝ վեց ամսվա ժամկետում: Եվ ինչպես դիմողն է գտնում՝ «Տվյալ դրույթներն ինքնին իրավական որոշակիության խնդիր ունեն, պարունակում են հակասական կարգավորումներ, ինչպես նաև կիրառման ժամանակ առաջացնում են տարաբնույթ մեկնաբանություններ իրավասու պետական մարմինների և քաղաքացիների շրջանում»: Մասնավորապես, դիմողը գտնում է, որ վիճարկվող նորմին գործնականում հնա-

րավոր է երկու մեկնաբանություն տրվի: Մեկի համաձայն՝ հսկող դատախազն իրավասու է վերացնել քննիչի՝ քրեական գործ հարուցելու, քրեական գործի հարուցումը մերժելու (քրեական հետապնդում չիրականացնելու) կամ քրեական գործի վարույթը կարճելու (քրեական հետապնդումը դադարեցնելու) որոշումը՝ առանց քանակական սահմանափակման: Միաժամանակ, ՀՀ գլխավոր դատախազը վեցամսյա ժամկետում իրավասու է վերացնել քննիչի՝ վերոհիշյալ որոշումը, եթե հսկող դատախազը չի վերացրել այն: Այսինքն, ինչպես գտնում է դիմողը, «դատախազական և քննչական գերատեսչությունների միջև դիրքորոշումների անհամաձայնության հետևանքով անձը անորոշ ժամկետով հայտնվում է քրեական հետապնդման մեջ, ինչը հակասում է նույն արարքի համար կրկին չդատվելու սկզբունքի (non bis in idem) բուն էությանը»:

Մյուս հնարավոր մեկնաբանության վերաբերյալ դիմողը գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի երկրորդ նախադասության մեջ օգտագործվող «դրանից հետո» արտահայտությունը վերաբերում է հսկող դատախազի կողմից որոշումը վերացնելու գործողությանը, այլ ոչ թե 7-օրյա ժամկետին: Այսինքն՝ հսկող դատախազը կարող է վերացնել վերոնշյալ որոշումները միայն մեկ անգամ, որից հետո քննիչի որոշումը կարող է վերացվել մեկ անգամ և միայն ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից: Եվ եթե դիտարկվի, որ «դրանից հետո» արտահայտությունը վերաբերում է ոչ թե 7-օրյա ժամկետին, այլ որոշումը վերացնող դատախազի գործողությանը, ապա ստացվում է այնպես, որ ՀՀ գլխավոր դատախազը վեցամսյա ժամկետում քրեական հետապնդման մարմնի օրենքով նախատեսված որոշումները կարող է վերացնել միայն այն դեպքում, երբ հսկող դատախազը մեկ անգամ դրանք վերացրել է:

Ըստ դիմողի՝ գործնականում ձևավորվել է այնպիսի պրակտիկա, որ ՀՀ գլխավոր դատախազն իրավասու է վերացնել քրեական հետապնդման մարմնի՝ օրենքով նախատեսված որոշումները նաև այն դեպքում, երբ հսկող դատախազը չի վերացրել դրանք: Սակայն «Ստացվում է, որ ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից քննիչի՝ քրեական գործ հարուցելու, քրեական գործի հարուցումը մերժելու (քրեական հետապնդում չիրականացնելու) կամ քրեական գործի վարույթը կարճելու (քրեական հետապնդումը դադարեցնելու) որոշումը վերացնելուց հետո քննիչն իրավասու է կրկին կարճել քրեական վարույթը, որի հետևանքով կսահմանափակվի ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածով նախատեսված ՀՀ դատախազության՝ ... օրինականության նկատմամբ հսկողության գործառույթը, քանի որ դատախազն այլևս հնարավորություն չի ունենա վերացնել քննիչի վերոնշյալ որոշումները»:

Ըստ դիմողի՝ նման հակասական կարգավորումների և մեկնաբանությունների հիմնական պատճառն այն է, որ քննիչի և դատախազի

լիազորությունները վիճարկվող նորմով հստակ տարանջատված չեն:

Դիմողներից՝ **ՀՀ գլխավոր դատախազը գտնում է**, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասում ամրագրված նորմը գործնականում զրկում է հսկող դատախազին՝ հետաքննության մարմնի ու քննիչի՝ քրեական գործը կարճելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին օրենքի խախտմամբ կայացված որոշումը վերացնելու օբյեկտիվ հնարավորությունից: Նույն հոդվածին իրավակիրառական պրակտիկայում տրված մեկնաբանության պայմաններում ՀՀ գլխավոր դատախազը ևս հնարավորություն չի ունենում իրացնելու այդ հոդվածով իրեն վերապահված լիազորությունը, դրանով իսկ «... զրկվելով ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածով դատախազությանը վերապահված գործառույթի իրականացումն ապահովելու հնարավորությունից»:

Դիմողը նաև ներկայացնում է փաստարկներ այն մասին, որ ՀՀ գլխավոր դատախազությունում քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումն ստանալուց հետո պահանջվել է ստուգման համար նյութերն ուղարկել ՀՀ գլխավոր դատախազություն, «սակայն, մի շարք դեպքերում նյութերը ՀՀ գլխավոր դատախազություն է ուղարկվել 7-օրյա ժամկետն անցնելուց հետո, որի պատճառով դատախազը հնարավորություն չի ունեցել իրացնելու ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված՝ որոշումը ստանալու պահից 7-օրյա ժամկետում վերացնելու լիազորությունը»:

Վիճարկվող նորմի համակարգային վերլուծությունից և այդ նորմին իրավակիրառական պրակտիկայում տրված մեկնաբանությունից դիմողը հանգում է այն հետևությանը, համաձայն որի՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի առաջին նախադասությամբ նշված որևէ որոշում գլխավոր դատախազի կողմից վերացնելու իրավունքից զրկումը խաթարում է ոչ միայն նշված հոդվածի տրամաբանական կառուցվածքը, այլև «նսեմացնում է դրա նորմատիվային արժեքը», հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածում ամրագրված դատախազության գործունեության միասնականության սկզբունքին, վտանգում է հանցագործությունից տուժած անձանց՝ իրավունքների և ազատությունների պետական այլ մարմինների առջև իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունքը: Բացի դրանից, ինչպես գտնում է դիմողը, պետությունն իր հերթին ստանձնել է անձանց պատճառված վնասի հատուցմանն ուղղված պոզիտիվ պարտականություն, որի իրացման մեխանիզմներից մեկն էլ դատախազի կողմից քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշման վերացումն է: «Եթե պետության նշված պոզիտիվ պարտականությունը չի իրացվում հսկող դատախազի կողմից, ապա դրա իրացման պարտականությունը, ՀՀ

քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի ուժով, կրում է գլխավոր դատախազը»:

3. Պատասխանող կողմը գտնում է, որ վիճարկվող հոդվածի դրույթները ՀՀ Սահմանադրության և ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան **իրավակարգավորման նպատակի լույսի ներքո մեկնաբանելու** պարագայում սահմանադրականության խնդիրներ չեն առաջացնի: Պատասխանող կողմի փաստարկները հանգում են հետևյալին:

Օրենսդիրը, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ վիճարկվող դրույթի նպատակը **քրեական հետապնդման սպառնալիքի և դրանով պայմանավորված՝ անձի իրավական կարգավիճակի անորոշության վերացումն է**, նախատեսել է քրեական հետապնդման մարմինների՝ վիճելի իրավանորմում նշված որոշումները հսկող դատախազի կողմից միայն 7-օրյա ժամկետում և մեկ անգամ վերացնելու հնարավորություն: Մինչդեռ այդ նորմով նախատեսված 7-օրյա ժամկետի հաշվարկը յուրաքանչյուր անգամ վերսկսելու և դրանով հսկող դատախազին նշված որոշումները բազմակի վերացնելու հնարավորություն ընձեռելու դեպքում կառաջանա քրեական գործի քննության անվերջանալի շրջապտույտ, անխուսափելիորեն կխախտվեն կասկածյալի կամ մեղադրյալի իրավունքները՝ նրան դնելով քրեական հետապնդման չվերջացող սպառնալիքի ներքո: ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից օրենքի խախտումները շտկելու վեցամսյա ժամկետի հաշվարկն սկսվում է քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին հետաքննության մարմնի կամ քննիչի կողմից որոշում կայացնելուց հետո, որը դարձյալ կասկածյալին կամ մեղադրյալին քրեական հետապնդման անորոշ սպառնալիքից պաշտպանելու նպատակ է հետապնդում:

Պատահական չէ, որ հենց ՀՀ գլխավոր դատախազին է վերապահվել քրեական գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշումները վերացնելու հարցում վերջնական որոշում կայացնելու իրավասությունը: Բանն այն է, որ հսկող դատախազի կողմից նշված որոշումները հաստատվելուց հետո կասկածյալի կամ մեղադրյալի իրավական դրության մեջ որոշակիություն է մտցվում, և, հակառակը, նշված որոշումների վերացումն էականորեն շոշափում է անձի իրավունքները, ուստի, հաշվի առնելով հարցի կարևորությունը՝ դրա լուծումը վերապահվել է ՀՀ գլխավոր դատախազի բացառիկ իրավասությանը:

Պատասխանողն անհիմն է համարում այնպիսի մեկնաբանությունը, համաձայն որի՝ միայն հսկող դատախազի կողմից քրեական հետապնդ-

ման մարմնի համապատասխան որոշումը ոչ իրավաչափորեն վերացնելուց հետո միայն գլխավոր դատախազը միջամտության հնարավորություն կստանա: Պատասխանողը գտնում է, որ նման մեկնաբանությունը չի համապատասխանում տվյալ իրավակարգավորմամբ հետապնդվող նպատակներին:

Պատասխանողը գտնում է նաև, որ «քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու և քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին քրեական հետապնդման մարմինների որոշումները բազմակի վերացնելու հնարավորության ճանաչումը... կիմաստագրկի և ի չիք կդարձնի ՀՀ գլխավոր դատախազի իրավասության նշանակությունը»:

Հղում կատարելով դատախազության իրավական կարգավիճակին վերաբերող սահմանադրական նորմերին և միջազգային ակտերին, վերլուծելով «քրեական հետապնդում» եզրույթի իրավական բովանդակությունը՝ պատասխանողը նշում է, որ քրեական գործի հարուցումը և քրեական գործ հարուցելուց հրաժարվելու մասին որոշումների օրինականությունը վճռական նշանակություն ունեն քրեական դատավարության խնդիրների իրականացման համար: Այս առումով հետաքննության և նախաքննության օրինականության նկատմամբ իրականացվող դատախազական հսկողությունը միտված է վերը նշված նպատակներին: Քրեական գործի հարուցման փուլի օրինականության ապահովման պարտականությունն օրենսդիրը, առաջին հերթին, վերապահել է հսկող դատախազին: Սակայն օրենսդրորեն պետք է նաև համարժեք կառուցակարգեր և երաշխիքներ սահմանվեն դրանց իրականացումն ապահովելու համար: Այս առումով, ինչպես ցույց է տալիս իրավակիրառ պրակտիկան, 7-օրյա ժամկետի հաշվարկի մեկնարկն ընդամենը որոշման պատճենը ստանալու պահից սկսելը, երբ որոշման պատճենի հետ միասին դատախազին չեն ներկայացվում նաև գործի նյութերը, ի գորու չէ լիարժեքորեն ապահովել հետաքննության և նախաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողությունը, այդպիսի հսկողության իրականացմամբ հետապնդվող նպատակները: Իրավակիրառ պրակտիկայում առաջացած խնդիրը շտկելու համար ՀՀ Ազգային ժողովում պատրաստվում է օրենքի նախագիծ:

Պատասխանողի հիմնական եզրակացությունն այն է, որ «ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի դրույթները կոչված են բացառելու անձի՝ կրկին անգամ դատվելու հնարավորությունը՝ միաժամանակ երաշխավորելով քրեական հետապնդում հարուցելու և հետաքննության և նախաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու դատախազության սահմանադրական լիազորությունների լիարժեք և արդյունավետ իրականացումը»: Հետևաբար՝ «...վիճարկվող հոդվածի դրույթները ՀՀ Սահմանադրության և ՀՀ

քրեական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան իրավակարգավորման նպատակների լույսի ներքո մեկնաբանելու պարագայում սահմանադրականության խնդիրներ չեն առաջացնի»:

4. Սույն գործով սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող նորմերի իրավակարգավորման շրջանակներում պարզել.

- ՀՀ դատախազության՝ որպես ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից ղեկավարվող միասնական համակարգի սահմանադրաիրավական գործառույթների և դրանց իրացման համարժեք միջոցների առկայությունը,

- իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման սահմանադրական սկզբունքի ապահովման, ինչպես նաև պետական իրավասու մարմինների ու դրանց պաշտոնատար անձանց լիազորությունների թույլատրելի սահմանների երաշխավորվածությունը,

- իրավական որոշակիության, ինչպես նաև վիճելի իրավակարգավորմամբ հետապնդվող նպատակների ու նախատեսված իրավական միջոցների համարժեքության սահմանադրաիրավական պահանջներին համապատասխանելիությունը,

- ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված՝ անձին նույն արարքի համար կրկին անգամ դատելու անթույլատրելիության սկզբունքի լիարժեք պահպանման իրավական հնարավորությունների առկայությունն ու այդ սկզբունքի սահմանադրաիրավական բովանդակության և դրան համապատասխանող իրավական ընթացակարգեր նախատեսելու վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումների իրացումը,

- հանցավոր ոտնձգություններից անձի սահմանադրական իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության իրավական համարժեք ընթացակարգերի երաշխավորվածությունը:

Սույն գործով դիմումներում ներկայացված փաստարկների ու հիմնավորումների վերլուծությունը վկայում է, որ ինչպես ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանը, այնպես էլ ՀՀ գլխավոր դատախազը քննության առարկա իրավանորմերի սահմանադրականությունը վիճարկելիս՝ հիմնվում են առավելապես իրավակիրառական պրակտիկայի վրա՝ ներկայացնելով այդ նորմերին տրված տարաբնույթ մեկնաբանություններ: Ուստի ՀՀ սահմանադրական դատարանն առաջնահերթ է համարում վեճի առարկա նորմերի սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտումը:

5. ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի համաձայն՝ ՀՀ դատախազությունը միասնական համակարգ է, որը ղեկավարում է գլխավոր

դատախազը: Դատախազության առջև դրված են մի շարք սահմանադրաիրավական բացառիկ գործառույթներ, այդ թվում՝ մինչդատական վարույթի շրջանակներում՝ քրեական հետապնդման հարուցումը, հետաքննության և նախաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողության սահմանումը, իսկ քրեական գործերով դատաքննության փուլում՝ մեղադրանքի պաշտպանությունը: Սահմանադրության վերոհիշյալ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ դատախազությունն իր գործառույթներն իրականացնում է օրենքով նախատեսված դեպքերում ու կարգով:

Սահմանադրաիրավական վերոհիշյալ նորմերի անմիջական իրացմանն են միտված «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքը, ինչպես նաև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը, որոնք ինչպես նյութական, այնպես էլ ընթացակարգային նորմերով կոչված են սահմանելու դատախազության, գլխավոր դատախազի սահմանադրական գործառույթներից անմիջականորեն բխող լիազորությունների շրջանակը, այդ լիազորությունների իրականացման կարգն ու պայմանները՝ դատախազական հսկողության ձևերն ու մեթոդները, ինչպես նաև պետական, այդ թվում՝ հետաքննություն և նախաքննություն իրականացնող մարմինների ու պաշտոնատար անձանց հետ դատախազության, գլխավոր դատախազի գործառույթային ու կառուցակարգային հարաբերությունների շրջանակը:

Չնայած Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի նորմերի անմիջական գործողությանը, դրանք սահմանադրաիրավական նշանակություն ունեցող և, հատկապես՝ օրենքով կարգավորման ենթակա խնդիրներ են, որոնց նորմատիվ հաստատագրմամբ է նաև պայմանավորված ինչպես դատախազության, այնպես էլ գլխավոր դատախազի իրավական կարգավիճակի առանձնահատկությունը: Այս առումով, վերոհիշյալ իրավական ակտերը կոչված են ապահովելու նաև ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի, 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, 6-րդ հոդվածի 5-րդ մասի, Սահմանադրության 2-րդ գլխում ամփոփված բազմաթիվ այլ նորմերի, ինչպես նաև 83.5-րդ հոդվածի առաջին մասի 1-ին, 2-րդ, 6-րդ կետերի նորմատիվ պահանջների կատարումը:

Ելնելով Սահմանադրության վերոհիշյալ նորմերի, դատախազության գործունեությունը կարգավորող օրենսդրական ակտերի համակարգային վերլուծությունից՝ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում արձանագրել, որ դատախազության՝ որպես պետաիրավական միասնական ինստիտուտի (մարմնի) կարգավիճակի առանձնահատկությունը ոչ միայն պայմանավորված է սահմանադրական գործառույթների բացառիկությամբ, այլև դրանց սոցիալ-իրավական նշանակությամբ, որից բխում է, որ այդ մարմնի գործունեության նպատակն է նաև հանցավոր ոտնձգություններից պաշտպանել մարդու և քաղաքացու իրավունքներն ու ազատությունները: Այս համատեքստում բացահայտելով վեճի առար-

կա իրավանորմերի բովանդակությունը՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ սույն գործով վիճարկվող նորմերն իրենց իրավական բովանդակությամբ կոչված են ոչ միայն սահմանելու մինչդատական վարույթում դատախազի (գլխավոր դատախազի) սահմանադրական գործառույթներից բխող կոնկրետ լիազորություններն ու դրանց իրականացման կարգը /կապված հետաքննություն և նախաքննություն իրականացնող մարմնի, ինչպես նաև գլխավոր դատախազի կողմից կոնկրետ գործի շրջանակներում ստորադաս դատախազի գործողությունների օրինականության ու հիմնավորվածության նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու հետ/, այլ երաշխավորել, որպեսզի՝

- քրեական օրենսգրքերով չթույլատրված արարք կատարած յուրաքանչյուր ոք բացահայտվի և քրեական օրենքով նախատեսված դեպքերում ու ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով պատասխանատվության ենթարկվի,
- ոչ մի անմեղ անձ հանցանքի կատարման մեջ չկասկածվի, չմեղադրվի և չդատապարտվի,
- ոչ ոք անօրինական կամ առանց անհրաժեշտության չենթարկվի դատավարական հարկադրանքի միջոցների, պատժի, իրավունքների և ազատությունների այլ սահմանափակման / ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի, հոդվ. 2/:

Այսպիսով, վեճի առարկա իրավակարգավորմամբ հետապնդվող վերոհիշյալ նպատակներն ունեն սահմանադրական հիմնավորում, քանի որ հետաքննություն, նախաքննություն իրականացնող մարմինների քրեական գործի հարուցումը մերժելու, քրեական գործի վարույթը կարճելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշումները վերացնելու լիազորության նախատեսմամբ ոչ միայն երաշխավորվում են դատախազության սահմանադրական կոնկրետ գործառույթի իրականացման կարգն ու պայմանները, այլև ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված՝ անձի հիմնական իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանությունը: Հետևաբար, **հետապնդվող այդպիսի նպատակների առումով** ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի նորմերը սահմանադրականության խնդիր չեն հարուցում:

Բացահայտելով վեճի առարկա իրավակարգավորմամբ հետապնդվող նպատակի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը՝ սահմանադրական դատարանը կարևոր է համարում նաև գնահատել վերոհիշյալ հոդվածի վերտառության («**Կրկին անգամ դատվելու անթույլատրելիությունը**») իրավական իմաստը, համաձայն որի՝ վեճի առարկա նորմերն ինքնին կոչված են դատախազական հսկողության միջոցով երաշխավորելու կրկին անգամ դատվելու անթույլատրելիության սահմանադրական սկզբունքի (ՀՀ Սահմ. 22-րդ հոդվածի 7-րդ մաս) պահպանումը

քրեական գործերով մինչդատական վարույթում: Այսինքն՝ օրենսդիրն ի սկզբանե կանխորոշել է վիճարկվող նորմի կարգավորման բնագավառը (առարկան)՝ առաջին պլան մղելով ոչ թե տարբեր ինստիտուտների գործառնությանն ու կառուցակարգային փոխհարաբերությունների խնդիրը, այլ կողմնորոշել է իրավակիրառ սուբյեկտներին՝ ղեկավարվել բացառապես իրավակարգավորման այն խնդիրներով ու նպատակներով, որոնք բխում են օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի նորմատիվ կանոններից **դրանք դասելով քրեադատավարական սկզբունքների շարքին** (ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրք, գլուխ 2): Հետևաբար, վեճի առարկա նորմերի սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտումը պետք է դիտարկել, մասնավորապես, ՀՀ Սահմանադրության 22 և 103-րդ հոդվածների, ինչպես նաև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21 և 53-րդ հոդվածների համակարգային կապի շրջանակներում, ինչի վերաբերյալ իրավակիրառական պրակտիկայում առկա չէ միասնական մոտեցում:

6. Անդրադառնալով վիճելի իրավակարգավորմամբ իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման սահմանադրական սկզբունքի ապահովման, ինչպես նաև պետական իրավասու մարմինների ու դրանց պաշտոնատար անձանց լիազորությունների թույլատրելի սահմանների երաշխավորման խնդրին՝ սահմանադրական դատարանը ելնում է այն իրողությունից, որ սույն գործով քննության առարկա իրավակարգավորման շրջանակներում սահմանադրական վեճ ծագել է հենց այդ խնդրի տարակերպ ըմբռնման ու մեկնաբանման շուրջ, հետևաբար՝ անհրաժեշտ է, մասնավորապես, պարզել, թե՛

- որո՞նք են մինչդատական վարույթում հետաքննության և նախաքննության մարմինների կողմից քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու վերաբերյալ կայացված որոշումների օրինականության նկատմամբ դատախազական հսկողության էությունն ու բովանդակությունը, ինչպես նաև սահմանները,

- ինչպիսի՞ք են քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու հետ կապված հարաբերություններում, մի կողմից, հետաքննության մարմնի, քննիչի, և մյուս կողմից՝ հսկող դատախազի (գլխավոր դատախազի) լիազորությունները, դրանց իրականացման կարգն ու պայմանները (թույլատրելի սահմանները):

«Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի, «ՀՀ քննչական կոմիտեի մասին» ՀՀ օրենքի, «Հատուկ քննչական ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի համապատասխան նորմերի համակարգային վերլուծությունը և ՀՀ Սահմանադրության 89-րդ հոդվածի առաջին մասի 7-րդ կետի, 103-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական

բովանդակության հետ համադրումը (նկատի ունենալով նաև, որ վեճի առարկա իրավակարգավորումը համակարգային առումով փոխկապակցված է վերոթվարկյալ իրավական ակտերով կարգավորող համանման հարաբերությունների հետ) վկայում են, որ սահմանադրական մակարդակով հստակ տարանջատված են հասարակական կարգի պահպանության, օրինականության պահպանման, հանցավորության դեմ պայքարի, քաղաքացիների իրավունքների և ազատությունների ապահովման ուղղությամբ դատախազության և այլ մարմինների սահմանադրական գործառույթները: Միաժամանակ, օրենքով հստակեցված են քննչական մարմինների (ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն, ՀՀ քննչական կոմիտե) լիազորությունների իրականացման կարգն ու պայմանները, որոնցից, հաշվի առնելով սույն գործով վեճի առարկա իրավակարգավորման առանձնահատկությունները, հետևում է, որ.

Ա) դատախազը.

- իր գործունեությունն իրականացնելիս **անկախ է և ենթարկվում է միայն օրենքին**, այդ գործունեությանն օրենքով չնախատեսված միջամտությունն **արգելվում է**,

- իր լիազորություններն իրականացնելիս **ինքնուրույն է** որոշումներ ընդունում՝ հիմնվելով օրենքների և ներքին համոզմունքի վրա և **պատասխանատու է** այդ որոշումների համար,

- քրեական հետապնդման հարուցումը նրա **բացառիկ լիազորությունն է**,

- ՀՀ դատախազությունը՝ գլխավոր դատախազի ղեկավարմամբ, **հսկողություն է իրականացնում** հետաքննության և նախաքննության (**անկախ գերատեսչական ենթակայությունից**) օրինականության նկատմամբ, իսկ մինչդատական վարույթում՝ իրականացնում է **դատավարական ղեկավարում**, որը դատախազի բացառիկ լիազորությունն է,

- **պատասխանատու է** հետաքննության և նախաքննության լրիվության, օբյեկտիվության, բազմակողմանիության և արդյունավետության համար,

- իրավասու է **վերացնել** հետաքննության մարմնի և քննիչի կայացրած որոշումը քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին և **հարուցել** քրեական գործ, ինչպես նաև **իր նախաձեռնությամբ հարուցել** քրեական գործ, վերացնել հետաքննության մարմնի կամ քննիչի որոշումը քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին,

- քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին հետաքննության մարմնի կամ քննիչի կայացրած որոշումը կարող է վերացնել դրա պատճենը ստանալու պահից 7 օրվա ընթացքում, իսկ դրանից հետո քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշումը **կարող է վերացվել** մեկ անգամ և միայն

զլխավոր դատախազի կողմից՝ այդպիսի որոշում կայացնելուց հետո՝ վեց ամսվա ժամկետում,

- հանցագործության դեպքով հետաքննության մարմինն և քննիչին իրավասու է **հանձնարարել** նախապատրաստել նյութեր քրեական գործ հարուցելու համար,

- իրավասու է հետաքննության մարմինն և քննիչին **հանձնարարել** կատարելու անհետաձգելի քննչական գործողություններ,

- հետաքննության մարմինն, քննիչին գրավոր **ցուցումներ է** տալիս քննչական և այլ դատավարական գործողություններ կատարելու, որոշումներ ընդունելու վերաբերյալ,

- նախաքննության և հետաքննության նկատմամբ դատավարական դեկավարում իրականացնելիս իրավասու է **պահանջել** փաստաթղթեր, նյութեր և գործեր, որոնք կարող են տեղեկություններ պարունակել դեպքերի և դրանց առնչվող անձանց մասին,

- օրենքով նախատեսված դեպքերում իրավունք ունի **որոշում կայացնելու հետաքննություն կամ նախաքննություն իրականացնող անձին վարույթից հեռացնելու վերաբերյալ**,

- **հրաժարվում է** մեղադրյալի նկատմամբ քրեական հետապնդում իրականացնելուց, **կարճում է** քրեական գործով վարույթը կամ **դադարեցնում** քրեական հետապնդումը:

Բ) քննիչը.

- իր իրավասության շրջանակներում **իրականացնում է** քրեական գործով նախաքննություն, **լիազորված է** հանցագործության դեպքով նախապատրաստել նյութեր և հարուցել քրեական գործ, ինչպես նաև **մերժել** քրեական գործի հարուցումը և այդ մասին կայացված որոշման պատճենը 24 ժամվա ընթացքում **ուղարկում է** դատախազին՝ որոշման օրինականությունն ստուգելու նպատակով,

- **պատասխանատվություն է** կրում քննչական և այլ դատավարական գործողություններն օրինական կարգով ու ժամանակին կատարելու համար,

- **լիազորված է** կարճել քրեական գործով վարույթը, դադարեցնել քրեական հետապնդումը և **պարտավոր է** այդ մասին կայացրած որոշման պատճենը 24 ժամվա ընթացքում ուղարկել դատախազին՝ որոշման օրինականությունն ստուգելու նպատակով,

- **պարտավոր է կատարել դատախազի օրինական ցուցումները:**

Գ) հետաքննության մարմինը.

- **հարուցում է** քրեական գործ կամ **մերժում է** քրեական գործ հարուցելը, որոնց վերաբերյալ կայացրած որոշումների պատճենները 24 ժամվա ընթացքում ուղարկում է դատախազին՝ դրանց օրինականությունն ստուգելու նպատակով,

- քրեական գործ հարուցելուց հետո **կատարում է** քննչական անհետաձգելի գործողություններ,

- քրեական գործ հարուցելու պահից տասն օրվա ընթացքում, իսկ որոշ դեպքերում՝ անհապաղ, գործը **հանձնում է** քննիչին,

- քննիչի վարույթում գտնվող հանցագործությունների վերաբերյալ գործերով **կատարում է** քննիչի, **դատախազի հանձնարարությունները** և վերջինիս **ցուցումները**,

- **հնարավորություն է ընձեռում դատախազին**, իր լիազորությունների շրջանակում ստուգելու հետաքննության մարմնի գործունեությունը,

- դատախազին **տրամադրում է** իր լիազորությունների շրջանակում պահանջած անհրաժեշտ տեղեկությունները,

- **պարտադիր կատարում է** դատախազի օրենքին համապատասխան տված ցուցումները:

Այսպիսով, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ակնհայտ է գործող օրենսդրությամբ, մի կողմից, հետաքննության, նախաքննության մարմինների, մյուս կողմից՝ դատախազության գործառության լիազորությունների տարանջատումը՝ սույն գործով վեճի առարկա և դրա հետ կապված իրավակարգավորումներում: Ընդ որում, եթե հետաքննության, նախաքննության իրականացումը պետական իրավասու մարմինների՝ **օրենքով նախատեսված** բացառիկ լիազորությունն է, ապա այդ գործունեության նկատմամբ հսկողության (դատավարական հսկողության) իրականացումը դատախազության **սահմանադրական գործառույթն ու պարտականությունն է**: Վերջինիս դեպքում օրենսդիրը նկատի է ունեցել, որ հետաքննության և նախաքննության նկատմամբ դատախազական հսկողության գործառույթը **ոչ թե գերատեսչական հսկողության բովանդակություն ունի**, այլ **կոչված է օրենքով նախատեսված միջոցներով ապահովելու քրեական գործերով վարույթի օրինականությունը**: ՀՀ Սահմանադրությամբ **նախատեսված լիազորությունների շրջանակներում**: Նկատի է առնվում նաև, որ քրեական գործով դատաքննության փուլում պետական մեղադրանքի պաշտպանության սահմանադրական գործառույթի իրականացման բացառիկ իրավունքը նույնպես վերապահված է դատախազին, ով պատասխանատու է հետաքննության և նախաքննության լրիվության, օբյեկտիվության, բազմակողմանիության և արդյունավետության համար, ինչն էլ իրավական կարևոր նախադրյալ է այդ մեղադրանքը դատարանում արդյունավետ պաշտպանելու և քրեական գործով արդար դատաքննություն իրականացնելու համար:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ գործառության այդպիսի տարանջատումը համահունչ է ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի, 89-րդ հոդվածի 7-րդ կետի և 103-րդ հոդվածի պահանջներին և կարևոր երաշխիք է հանցավոր ոտնձգություններից մարդու իրավունք-

ների ու ազատությունների արդյունավետ պաշտպանությունն ապահովելու տեսանկյունից:

Սահմանադրական դատարանը նաև գտնում է, որ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 1-ին, 2-րդ և 3-րդ կետերով նախատեսված գործառույթները (**քրեական հետապնդման հարուցում, հետաքննության ու նախաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողություն, դատարանում մեղադրանքի պաշտպանություն**) իրավակիրառական պրակտիկայում պետք է ընկալվեն, մեկնաբանվեն ու կիրառվեն ելնելով դրանց սահմանադրաիրավական **փոխկապակցվածությունից**: Մասնավորապես, վեճի առարկա իրավակարգավորման շրջանակներում ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի նորմերը չեն կարող մեկնաբանվել հայեցողաբար, «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի (53-րդ հոդված), նաև՝ «ՀՀ քննչական կոմիտեի մասին» և «Հատուկ քննչական ծառայության մասին» ՀՀ օրենքների համապատասխան փոխկապակցված նորմերի, ինչպես նաև ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական բովանդակության համատեքստից դուրս: Այն անխուսափելիորեն կհանգեցնի ինչպես դատախազության սահմանադրական գործառույթների իմաստազրկմանը, այնպես էլ կվտանգի մարդու՝ Սահմանադրությամբ երաշխավորված իրավունքների ու ազատությունների արդյունավետ պաշտպանությունը՝ ինչպես մինչդատական, այնպես էլ դատական վարույթի շրջանակներում: Արդյունքում՝ կխախտվի սահմանադրական օրինականությունը:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի՝ սույն գործով վիճարկվող նորմատիվ կարգավորման շրջանակներում հետաքննության և նախաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազի սահմանադրական լիազորություններից անմիջականորեն բխող **իրավունքն ու պարտականությունն է**, անհրաժեշտ իրավական հիմքերի առկայության պայմաններում՝

- վերացնել քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին հետաքննության մարմնի կամ քննիչի կայացրած որոշումը՝ օրենքով սահմանված ժամկետում ու կարգով (որոշման պատճենն ստանալու պահից 7 օրվա ընթացքում, ՀՀ քր.դատ.օր. 21-րդ հոդվածի 4-րդ մաս),

- հիշյալ որոշման օրինականությունը (հիմնավորվածությունը) ստուգելու համար օրենքով նախատեսված ողջամիտ ժամկետում հետաքննության մարմնից, քննիչից պահանջել և **ստանալ** դեպքի առիթով նախապատրաստված նյութերը, քրեական գործի նյութերը (քրեական գործը) և դրանց առնչվող այլ տեղեկատվություն (ՀՀ քր.դատ.օր. 21-րդ

հոդվածի 4-րդ մաս, 53-րդ հոդված),

- ՀՀ գլխավոր դատախազի բացառիկ իրավունքն ու պարտականությունն է **հսկող դատախազի վերը նշված լիազորության կատարումից կամ այդ լիազորության կատարման համար սահմանված ժամկետի ավարտից հետո ծագած իրավահարաբերությունների շրջանակներում** և օրենքով նախանշված ժամկետում ու կարգով վերացնել գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին քրեական հետապնդման մարմնի անօրինական որոշումը: Տվյալ դեպքում՝ **«քրեական հետապնդման մարմին»** եզրույթի ներքո պետք է հասկանալ տվյալ գործով նախաքննություն իրականացնող քննիչ, հսկող դատախազ (ՀՀ քր.դատ.օր. 21-րդ հոդվածի 4-րդ մաս, 35-րդ հոդվածի 3-րդ մաս, 53-րդ հոդված): Ընդ որում, ելնելով գլխավոր դատախազի իրավական կարգավիճակի առանձնահատկությունից, քրեական հետապնդման մարմնի հիշյալ որոշումը վերացնելու մասին գլխավոր դատախազի որոշումը մինչդատական վարույթում դատախազական հսկողության շրջանակներում պետք է դիտարկել որպես **վերջնական և որևէ պայմանավորվածության մեջ չդնել հսկող դատախազի կողմից նման որոշում ընդունված լինելու կամ չլինելու հանգամանքի հետ**: Դատախազական հսկողության այդ փուլում գլխավոր դատախազն իր սահմանադրաիրավական կարգավիճակին համապատասխան իրավասու է իրականացնել հսկողություն ինչպես մինչդատական վարույթի նկատմամբ, այնպես էլ գերատեսչական հսկողություն ստորադաս (հսկող) դատախազի նկատմամբ: Հաշվի պետք է առնել նաև այն հանգամանքը, որ «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի, 10-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 53-րդ հոդվածի 1-ին մասի հիմքերով դատախազին վերապահված բոլոր լիազորությունները, այդ թվում՝ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին հետաքննության մարմնի և քննիչի որոշումը վերացնելու մասին, հավասարապես վերաբերում են նաև գլխավոր դատախազին: ՀՀ դատական պրակտիկան ՀՀ քրեական օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի և 53-րդ հոդվածի 1-ին մասի սահմանադրաիրավական այս բովանդակության հետևողական իրացում չի երաշխավորել:

Անդրադառնալով քրեական գործով մինչդատական վարույթի շրջանակներում դատախազական հսկողության սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտման խնդրին՝ սահմանադրական դատարանն իր ՄԴՈ-935 որոշմամբ արտահայտել է իրավական դիրքորոշում, համաձայն որի՝ «քրեական գործի մինչդատական վարույթի ընթացքում կայացված՝ գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշումների վերանայումը դատախազի կողմից հանդիսանում է

հետաքննության և նախաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողության առանձին տարատեսակ, առնչվում է ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով և օրենսգրքի 27-րդ հոդվածով սահմանված՝ քրեական հետապնդում հարուցելու և հանցագործությունը բացահայտելու դատախազի պարտականության իրականացմանը, հանդիսանում է ինքնուրույն վարույթ և, հետևաբար, ունի որոշակի առանձնահատկություններ»:

Վերահաստատելով վերոհիշյալ իրավական դիրքորոշումը՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այդ առանձնահատկության համատեքստում պետք է նաև դիտարկել մինչդատական վարույթի շրջանակներում հսկող դատախազի և ՀՀ գլխավոր դատախազի՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի իրավակարգավորումից բխող վերոթվարկյալ լիազորությունները:

Սահմանադրական դատարանը նաև գտնում է, որ վիճելի իրավակարգավորման շրջանակներում սահմանադրական օրինականության տեսանկյունից անթույլատրելի է միևնույն հիմքերով քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու վերաբերյալ հետաքննության կամ քրեական հետապնդման մարմնի՝ մեկից ավելի որոշումների կայացումը, մասնավորապես՝ այդպիսի որոշումները վերացնելու մասին իրավասու դատախազի որոշմանը հաջորդող հետաքննության կամ քրեական հետապնդման մարմնի՝ միևնույն հիմքերով նոր որոշումներ ընդունելը: Մինչդատական վարույթում այդպիսի, թեկուզ տեսական հնարավորության առկայությունը, լուրջ նախադրյալներ է պարունակում իմաստագրկելու ոչ միայն հետաքննության, նախաքննության օրինականության նկատմամբ դատախազական հսկողության իրավական բովանդակությունը, այլև վտանգելու հատկապես մարդու խախտված իրավունքներն ու ազատություններն արդյունավետ միջոցներով պաշտպանելու սահմանադրական իրավունքի իրացումը (ՀՀ Սահմ. 18-րդ հոդված): Ինչպես վկայում է իրավակիրառական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը, եզակի չեն այն դեպքերը, երբ քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու՝ հետաքննության կամ քրեական հետապնդման մարմնի որոշում մեկից ավելի անգամ է ընդունվում ու ապա վերացվում իրավասու դատախազի կողմից:

Միջազգային պրակտիկայում առավել տարածված է այն իրավակարգավորումը, երբ ընդհանրապես քրեական վարույթը կարճելու մասին **որոշումը ենթակա է հաստատման դատախազի կողմից**: ՀՀ օրենսդրական կարգավորումների համադրված վերլուծությունից բխում է, որ հատկապես այն դեպքերում, երբ հսկող դատախազը վերացրել է քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը

մերժելու մասին որոշումը և քրեական դատավարության օրենսգրքով իրեն վերապահված լիազորությունների շրջանակներում տվել է կոնկրետ ցուցումներ կամ հանձնարարականներ գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին նոր որոշում հնարավոր է կայացվել է միայն իրավասու դատախազի կողմից տրված ցուցումների կամ հանձնարարականների պարտադիր կատարման պարագայում: Հակառակ դեպքում կիմաստագրկվի ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի՝ որպես քրեական դատավարության կարևոր սկզբունքի բաղադրատարրի իրավական բովանդակությունը:

7. Անդրադառնալով վիճարկվող նորմերի իրավակարգավորման շրջանակներում կրկին անգամ դատվելու անթույլատրելիության սկզբունքի մեկնաբանման և կիրառման վերաբերյալ դիմող կողմի հարցադրումներին՝ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վկայակոչել իր՝ ՄԴՈ-1139 որոշմամբ այդ սկզբունքի սահմանադրաիրավական բովանդակության վերաբերյալ արտահայտած իրավական դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ «...Այդ սկզբունքն իր բովանդակությամբ (մեկնաբանմամբ) ենթադրում է պետության պարտականությունը նույն արարքի համար անձին կրկին անգամ պատժելը, դատելը և քրեական հետապնդման ենթարկելը բացառելը: Իր սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ այդ սկզբունքի հիմքում (քրեաիրավական իմաստով) դրված է այն գաղափարը, որ ոչ ոք չի կարող նույն արարքի համար կրկին դատվել: Այդ սկզբունքը նաև բացառում է մինևույն հանցագործության որակումը քրեական օրենսգրքի մեկից ավելի հոդվածներով, արգելում է նաև մինևույն հանցամանքը հաշվի առնել ինչպես հանցանքը որակելիս, այնպես էլ պատժի տեսակն ու չափն ընտրելիս (ՀՀ քր.օր.-ի 10, 63, 104-րդ հոդվածներ): Այսպիսով, նախկինում հանցանք կատարած լինելու փաստը, եթե անձը դրա համար արդեն դատվել է, չի կարող նրա հետագա վարքագծի քրեաիրավական գնահատականի հիմք հանդիսանալ, «բացառությամբ այն դեպքերի», ինչպես վճռել է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը, «երբ ի հայտ են եկել նոր կամ նոր բացահայտված փաստեր, կամ նախորդ քննության ժամանակ տեղ են գտել էական թերություններ, որոնք կարող էին ազդել արդյունքի վրա» (Նիկիտինն ընդդեմ Ռուսաստանի գործով 2004թ. հուլիսի 20-ի վճռի 45-րդ կետ, գանգատ թիվ 50178/99)»:

Վերոհիշյալ սկզբունքի և ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի նորմերի սույն որոշմամբ բացահայտված սահմանադրաիրավական բովանդակության համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ վիճելի իրավակարգավորման առարկան հենց այդ

սկզբունքի պահպանումն է, որի համար օրենքով նախատեսված են դատախազական հսկողության կոնկրետ միջոցներ (քրեական գործը կարճելը, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու՝ հետաքննության կամ քրեական հետապնդման մարմնի որոշման վերացումը, նյութեր պահանջելն ու ցուցումներ տալը և այլն)՝ բացառելու համար միևնույն հիմքերով նման որոշման մեկից ավելի անգամ կայացումը:

Իրավակիրառ պրակտիկայում տարակերպ է մեկնաբանվում նաև հսկող դատախազի կողմից քննիչից քրեական գործի նյութերը պահանջելու և **ստանալու դրույթը**: Քիչ չեն դեպքերը, երբ նման պահանջի կատարումն իրականացվում է փոստով նյութերն ուղարկելու ճանապարհով, ինչը երբեմն օրենքով նախատեսված 7 օրից ավելի ժամանակ է պահանջում և մարդու խախտված իրավունքների արագ վերականգնմանը կարող է խոչընդոտ հանդիսանալ, ինչպես նաև վտանգում է հսկող դատախազի կողմից վեճի առարկա նորմով նախատեսված ժամկետում իրականացվելիք սահմանադրական գործառույթի իրականացումը:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ տվյալ իրավահարաբերության շրջանակներում գործի նյութերի վերաբերյալ պահանջի կատարումը պետք է իրականացվի **անհապաղ**՝ չխոչընդոտելով դատախազական հսկողության իրականացմանը, ինչպես նաև մարդու Սահմանադրությամբ երաշխավորված իրավունքների ու ազատությունների արագ և արդյունավետ պաշտպանությանը:

Միաժամանակ, ՀՀ գլխավոր դատախազին բացառիկ իրավունք է վերապահված վերոհիշյալ որոշումների օրինականության վերաբերյալ կայացնելու **վերջնական որոշում**, որն իրավական լուրջ երաշխիք է մինչդատական վարույթի շրջանակներում թե՛ այդ վարույթի արդյունավետությունն ապահովելու, ծագած իրավական այս կամ այն խնդիրը վերջնական հանգուցալուծելու և թե՛ անձանց իրավունքները ողջամիտ ժամկետներում պաշտպանելու ուղղությամբ: Հետևաբար, վիճարկվող նորմերը սույն որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների համատեքստում ընկալվելու, մեկնաբանվելու և կիրառվելու դեպքում չեն կարող հանգեցնել կրկին անգամ դատվելու անթույլատրելիության սկզբունքի խախտմանը և դատախազական հսկողության խոչընդոտմանը:

8. Դատախազի՝ մինչդատական վարույթի շրջանակներում հսկողական լիազորությունների իրականացման վերաբերյալ Եվրոպայի խորհրդի շրջանակներում (ԵԽ Նախարարների կոմիտեի հանձնարարական REC(2000)19 Քրեական դատավարության համակարգում հանրային դատախազության դերի վերաբերյալ (ընդունված՝ 2000թ. հոկտեմբերի 6-

ին) միջազգային փորձի ուսումնասիրումը վկայում է, որ.

- դատախազները հանրային մարմիններ են, որոնք, հասարակության անունից և ի շահ հանրության, ապահովում են օրենքի կիրառությունը, որոշում են հարուցել քրեական հետապնդում կամ դադարեցնել այն, ինչպես նաև իրականացնում, ուղղորդում կամ վերահսկում են քրեական գործերով հետաքննությունը,

- ընդհանուր առմամբ, հանրային դատախազները պետք է վերահսկեն ոստիկանության կողմից իրականացվող հետաքննության օրինականությունը՝ ոչ ուշ, քան քրեական հետապնդում հարուցելու կամ այն շարունակելու վերաբերյալ որոշում կայացնելու ընթացքում: Այս առումով, հանրային դատախազները պետք է հետևեն նաև ոստիկանության կողմից մարդու իրավունքների պահպանմանը,

- դատախազները պետք է իրականացնեն հսկողություն այնքանով, որքանով դա անհրաժեշտ է իրենց ցուցումներին և օրենքին համապատասխանությունը դիտարկելու համար:

Միացյալ ազգերի՝ Հանցագործությունների կանխարգելման և իրավախախտների նկատմամբ վերաբերմունքի հարցերով կոնգրեսի կողմից ընդունված՝ դատախազների դերի վերաբերյալ ուղեցույցի (Հավանա, Կուրա, 27 օգոստոս-7 սեպտեմբեր 1990թ.) համաձայն.

- դատախազները պետք է ակտիվ դեր կատարեն քրեական գործի վարույթում, ներառյալ քրեական հետապնդման հարուցումը,

- դատախազները պետք է արդար, հետևողականորեն և անհապաղ իրականացնեն իրենց պարտականություններն օրենքով սահմանված կարգով, հարգեն ու պաշտպանեն մարդու արժանապատվությունը և պաշտպանեն մարդու իրավունքները՝ նպաստելով քրեական արդարադատության համակարգի անխափան գործունեության և պատշաճ ընթացակարգի ապահովմանը,

- եթե անկողմնակալ հետաքննությունը ցույց է տալիս, որ մեղադրանքն անհիմն է, դատախազները չպետք է հարուցեն քրեական հետապնդում կամ շարունակեն այդպիսի հետապնդումը, այլ պետք է գործադրեն բոլոր ջանքերը վարույթը դադարեցնելու համար:

Դատախազների միջազգային ընկերակցության կողմից 1999թ. ապրիլի 23-ին ընդունված՝ դատախազների հիմնական պարտականությունների և իրավունքների ձևակերպման և մասնագիտական պատասխանատվության վերաբերյալ չափանիշների համաձայն.

- քրեական վարույթ՝ հարուցելիս դատախազները պետք է գործին ընթացք տան միայն դրա՝ ողջամտորեն արժանահավատ և ընդունելի համարվող ապացույցներով հիմնավորված լինելու դեպքում և չպետք է շարունակեն հետապնդումն այդպիսի ապացույցների բացակայության դեպքում, վարույթի ողջ ընթացքում գործը պետք է վարեն հաստատա-

կամորեն, բայց արդարացի ձևով՝ դուրս չգալով ապացույցներով նախասահմանված շրջանակներից:

Դատական համակարգի անկախության վերաբերյալ եվրոպական չափանիշների մասին Եվրոպայի խորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի զեկույցի համաձայն (CDL-AD(2010)040).

- հետաքննության նկատմամբ դատախազական հսկողությունը համարվում է նորմալ և ընդունելի: Դատախազի և քննիչի առանձնացվածությունը դրական առումով նվազեցնում է մեկ ինստիտուտի կողմից իր լիազորությունների չարաշահման ռիսկը:

9. Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում, ելնելով նաև վերը փաստված միջազգային փորձի ուսումնասիրությունից, օրենսդրական կարգավորումների շրջանակներում նախատեսել լրացուցիչ երաշխիքներ բացառելու համար մինչդատական վարույթում սույն գործով քննության առարկա դատախազական հսկողության արդյունքում կայացված որոշումների շրջանցման (չկատարման) կամ հետաքննության մարմնի, քննիչի կողմից մինևսյն հիմքերով մեկից ավելի նման որոշումներ կայացնելու որևէ հնարավորություն: Միաժամանակ, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատախազի **համաձայնությամբ** հետաքննության մարմնի, քննիչի կողմից քրեական վարույթի կարճման կամ քրեական հետապնդման դադարեցման ինստիտուտի ներդրումն առավելապես կհամապատասխաներ վիճելի իրավահարաբերության՝ միջազգային կարգավորման փորձին, կներդաշնակեցներ մինչդատական վարույթում, մի կողմից, հետաքննության մարմնի, քննիչի, և մյուս կողմից՝ դատախազի գործառությանի դերը: Այս առումով, սահմանադրական դատարանն ի գիտություն է ընդունում պատասխանող կողմի իրազեկումն այն մասին, որ «իրավակիրառական պրակտիկայում առաջացած խնդիրը շտկելու համար ՀՀ Ազգային ժողովում պատրաստվում է օրենքի նախագիծ» և շրջանառության մեջ է դրված նաև ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագիծը, որում համարժեք լուծումներ նախատեսված են:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64, 68 և 71-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **ՈՐՈՇԵՑ**.

1. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասը համապատասխանում է Հայաստանի

Հանրապետության Սահմանադրությանը՝ սույն որոշման մեջ սահմանադրական դատարանի կողմից բացահայտված սահմանադրափրավական բովանդակության շրջանակներում:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի սահմանադրափրավական բովանդակությունը հանգում է հետևյալին.

առաջին՝ այն դեպքերում, երբ հսկող դատախազը վերացրել է քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշումը և քրեական դատավարության օրենսգրքով իրեն վերապահված լիազորությունների շրջանակներում տվել է կոնկրետ ցուցումներ կամ հանձնարարություններ, գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին նոր որոշում հնարավոր է կայացնել միայն իրավասու դատախազի կողմից տրված ցուցումների կամ հանձնարարությունների պարտադիր կատարման պարագայում,

երկրորդ՝ մինչդատական վարույթում հետաքննության մարմնից, քննիչից պահանջված նյութերը, փաստաթղթերը, քրեական գործը հսկողության նպատակով դատախազին տրամադրելու վերաբերյալ վերջինիս պահանջի կատարումը պետք է իրականացվի **անհապաղ,**

երրորդ՝ մինչդատական վարույթում դատախազական հսկողության շրջանակներում Սահմանադրությամբ և օրենքով ՀՀ գլխավոր դատախազին վերապահված լիազորությունների իրականացման արդյունքում ընդունված որոշումները պետք է դիտարկել որպես **վերջնական և որևէ պայմանավորվածության մեջ չդնել հսկող դատախազի կողմից նման որոշում ընդունված կամ չընդունված լինելու հանգամանքի հետ:**

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

17 նոյեմբերի 2015 թվականի
ՄԴՈ-1236

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 3-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՕՊԵԿ
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՄԻԶԵՎ «ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐԻ ԵՎ
ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ»
ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

17 նոյեմբերի 2015թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարի տեղակալ-գլխավոր գանձապետ Ա. Զանջուղազյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դրնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2015 թվականի սեպտեմբերի 3-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ ♦ 2(80)2016
103

Միջազգային զարգացման ՕՊԵԿ հիմնադրամի միջև «Ենթակառուցվածքների և գյուղական ֆինանսավորման աջակցության ծրագիր» վարկային համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2015 թվականի հոկտեմբերի 27-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր և բանավոր բացատրությունները, հետազոտելով վարկային համաձայնագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության և Միջազգային զարգացման ՕՊԵԿ հիմնադրամի միջև «Ենթակառուցվածքների և գյուղական ֆինանսավորման աջակցության ծրագիր» վարկային համաձայնագիրն (այսուհետ՝ Վարկային համաձայնագիր) ստորագրվել է 2015 թվականի սեպտեմբերի 3-ին՝ Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարար Գ. Խաչատրյանի կողմից:

Վարկային համաձայնագիրն ունի երեք առդիր՝ Առդիր 1 «Ծրագրի նկարագիրը», Առդիր 2 «Վարկի հատկացումը» և Առդիր 3 «Մարումներ»:

2. Միջազգային զարգացման ՕՊԵԿ հիմնադրամը Հայաստանի Հանրապետությանը տրամադրում է քսանհինգ միլիոն (25.000.000) ԱՄՆ դոլար գումարի չափով վարկ (այսուհետ՝ Վարկ)՝ Վարկային համաձայնագրի պայմաններին և դրույթներին համապատասխան գյուղական տարածքներում աղքատությունը նվազեցնելու ծրագիր (այսուհետ՝ Ծրագիր) իրականացնելու համար:

Ծրագրով նախատեսվում է՝ ա) բարձրացնել փոքրածավալ հողագործության արդյունավետությունը, նպաստել հետաքրքրական գործընթացներին և բարձրարժեք ապրանքային մշակաբույսերի աճեցմանը, բ) հաստատել կապ ագրովերամշակմամբ զբաղվող կազմակերպությունների և աղքատ, գյուղական մանր սեփականատերերի միջև՝ վերջիններիս համար հասանելի դարձնելով մուտքը ներքին ու միջազգային շուկաներ՝ մեծացնելով աշխատանք ունենալու հնարավորությունները, գ) նպաստել, որ գյուղատնտեսական արտադրական համակարգերը հնարավորինս քիչ ազդեցություն կրեն անձրևի տեղումների մակարդակի տատանումներից, դ) բարձրացնել սննդի անվտանգությունը, դյուրավաճառ արտադրանքի որակը, ինչպես նաև նպաստել մարդկանց առողջության բարելավմանը՝

կարգավորելով տնային տնտեսություններում ջրի մատակարարումը:

3. Վարկային համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, մասնավորապես, ստանձնում է հետևյալ պարտավորությունները.

ա) վճարել տարեկան տոկոսավճար՝ Վարկի մասհանված և չմարված մայր գումարի երկու ամբողջ երեք քառորդ տոկոսի (2.75%) չափով.

բ) վճարել Վարկի սպասարկման տարեկան վճար՝ Վարկի մայր գումարից մասհանված և չմարված գումարի մեկ տոկոսի (1.0 տոկոս) չափով.

գ) արտոնյալ ժամկետի ավարտից անմիջապես հետո Վարկի մայր գումարը մարել ԱՄՆ դոլարով կամ Միջազգային զարգացման ՕՊԵԿ հիմնադրամի ղեկավարության համար ընդունելի որևէ այլ ազատ փոխարկելի արժույթով, ԱՄՆ դոլարին համարժեք գումարի չափով: Վարկի մարումն իրականացնել երեսուն (30) կիսամյակային մարումներով Վարկային համաձայնագրի Առդիր 3-ում նախատեսված ժամանակացույցին համապատասխան:

4. Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը 2015 թվականի հոկտեմբերի 29-ին հավանություն է տվել սույն գործով քննության առարկա Վարկային համաձայնագրին:

5. ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վերջին 15 տարիների ընթացքում Հայաստանի Հանրապետության գյուղական համայնքների զարգացման համար իրականացվել են բազմաթիվ վարկային և դրամաշնորհային ծրագրեր: Մասնավորապես կնքվել են համաձայնագրեր Հայաստանի Հանրապետության և՛

ա) Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի միջև (2001 թվականի ապրիլի 30, «Գյուղատնտեսական ծառայությունների ծրագիր»), 12.350.000 SDR,

բ) Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջև (2004 թվականի հունիսի 14, «Գյուղատնտեսական բարեփոխումների աջակցության ծրագիր»), 1.200.000 SDR,

գ) Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի միջև (2005 թվականի հունվարի 28, «Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացման ծրագիր»), 10.450.000 SDR,

դ) Միջազգային զարգացման ՕՊԵԿ հիմնադրամի միջև (2005 թվականի ապրիլի 21, «Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացման ծրագիր»), 5.000.000 ԱՄՆ դոլար,

ե) Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջև (2005 թվականի հուլիսի 20, «Գյուղական ձեռնարկությունների և փոքրածավալ առևտրային գյուղատնտեսության զարգացման ծրագիր»), 13.300.000 SDR,

զ) Ասիական զարգացման բանկի միջև (2007 թվականի նոյեմբերի 15, «Գյուղական ճանապարհահատվածի ծրագիր (Հատուկ գործառնություններ)», 20.075.000 SDR,

է) Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի միջև (2008 թվականի հունվարի 8, «Շուկայավարման հնարավորությունները», 7.900.000 SDR վարկ և 330.000 SDR դրամաշնորհ,

ը) Ասիական զարգացման բանկի միջև (2006 թվականի դեկտեմբերի 14 և 2007 թվականի հունիսի 28, «Գյուղական ճանապարհների վերականգնման ծրագրի իրագործելիության ուսումնասիրություն կազմակերպելու համար փոքրածավալ տեխնիկական օժանդակություն»), 150.000 ԱՄՆ դոլար դրամաշնորհ,

թ) Ասիական զարգացման բանկի միջև (2008 թվականի նոյեմբերի 18, «Գյուղական ճանապարհների հատվածի ծրագիր (լրացուցիչ)», 11.201.000 ԱՄՆ դոլար,

ժ) Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջև (2009 թվականի փետրվարի 26, «Գյուղական ձեռնարկությունների և փոքրածավալ առևտրային գյուղատնտեսության զարգացման ծրագիր»), 1.300.000 SDR,

ի) Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի միջև (2010 թվականի նոյեմբերի 30, «Գյուղական կարողությունների ստեղծման ծրագիր (ԳԿՄՄ)»), 8.900.000 SDR վարկ և 330.000 SDR դրամաշնորհ,

լ) Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջև (2011 թվականի ապրիլի 1, «Համայնքների գյուղատնտեսական ռեսուրսների կառավարման և մրցակցության ծրագիր»), 10.300.000 SDR,

խ) Միջազգային զարգացման ՕՊԵԿ հիմնադրամի միջև (2011 թվականի հունիսի 8, «Գյուղական կարողությունների ստեղծման ծրագիր»), 20.000.000 ԱՄՆ դոլար,

ծ) Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկի միջև (2014 թվականի օգոստոսի 6, «Համայնքների գյուղատնտեսական ռեսուրսների կառավարման և մրցունակության երկրորդ ծրագիր»), 23.000.000 ԱՄՆ դոլար,

կ) Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջև (2014 թվականի օգոստոսի 6, «Համայնքների գյուղատնտեսական ռեսուրսների կառավարման և մրցունակության երկրորդ ծրագիր»), 6.260.000 SDR,

հ) Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի միջև (2014 թվականի նոյեմբերի 12, «Ենթակառուցվածքների և գյուղական ֆինանսավորման աջակցություն» ծրագիր (ԵԳՖԱՄ)»), 7.250.000 SDR վարկ և 231.000 SDR դրամաշնորհ:

6. Հարկ է նշել, որ վերոհիշյալ ժամանակահատվածում Հայաստանի Հանրապետության կողմից ներգրավվել են նաև վարկային միջոցներ

գյուղական համայնքների ջրամատակարարման և ոռոգման համակարգերի զարգացմանն ուղղված մի շարք ծրագրեր իրականացնելու համար:

Մասնավորապես՝

1) գյուղական համայնքների ջրամատակարարման ծրագրերի իրականացման համար կնքվել են հետևյալ վարկային համաձայնագրերը.

ա) ՀՀ և Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջև 2001 թվականի սեպտեմբերի 18-ին ստորագրված՝ «Կանխավճար համայնքային ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրի նախապատրաստման համար» նամակ-համաձայնագիր, 1.195.000 ԱՄՆ դոլար,

բ) ՀՀ և Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջև 2004 թվականի հունիսի 14-ին ստորագրված՝ «Համայնքային ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագիր» զարգացման վարկի համաձայնագիր, 15.400.000 SDR,

գ) ՀՀ և Ասիական զարգացման բանկի միջև 2007 թվականի դեկտեմբերի 18-ին ստորագրված՝ «2363-ARM (SF) (Ջրամատակարարման և ջրահեռացման սեկտորի ծրագիր)» վարկային համաձայնագիր, 23.498.000 SDR,

դ) ՀՀ և Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի միջև 2011 թվականի հունիսի 14-ին ստորագրված՝ «Հայաստանի փոքր համայնքների ջրային ծրագիր» վարկային համաձայնագիր, 6.500.000 եվրո,

ե) ՀՀ և Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկի միջև 2012 թվականի փետրվարի 24-ին ստորագրված՝ «Համայնքային ջրամատակարարման ծրագիր» փոխառության համաձայնագիր, 15.000.000 ԱՄՆ դոլար,

զ) ՀՀ և Ասիական զարգացման բանկի միջև 2012 թվականի մայիսի 3-ին ստորագրված՝ «Ջրամատակարարման և ջրահեռացման սեկտորի ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորում» վարկային համաձայնագիր, 25.886.000 SDR,

է) ՀՀ և Եվրոպական ներդրումային բանկի միջև 2014 թվականի հունիսի 24-ին և 2014 թվականի հունիսի 27-ին ստորագրված՝ «Ջրային ոլորտի համայնքային ենթակառուցվածք» ֆինանսական պայմանագիր, 25.500.000 եվրո.

2) ոռոգման համակարգերի զարգացման, վերակառուցման և բարելավման ծրագրեր իրականացնելու համար կնքվել են հետևյալ վարկային համաձայնագրերը.

ա) ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարության և Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջև 2001թ. հունիսի 14-ին ստորագրված՝ «Կանխավճար ոռոգման զարգացման ծրագրի նախապատրաստման համար» նամակ-համաձայնագիր, 1.140.000 ԱՄՆ դոլար,

բ) ՀՀ և Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջև 2001 թվականի սեպտեմբերի 6-ին ստորագրված՝ «Ոռոգման համակարգի զարգացման ծրագիր» վարկային համաձայնագիր, 19.800.000 SDR (24.86 մլն ԱՄՆ

դոլար),

զ) ՀՀ և Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջև 2007 թվականի մարտի 9-ին ստորագրված՝ «Կանխավճար ոռոգման համակարգի զարգացման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման պատրաստման նպատակով» նամակ-համաձայնագիր, 1.000.000 ԱՄՆ դոլար,

դ) ՀՀ և Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջև 2007 թվականի սեպտեմբերի 19-ին ստորագրված՝ «3568-1 AM (Ոռոգման համակարգերի զարգացման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորում)» ֆինանսավորման համաձայնագիր, 3.300.000 SDR,

ե) ՀՀ և Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկի միջև 2009 թվականի հուլիսի 31-ին ստորագրված՝ «Ոռոգման համակարգերի վերականգնման հրատապ ծրագիր» փոխառության համաձայնագիր, 30.000.000 ԱՄՆ դոլար,

զ) ՀՀ և Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկի միջև 2011 թվականի նոյեմբերի 1-ին ստորագրված՝ «Ոռոգման համակարգերի վերականգնման հրատապ ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորում» փոխառության համաձայնագիր, 18.000.000 ԱՄՆ դոլար,

է) ՀՀ և Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկի միջև 2013 թվականի մայիսի 29-ին ստորագրված «Ոռոգման համակարգի բարելավման ծրագիր» փոխառության համաձայնագիր, 30.000.000 ԱՄՆ դոլար:

7. ՀՀ սահմանադրական դատարանը 2014թ. դեկտեմբերի 16-ի ՄԴՈ-1186 որոշման մեջ շեշտել է, որ «... Ծրագիրը, որի համար վարկային միջոցներ են ներգրավվում, հասցեական բնույթ չունի, հստակ չի երևում, թե Հայաստանի Հանրապետության որ համայնքների համար ինչ բնույթի աշխատանքների արդյունքում պետք է ապահովվեն «Լրացուցիչ հմ. 3 նամակի լրացում» վերտառությամբ աղյուսակում ներկայացված ցուցանիշները: Ծրագրի հասցեականության բացակայությունը մեծացնում է նաև վարկային ռեսուրսների օգտագործման ռիսկայնության աստիճանը»:

Նույն որոշման մեջ ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտել է նաև, որ «ՀՀ կառավարությունն առանձնահատուկ ուշադրություն պետք է դարձնի վարկային միջոցների ներգրավման ծրագրային հիմնավորումների հարցին, ինչը կբարձրացնի նաև նման ծրագրերի իրականացման թափանցիկության աստիճանը»:

Սահմանադրական դատարանը սույն համաձայնագրի առնչությամբ ուսումնասիրելով նաև սույն որոշման 5-րդ կետում մատնանշված համաձայնագրերի կատարման վերաբերյալ ՀՀ Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի ներկայացրած բացատրությունները, վերահաստատելով դրանց առնչությամբ նախկինում արտահայտած իրավական դիրքորո-

շումները, գտնում է, որ դեռևս առկա չեն վարկային ծրագրերի պատշաճ հասցեական հիմնավորումներ, ցածր է ծրագրերի կատարման թափանցիկության աստիճանը:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է նաև, որ առավել մեծ ուշադրություն պետք է դարձվի յուրաքանչյուր վարկային ծրագրի կատարման հաշվեքննությանն ու դրա արդյունքների հրապարակմանը: Հրատապ է նաև իրավասու պետական մարմինների կողմից վերոնշյալ վարկային համաձայնագրերով ներգրավված միջոցների նպատակային ու արդյունավետ օգտագործման համադրված վերլուծության ու գնահատման անհրաժեշտությունը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից, հաշվի առնելով սույն որոշման մեջ արտահայտված դիրքորոշումները և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2015 թվականի սեպտեմբերի 3-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և Միջազգային զարգացման ՕՊԵԿ հիմնադրամի միջև «Ենթակառուցվածքների և գյուղական ֆինանսավորման աջակցության ծրագիր» վարկային համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

17 նոյեմբերի 2015 թվականի
ՍԴՈ-1237

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ԼՅՈՒԲՈՎ ՓԻԼՈՅԱՆԻ ԴԻՍՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 124-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 3-ՐԴ
ԿԵՏԻ ԵՎ «ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ
ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 63-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՆ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

1 դեկտեմբերի 2015թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝
կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլում-
յանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի
(զեկուցող), Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ /գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում/
դիմողի ներկայացուցիչներ Ա. Ղազարյանի, Ա. Զեյնալյանի,
գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային
ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատա-
կազմի իրավաբանական վարչության իրավախորհրդատվական բաժնի
գլխավոր մասնագետ Հ. Սարգսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-
րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի առաջին մասի 6-րդ կետի,
«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ
հոդվածների,

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՐ ♦ 2(80)2016

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Լյուբով Փիլոյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի և «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Լ. Փիլոյանի՝ 17.08.2015թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը, «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց** .

1. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքն ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 5-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 2014 թվականի հունվարի 7-ից:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի (այսուհետ՝ նաև օրենսգիրք)՝ «Գործն ըստ էության լուծող դատական ակտով լուծման ենթակա հարցերը» վերտառությամբ 124-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետը սահմանում է.

«1. Վարչական դատարանը գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ կայացնելիս՝ ... 3) որոշում է տվյալ գործով կիրառման ենթակա օրենքները և այլ իրավական ակտերը, ինչպես նաև այն իրավական ակտերը, որոնք պետք է կիրառվեն տվյալ գործով, սակայն օրենքին հակասելու պատճառով կիրառման ենթակա չեն»:

Օրենսգրքի 124-րդ հոդվածում որևէ փոփոխություն կամ լրացում չի կատարվել:

«Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքն (այսուհետ՝ նաև օրենք) ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից՝ 2004 թվականի փետրվարի 18-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2004 թվականի մարտի 16-ին և ուժի մեջ է մտել 2004 թվականի դեկտեմբերի 31-ից:

Օրենքի՝ «Ոչ իրավաչափ վարչական ակտն անվավեր ճանաչելը» վերտառությամբ 63-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է.

«1. Անվավեր է առ ոչինչ չհանդիսացող այն ոչ իրավաչափ վարչական ակտը, որն ընդունվել է՝

ա) օրենքի խախտմամբ, այդ թվում՝ օրենքի սխալ կիրառման կամ

սխալ մեկնաբանման հետևանքով.

բ) կեղծ փաստաթղթերի կամ տեղեկությունների հիման վրա, կամ եթե ներկայացված փաստաթղթերից ակնհայտ է, որ ըստ էության պետք է ընդունվեր այլ որոշում»:

Օրենքի 63-րդ հոդվածը փոփոխվել է 2004 թվականի դեկտեմբերի 13-ի ՀՕ-10-Ն ՀՀ օրենքով, որով 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի առաջին պարբերությունում «չհամարվող» բառը փոխարինվել է «չհանդիսացող» բառով:

2. Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին.

դիմողը, ակնկալելով իր իրավունքների դատական պաշտպանություն, տարիներ շարունակ մասնակցել է դատավարական տարբեր գործընթացների: Սույն գործով վիճարկվող նորմերի կիրառման դատավարական նախապատմությունն սկսվում է 2012 թվականի փետրվարի 27-ից, երբ դիմողի անունից նրա փաստաբանը հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան՝ ընդդեմ Երևանի քաղաքապետի և «Սոցլասիե-Արմենիա» ՍՊԸ-ի՝ Երևանի քաղաքապետի 2008 թվականի մայիսի 15-ի թիվ 2249-Ա որոշումը, դրա հիման վրա Երևանի քաղաքապետարանի և «Սոցլասիե-Արմենիա» ՍՊԸ-ի միջև 2008 թվականի մայիսի 27-ին կնքված՝ «Հողամասի ուղղակի վաճառքի մասին» պայմանագիրը և «Սոցլասիե-Արմենիա» ՍՊԸ-ի անվամբ կատարված պետական գրանցումը մասնակի առ ոչինչ կամ անվավեր ճանաչելու պահանջների մասին:

ՀՀ վարչական դատարանի 02.08.2013թ. թիվ ՎԴ/2085/05/12 վարչական գործով կայացված վճռով հայցը մերժվել է:

Դիմողի փաստաբանի վերաքննիչ բողոքի հիման վրա ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի 27.02.2014թ. որոշմամբ վերաքննիչ բողոքը մասնակի բավարարվել է:

Երևանի քաղաքապետարանի և «Սոցլասիե-Արմենիա» ՍՊԸ-ի վճռաբեկ բողոքի հիման վրա ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 30.04.2015թ. որոշմամբ մասնակի բեկանվել է ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի 27.02.2014թ. որոշումը և օրինական ուժ է տրվել ՀՀ վարչական դատարանի 02.08.2013թ. վճռին:

3. Դիմողը գտնում է, որ վարչական դատարանը կոնկրետ գործով կիրառման ենթակա նորմատիվ և այլ ակտերի իրավաչափության ստուգման և վերլուծության փուլում պարտավոր է ստուգել նաև այդ ակտերի համապատասխանությունը նորմատիվ իրավական ակտերի վիճարկման վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի կողմից կայացված դատական ակտերին և ՀՀ սահմանադրական դատարանի

որոշումներին: Իր հիմնավորումների շրջանակներում դիմողը վկայակոչում է ՀՀ Սահմանադրության 18 և 19-րդ հոդվածները, Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածը, իրավական որոշակիության վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 05.04.2011թ. ՄԴՈ-947 որոշման մեջ ամրագրված իրավական դիրքորոշումները, իրավունքի գերակայության, սահմանադրական նորմերի գերակայության, դրանց անմիջական գործողության, օրենքների, ենթօրենսդրական, գերատեսչական, վարչական ակտերի նկատմամբ գերակայության սկզբունքը: Դիմումում վերլուծվում է նաև ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերի բովանդակությունը, ինչպես նաև վկայակոչվում է ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածով երաշխավորված՝ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունքը:

Ըստ դիմողի՝ վարչական դատարանի լիազորությունը սահմանափակելը, այն է՝ նշված ակտերի՝ միայն «օրենքին», այլ ոչ թե նաև ՀՀ սահմանադրական դատարանի և ՀՀ վարչական դատարանի որոշումներին հակասելու հանգամանքն ստուգելը, հակասում է իրավական որոշակիության, իրավական կանխատեսելիության, իրավահավասարության, օրենքի առջև բոլորի հավասարության, սահմանադրական դատարանի և վարչական դատարանի դատական ակտերի՝ օրենսդիր և գործադիր իշխանության մարմինների ակտերի նկատմամբ գերակա լինելու սկզբունքներին:

Դիմողը նաև գտնում է, որ նույն հիմնավորումներով «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթները հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 1-ին և/կամ 3, 18 և 19-րդ հոդվածներին՝ այնքանով, որքանով բացառում են կոնկրետ վարչական գործով կիրառման ենթակա վարչական ակտերի՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանի և ՀՀ վարչական դատարանի՝ նորմատիվ իրավական ակտերի վիճարկման վերաբերյալ գործերով կայացված որոշումներին համապատասխանությունն ի պաշտոնե ստուգման առարկա դարձնելը:

Միաժամանակ, դիմողը սահմանադրական դատարանին խնդրում է նաև բացահայտել ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի՝ «օրենքին հակասելու պատճառով» դրույթի ու «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթների սահմանադրաիրավական բովանդակությունը:

4. Պատասխանող կողմը, առարկելով դիմողի փաստարկներին, գտնում է, որ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված են բավարար իրավական կառուցա-

կարգեր ՀՀ սահմանադրական դատարանի և ՀՀ վարչական դատարանի որոշումների պահանջները ՀՀ իրավական համակարգում իրացնելու համար:

Իր այդ դիրքորոշումը հիմնավորելու համար վկայակոչելով ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 5-րդ մասի 2-րդ պարբերությունը, 22-րդ հոդվածը, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 61 և 69-րդ հոդվածները, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 30, 134, 158, 161, 198 և 199-րդ հոդվածները՝ պատասխանողը գտնում է, որ «օրենքի խախտում» եզրույթը լայն հասկացություն է, որը, վարույթի առանձնահատկություններով պայմանավորված, ընդգրկում է իրավական ակտի օրինականության ստուգման պահանջն ինչպես նշված իրավական ակտի ընդունման և գործողության մեջ դնելու ընթացակարգի պահպանվածության տեսանկյունից, այնպես էլ դրա բովանդակության համապատասխանության ստուգումն առավել բարձր իրավաբանական ուժ ունեցող իրավական ակտերի պահանջներին:

Վերը նշված իրավադրույթների վկայակոչմամբ՝ պատասխանողը գտնում է նաև, որ կոնկրետ գործով կիրառման ենթակա իրավական ակտերի, ինչպես նաև օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասում նշված վարչական ակտերի՝ օրենքին համապատասխանությունն ստուգելու պահանջն անուղղակիորեն ներառում է նաև օրենքի կամ նորմատիվ այլ իրավական ակտի, այդ թվում՝ վարչական ակտի ընդունման համար հիմք հանդիսացած, նորմի վերաբերյալ համապատասխանաբար՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումները և ՀՀ վարչական դատարանի՝ նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով կայացված որոշումները հաշվի առնելու պահանջը:

Միաժամանակ, պատասխանողը գտնում է, որ դիմողի իրավունքների ենթադրյալ խախտումը պայմանավորված չէ վիճարկվող նորմերի սահմանադրականությամբ, և դիմողը, ըստ էության, բարձրացնում է իր նկատմամբ կայացված դատական ակտերի իրավաչափության հարց:

5. ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի համաձայն՝ սահմանադրական դատարան կարող է դիմել «յուրաքանչյուր ոք՝ կոնկրետ գործով, երբ առկա է դատարանի վերջնական ակտը, սպառվել են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները և վիճարկում է այդ ակտով իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականությունը»:

ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետն իր կոնկրետացումն է ստացել «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 1-ին մասում, որը, նշված սահմանադրական

դրույթին և դրա հիմքում ընկած սահմանադրական կոնկրետ վերահսկողության տրամաբանությանը համահունչ, սահմանել է ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց դիմումների ընդունելիության պայմանները, այդ թվում՝ օրենքի դրույթի կիրառման պայմանը:

Համաձայն ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 17.03.2009թ. ՍԴԱՈ-21 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշման՝ «...«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69 հոդվածի 1-ին մասում նշված որևէ պայմանի բացակայության դեպքում անհատական դիմում ներկայացրած ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձը սահմանադրական դատարան դիմելու համար իրավասու սուբյեկտ չէ»:

Սույն գործով ՀՀ սահմանադրական դատարանը նախ արձանագրում է, որ դիմողի շատ փաստարկներ թերևս քննության առարկա կարող էին դառնալ վերացական սահմանադրական վերահսկողության շրջանակներում, սակայն անհատական դիմումների վերաբերյալ ՀՀ Սահմանադրությամբ և «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված են հստակ պահանջներ: Այս առումով, սույն գործի նյութերի ուսումնասիրման արդյունքում, ինչպես նաև հաշվի առնելով անհատական սահմանադրական գանգատին ներկայացվող պահանջներն ու այն գործերի քննության առանձնահատկությունները, որոնք սահմանված են «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածով, ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի՝ «օրենքին հակասելու պատճառով» դրույթը **դիմողի նկատմամբ չի կիրառվել**, և առկա է գործի վարույթն այդ մասով կարճելու հիմք՝ համաձայն «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 60-րդ հոդվածի դրույթների:

Օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետը բաղկացած է երկու դրույթներից.

ա/ վարչական դատարանը գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ կայացնելիս որոշում է տվյալ գործով կիրառման ենթակա օրենքները և այլ իրավական ակտերը,

բ/ վարչական դատարանը գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ կայացնելիս որոշում է այն իրավական ակտերը, որոնք պետք է կիրառվեին տվյալ գործով, սակայն օրենքին հակասելու պատճառով կիրառման ենթակա չեն:

Դիմողի առնչությամբ կայացված դատական ակտերի ուսումնասիրության արդյունքներով սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ դրանցում ոչ միայն առկա չէ հղում ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի՝ վերը նշված երկրորդ դրույթին, այլ նաև դատական ակտերից և ոչ մեկում դատարանները չեն նշել այն իրավական ակտերը, որոնք պետք է կիրառվեին տվյալ գործով,

սակայն օրենքին հակասելու պատճառով կիրառման ենթակա չեն:

Բացի դրանից, ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաև, որ դիմողը ձևականորեն վիճարկելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի դրույթի սահմանադրականության հարց՝ ըստ էության բարձրացնում է այդ դրույթի կիրառման իրավաչափության հարց: Համաձայն ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 17.03.2009թ. ՄԴԱՈ-21 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշման՝ «...բոլոր այն դեպքերում, երբ դիմողը, ձևականորեն վիճարկելով օրենքի դրույթի սահմանադրականության հարց, ըստ էության բարձրացնում է այդ դրույթի կիրառման իրավաչափության հարց կամ հետապնդում է այլ նպատակներ, ապա այդպիսի դիմումները ենթակա են մերժման՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32 հոդվածի 1-ին կետի հիմքով՝ որպես սահմանադրական դատարանի քննության ենթակա հարց չառաջադրող դիմումներ»:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաև, որ **դիմողը չի հիմնավորել** օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «բ» կետի դրույթի ենթադրյալ հակասահմանադրականությունը: Դիմողի ներկայացրած հիմնավորումները վերաբերում են բացառապես օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա» կետին: Այսինքն՝ առկա է դիմումն օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «բ» կետի մասով կարճելու հիմք՝ համաձայն «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 6-րդ կետի, 60-րդ հոդվածի և 69-րդ հոդվածի 7-րդ մասի դրույթների:

6. Անդրադառնալով «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա» կետի դրույթին՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դիմողը նշված դրույթի վերաբերյալ իր փաստարկները կառուցել է հետևյալ երկու դիրքորոշումների հիման վրա.

առաջին՝ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա» կետում նշված՝ **անհատական վարչական ակտի** անվավերության հիմքերի շարքում բացակայում են այնպիսի հիմքերը, ինչպիսիք են ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումները և ՀՀ վարչական դատարանի՝ նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով կայացված որոշումները,

երկրորդ՝ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա» կետի դրույթը վարչական դատարանին վերապահում է լիազորություն՝ ի պաշտոնե ստուգելու **կիրառման ենթակա անհատական վարչական ակտի** համապատասխանությունն օրենքներին՝ բացառելով դրանց՝ նաև ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումներին և ՀՀ վարչական դատարանի՝ նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործե-

րով կայացված որոշումներին համապատասխանությունն **ի պաշտոնե ստուգելու** հնարավորությունը:

Դիմողի՝ վերը նշված առաջին փաստարկի կապակցությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ օրենքները պետք է համապատասխանեն Սահմանադրությանը: Այլ իրավական ակտերը պետք է համապատասխանեն Սահմանադրությանը և օրենքներին: «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 5-րդ մասի 2-րդ պարբերության համաձայն՝ անհատական իրավական ակտն ընդունվում է միայն նորմատիվ իրավական ակտի համաձայն և դրա սահմանած շրջանակում: Նույն օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ իրավական ակտը **չպետք է հակասի** հավասար կամ ավելի բարձր իրավաբանական ուժ ունեցող իրավական ակտերին:

Վերը նշված դրույթից բխում է, որ վարչական դատարանում կոնկրետ դեպքում՝ **անհատական վարչական ակտի** վիճարկման վերաբերյալ գործի քննության ժամանակ դատարանը որոշում է այն նորմատիվ իրավական ակտերի շրջանակը, որոնց հիման վրա ընդունվել է **անհատական վարչական ակտը**, ինչպես նաև պարզում է **անհատական վարչական ակտի** ընդունման պահին վերը նշված նորմատիվ իրավական ակտերի՝ ուժի մեջ գտնվելու հանգամանքը: Այսինքն՝ վարչական դատարանը պարզում է, ի թիվս այլնի, համապատասխան նորմատիվ իրավական ակտի վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանի և ՀՀ վարչական դատարանի համապատասխան որոշումների առկայությունը: Այստեղից էլ բխում է, որ եթե վարչական դատարանում **անհատական վարչական ակտի** վիճարկման վերաբերյալ գործի քննության ժամանակ առկա է սահմանադրական դատարանի համապատասխան որոշում, որով ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր է ճանաչվել **անհատական վարչական ակտի** ընդունման համար հիմք հանդիսացած նորմատիվ իրավական ակտը (կամ նրա համապատասխան դրույթը), կամ տվյալ նորմատիվ իրավական ակտը (կամ նրա համապատասխան դրույթը) ճանաչվել է Սահմանադրությանը համապատասխանող՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշմամբ բացահայտված սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ, կամ առկա է վարչական դատարանի համապատասխան որոշում, որով տվյալ նորմատիվ իրավական ակտը (կամ նրա համապատասխան դրույթը) ճանաչվել է անվավեր, և **անհատական վարչական ակտն** ընդունվել է վերը նշված նորմատիվ իրավական ակտի հիման վրա, ապա վարչական դատարանում վիճարկվող **անհատական վարչական ակտը** համարվում է օրենքին, մասնավորապես, «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի դրույթներին հակասող: Այստեղից էլ բխում է, որ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա»

կետում, որպես կոնկրետ դեպքում, անհատական վարչական ակտի անվավերության հիմք նշված՝ օրենքին հակասելու վերաբերյալ դրույթը միաժամանակ ներառում է նաև **անհատական վարչական ակտի**՝ այլ նորմատիվ իրավական ակտերին, ինչպես նաև ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումներին և ՀՀ վարչական դատարանի՝ նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով կայացված որոշումներին հակասելու հանգամանքը, և բացակայում է **անհատական վարչական ակտի** անվավերության հիմքերի շարքում այլ նորմատիվ իրավական ակտերի, ինչպես նաև ՀՀ սահմանադրական դատարանի և ՀՀ վարչական դատարանի համապատասխան որոշումների վերաբերյալ դրույթներ ամրագրելու անհրաժեշտությունը: Մինևույն ժամանակ, ՀՀ սահմանադրական դատարանի և ՀՀ վարչական դատարանի որոշումները համապատասխանաբար՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 61-րդ հոդվածի 5-րդ մասի և ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 199-րդ հոդվածի 2-րդ մասի ուժով Հայաստանի Հանրապետության ամբողջ տարածքում **պարտադիր են** բոլորի համար:

Բացի դրանից, ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա» կետը, ի թիվս իրավակիրառողների համար իրավասություն սահմանող այլ իրավական ակտերի, անուղղակիորեն սահմանում է պարտականություն՝ վարչական ակտ ընդունելիս կանխատեսել դրա անվավերության հիմքերը, այն է՝ տվյալ վարչական ակտի **ոչ միայն ընդունման կարգին, այլ բովանդակությանը** վերաբերող օրենքների, ՀՀ միջազգային պայմանագրերի, այլ նորմատիվ իրավական ակտերի, ինչպես նաև ՀՀ սահմանադրական դատարանի, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի, ՀՀ վարչական դատարանի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշումների և վճիռների պահանջների պահպանվածությունը և վարչական ակտն ընդունել միայն այդ պահանջների պահպանվածության հանգամանքի մասին հավաստիանալուց հետո: Այսինքն՝ ի թիվս այլնի, հիմք ընդունել **ոչ միայն տվյալ վարչական ակտն ընդունելու իրավասություն սահմանող օրենքը և այլ նորմատիվ իրավական ակտ (նրա համապատասխան դրույթները), այլ նաև հաշվի առնել տվյալ վարչական ակտի բովանդակությանն առնչվող այլ օրենքների և նորմատիվ իրավական ակտերի և, մասնավորապես, «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ, 19-րդ, 20-րդ, 21-րդ, 35-րդ, 37-րդ, 38-րդ, 66-րդ հոդվածներով սահմանված իրավակարգավորումները, տվյալ վարչական ակտի ընդունման համար հիմք հանդիսացող նորմատիվ իրավական ակտի վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի և վարչական դատարանի որոշումները, ինչպես նաև վարչական ակտի հասցեատիրոջ՝ Սահմանադրությամբ ամրագրված**

իրավունքների ու ազատությունների ապահովման և պաշտպանության, ազատ իրականացման անհրաժեշտությունը, դրանց սահմանափակումների թույլատրելիությունը:

Անդրադառնալով դիմողի երկրորդ փաստարկին՝ կապված վարչական դատարանի լիազորության հետ՝ **ի պաշտոնե ստուգելու կիրառման ենթակա անհատական վարչական ակտի** համապատասխանությունը ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումներին և ՀՀ վարչական դատարանի՝ նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով կայացված որոշումներին՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսգրքի 126-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 3-րդ կետի համաձայն՝ «Վճռի պատճառաբանական մասը բովանդակում է՝ ... 3) եզրահանգում՝ կիրառելի իրավունքի վերաբերյալ՝ միջազգային պայմանագրերի, օրենքների և այլ իրավական ակտերի այն նորմերի, սահմանադրական դատարանի, վճռաբեկ դատարանի, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշումների վկայակոչմամբ, որոնք դատարանը վերաբերելի է համարում»: Օրենսգրքի 126-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 3-րդ կետի՝ վերը նշված դրույթներից բխում է, որ վարչական դատարանում կոնկրետ գործի քննության ընթացքում կիրառելի իրավունքի շրջանակներում ընդգրկվում են կամ կիրառման ենթակա իրավական ակտեր են համարվում բացառապես միջազգային պայմանագրերը, օրենքները, նորմատիվ իրավական ակտերը, սահմանադրական դատարանի, վճռաբեկ դատարանի, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշումները: Հետևաբար, վարչական դատարանում կոնկրետ գործի քննության շրջանակներում **անհատական վարչական ակտերը** չեն հանդիսանում տվյալ գործով կիրառման ենթակա ակտեր և չեն ներառվում տվյալ գործով կիրառելի իրավունքի շրջանակներում:

ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն՝ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք իրավասու են կատարելու միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված են Սահմանադրությամբ կամ օրենքներով:

Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ օրենսգիրքը չի պարունակում որևէ նորմ, որը վարչական դատարանին հնարավորություն կընձեռեր մեկ այլ գործի քննության շրջանակներում քննության առարկա դարձնելու տվյալ գործի լուծման համար էական նշանակություն, սակայն **տվյալ գործով հայցի առարկա չհանդիսացող** մեկ այլ անհատական վարչական ակտի իրավաչափության հարցը: Այսինքն՝ օրենսդրի տրամաբանությունը հիմնված է չբողոքարկված ցանկացած իրավական ակտի, այդ թվում՝ նաև անհատական վարչական ակտի իրավաչափության կանխավարկածի վրա, ինչը բացառում է չբողոքարկված ցանկացած իրավական ակտի իրավաչափությունը մեկ այլ գործի քննության ընթացքում գնահա-

տելու հնարավորությունը՝ ելնելով վարչական ակտի իրավաչափության կանխավարկածի սկզբունքից:

Այս տրամաբանությունն է ընկած նաև ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ դիմողի վերաբերյալ թիվ ՎԴ/2085/05/12 գործով 30.04.2015թ. կայացրած որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների հիմքում: Մասնավորապես, նշված որոշման մեջ ՀՀ վճռաբեկ դատարանն արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումները. «Հիմք ընդունելով ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածով ամրագրված օրինականության հիմնարար սկզբունքը՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանն իր բազմաթիվ որոշումներում ձևավորել է իրավական դիրքորոշում վարչական ակտի իրավաչափության կանխավարկածի մասին: Այսպես՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի մեկնաբանմամբ վարչական ակտի իրավաչափության կանխավարկածի սկզբունքը նշանակում է, որ բոլոր դեպքերում վարչական ակտը համարվում է իրավաչափ, եթե այն օրենքով սահմանված կարգով ոչ իրավաչափ չի ճանաչվել: Հետևաբար քննվող գործի շրջանակներում որևէ վարչական ակտի իրավաչափության վիճարկման պահանջի բացակայության պայմաններում դատարանն իրավասու չէ անդրադառնալ այդ հարցին, գնահատական տալ չվիճարկվող վարչական ակտի իրավաչափությանը, ինչպես նաև դրա՝ իրավական հետևանքներ առաջացնելու հնարավորությանը: Այլ կերպ՝ դատարանը պարտավոր է ձեռնպահ մնալ քննվող գործի շրջանակներում չվիճարկվող վարչական ակտի իրավաչափության կամ դրա՝ իրավական հետևանքներ առաջացնելու հնարավորության վերաբերյալ գնահատականներ տալուց (տե՛ս, օրինակ, Երևանի քաղաքապետարանն ընդդեմ Հրայր Քարամյանի թիվ ՎԴ/2068/05/08 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.05.2009 թվականի որոշումը)»:

7. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ իրավական ակտի սահմանադրականությունը որոշելիս սահմանադրական դատարանը գնահատում է ինչպես այդ ակտը, այնպես էլ ձևավորված իրավակիրառական պրակտիկան: «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68-րդ հոդվածի 7-րդ մասի 3-րդ և 5-րդ կետերի համաձայն՝ «7. Սույն հոդվածի 1-ին մասում նշված գործերով որոշում ընդունելիս սահմանադրական դատարանը պարզում է վիճարկվող ակտի կամ վերջինիս առանձին դրույթների համապատասխանությունը Սահմանադրությանը՝ մասնավորապես հաշվի առնելով՝ ... 3) մարդու և քաղաքացու Սահմանադրությամբ ամրագրված իրավունքների ու ազատությունների ապահովման և պաշտպանության, ազատ իրականացման անհրաժեշտությունը, դրանց սահմանափակումների թույլատրելիությունը. ... 5) պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների և դրանց պաշտոնատար անձանց լիազորություն-

ների թույլատրելի սահմանները»:

Սույն գործի շրջանակներում, ելնելով վերը նշված դրույթներից, օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա» կետի դրույթի կիրառման պրակտիկայի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ Երևանի քաղաքապետի 25.11.2005թ. թիվ 2594-Ս որոշմամբ, հիմք ընդունելով ՀՀ կառավարության 04.03.2004թ. թիվ 399-Ն որոշումը, որպես փոխհատուցում դիմողին գնման նախապատվության, կառուցապատման և 99 տարով վարձակալության իրավունքներով տրամադրվել է հողամաս, կնքվել է հողամասի վարձակալության պայմանագիր, տրվել է հատակագիծ-սխեմա: Դիմողը, փաստորեն, ձեռք է բերել խնդրո առարկա հողամասի նկատմամբ **կառուցապատման, վարձակալության իրավունքներ, ինչպես նաև սեփականության իրավունքի օրինական ակնկալիք**, ինչի վրա տարածվում է սեփականության իրավունքին համարժեք պաշտպանության ռեժիմ՝ համաձայն Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի և ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախադեպային իրավունքի: Մասնավորապես, ըստ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի (տես՝ մասնավորապես, Տրգոն ընդդեմ Խորվաթիայի գործով 2009թ. հունիսի 11-ի վճիռը, կետ 44) գույք է համարվում ոչ միայն գոյություն ունեցող նյութական միջոցը, այլ նաև նյութական միջոցը ձեռք բերելու լեգիտիմ ակնկալիքը: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նշված վճիռը վկայակոչված է նաև ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2010թ. հուլիսի 7-ի ՍԴՈ-902 որոշման մեջ: Իսկ ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-723, ՍԴՈ-741, ՍԴՈ-881 որոշումներում սահմանադրական դատարանը փաստել է սեփականության իրավունք ձեռք բերելու նկատմամբ լեգիտիմ ակնկալիքների հիմքով սեփականության իրավունքի պաշտպանության հնարավորությունը: Ավելին, ՍԴՈ-741 որոշման 8-րդ կետում սահմանադրական դատարանը նշել է. «Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաև, որ ՀՀ Սահմանադրության 31 հոդվածով երաշխավորված՝ սեփականության իրավունքի պաշտպանություն տրամադրվում է այն անձանց, ում սեփականության իրավունքն օրենքով սահմանված կարգով արդեն իսկ ճանաչված է, կամ ովքեր օրենքի ուժով ունեն սեփականության իրավունք ձեռք բերելու օրինական ակնկալիք»:

Մինչդեռ Երևանի քաղաքապետի 16.03.2006թ. թիվ 357-Ս որոշմամբ չեղյալ է ճանաչվել խնդրո առարկա հողամասը տրամադրելու վերաբերյալ 25.11.2005թ. թիվ 2594-Ս որոշումը և վաղաժամկետ լուծվել է վարձակալության պայմանագիրը, **ինչը ոստահարել է դիմողի՝ կառուցապատման, վարձակալության իրավունքները, ինչպես նաև սեփականության իրավունքի օրինական ակնկալիքը, հետևաբար՝ նաև սեփականության իրավունքը:** ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն՝ ոչ ոքի չի կարելի զրկել սեփականությունից, բացառությամբ դատա-

կան կարգով՝ օրենքով նախատեսված դեպքերի: Ընդ որում, Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի դրույթների վերաբերյալ սահմանադրական դատարանն իր 16.04.2006թ. ՄԴՈ-630 որոշման 8-րդ կետում արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումը. «Համաձայն Սահմանադրության 31 հոդվածի 1-ին մասի՝ «Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի իր հայեցողությամբ տիրապետելու, օգտագործելու, տնօրինելու և կտակելու իր սեփականությունը»: Սահմանադրության 43 հոդվածը սեփականության իրավունքը չի դիտարկում որպես այդ հոդվածի հիմքերով սահմանափակվող իրավունք: Առկա է իրավունքների սահմանափակման այն առանձնահատուկ դեպքը, երբ Սահմանադրությունն է որոշում տվյալ իրավունքի սահմանափակման չափանիշն ու սահմանները՝ դա չվերապահելով նույնիսկ օրենսդրի իրավասությանը: Այն կարող է, նախ՝ իրականացվել օրենքով նախատեսված դեպքերում բացառապես դատական կարգով սեփականությունից զրկելու միջոցով՝ որպես պատասխանատվությունից բխող հարկադիր գործողություն: Երկրորդ՝ «սեփականության օտարման» միջոցով, որը «սեփականության զրկումից» էապես տարբեր այլ ինստիտուտ է և պետք է իրականացվի Սահմանադրության 31 հոդվածի 3-րդ մասի հիմքերով»:

Վերոգրյալի հիման վրա ՀՀ սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ դիմողի սեփականության իրավունքի խախտմանն առնչվող խնդիրը պայմանավորված է ոչ թե վեճի առարկա իրավանորմերի սահմանադրականության հանգամանքով, այլ դիմողի՝ **կառուցապատման և վարձակալության իրավունքները, ինչպես նաև սեփականության իրավունքի օրինական ակնկալիքը գործնականում իրավունքի գերակայության սկզբունքին համարժեք ձևով հաշվի չառնելու հանգամանքով:**

Գործում առկա այն փաստարկները, որոնք առնչվում են դատարանի վճռով հաստատված հաշտության համաձայնության պայմանների չկատարմանը և Երևանի քաղաքապետի 16.03.2006թ. թիվ 357-Ա որոշմանը, այդ թվում՝ նաև դիմողի լավելու իրավունքի խախտման և օրենքի 35, 37, և 38-րդ հոդվածների պահանջների անտեսմանը, վեճի առարկա նորմերի սահմանադրականությանը չեն վերաբերում, այլ առաջադրում են ընդունված ակտերի իրավաչափության խնդիր և դուրս են սահմանադրական դատարանի քննության շրջանակներից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 32-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ և 6-րդ կետերով, 60-րդ հոդվածով, 63, 64 և 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**:

1. «Լյուբով Փիլոյանի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի և «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի վարույթը մասամբ՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի և «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «բ» կետի մասով կարճել:

2. «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա» կետը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը՝ սույն որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

1 դեկտեմբերի 2015 թվականի
ՍԴՈ-1238

ՀՀ ՍԴ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԵՎՐԱԽՈՐՀՐԴՈՒՄ

Հունվարի 24-ին Սարգու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախագահի հրավերով ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ, Եվրոպայի խորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի բյուրոյի անդամ Գազիկ Հարությունյանի գլխավորած պատվիրակությունը Ստրասբուրգում մասնակցեց Սարգու իրավունքների եվրոպական դատարանի 2016թ. դատական տարվա հանդիսավոր բացման արարողությանը եւ ունեցավ մի շարք պաշտոնական հանդիպումներ:

Հունվարի 26-ին Գ. Հարությունյանը աշխատանքային հանդիպում է ունեցել Սարգու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախագահ պրն. Գուրիդո Ռայմոնդիի հետ: Հանդիպմանը ներկա են գտնվել նաև ՀՀ գլխավոր դատախազ, ՄԻԵԴ-ում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ներկայացուցիչ Գ. Կոստանյանը, ՄԻԵԴ-ի Հայաստանի Հանրապետության կողմից ընտրված դատավոր Ա. Հարությունյանը, ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամ, ՄԻԵԴ նախկին դատավոր Ա. Գյուլումյանը և պաշտոնատար այլ անձինք: Հանդիպման ընթացքում քննարկվել են Հայաստանի Հանրապետության և Սարգու իրավունքների եվրոպական դատարանի միջև հետագա համագործակցությունն ակտիվացնելուն և խորացնելուն առնչվող մի շարք հարցեր:

Շնորհավորելով պրն Ռայմոնդիին՝ ՄԻԵԴ նախագահի պաշտոնում ընտրվելու կապակցությամբ և հաջողություն մաղթելով նրան ստանձնած պարտավորությունները բարեհաջող իրականացնելու գործում, պրն Գ. Հարությունյանը նրան հրավիրեց պաշտոնական այցով այցելել Հայաստան, ինչպես նաև մասնակցել ս.թ. հոկտեմբերի 21-ից 22-ն անցկացվելիք սահմանադրական արդարադատության հիմնահարցերին նվիրված միջազգային ամենամյա խորհրդաժողովին:

Հունվարի 28-ին տեղի ունեցավ պրն Գ. Հարությունյանի հանդիպումը Վենետիկի հանձնաժողովի նախագահ պրն Ջ. Բուքիքիոյի հետ: Հանդիպմանը մասնակցում էին նաև Եվրոպայի խորհրդում Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ և լիազոր դեսպան պրն Ա. Պապիկյանը, Վենետիկի հանձնաժողովի գլխավոր քարտուղար Թ. Մարկերտը և գլխավոր քարտուղարի տեղակալ տկն Ս. Գրանատա-Մենգինին: Հանդիպման ընթացքում անդրադարձ կատարվեց իրավունքի գերակայության երաշխավորման հարցում սահմանադրական մշտադիտարկման դերին եւ այդ ուղղությամբ իրականացվելիք հնարավոր քայլերին: Մասնավորապես,

ՍԱՐՅԱՆԱՐԴՎԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎԳԻՐ ♦ 2(80)2016

պրն Գ. Հարությունյանը հանդես եկավ սահմանադրական մշտադիտարկման հիմնահարցերին նվիրված համաեվրոպական գիտաժողով կազմակերպելու առաջարկությամբ:

Հունվարի 29-ի առավոտյան տեղի ունեցավ Գ. Հարությունյանի հանդիպումը Եվրոպայի խորհրդի Գլխավոր քարտուղար Թ. Յազլանդի հետ: Հանդիպմանը ներկա էին նաև Եվրոպայի խորհրդում Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ և լիազոր դեսպան Ա. Պապիկյանը, ՀՀ գլխավոր դատախազ, ՄԻԵԴ-ում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ներկայացուցիչ Գ. Կոստանյանը, ԵԽ այլ պաշտոնատար անձինք: Հանդիպման ընթացքում քննարկվեցին իրավունքի գերակայության ամրապնդման հարցում Եվրոպայի խորհրդի տարբեր կառույցների հետ հետագա համագործակցության հնարավոր ուղիները և եղանակները:

Դատական տարվա պաշտոնական բացման միջոցառումների շրջանակներում պրն. Գ. Հարությունյանն առանձնագրույցներ ունեցավ ՄԻԵԴ փոխնախագահ պրն. Ա. Շայոյի, ՄԻԵԴ բաժանմունքի նախագահ տկն Ա. Նյուսբերգերի, ՄԻԵԴ դատավորներ պրն Է. Կուրիսի, պրն Պ. Պինտո դե Ալբուքերքեի հետ:

ՀՀ պատվիրակությունը մասնակցեց ՄԻԵԴ-ի դատական տարվա բացմանը նվիրված սեմինարին, որը կազմակերպվել էր «Միջազգային և ազգային դատարանների պայքարը մարդու իրավունքների լայնածավալ խախտումների դեմ. Ցեղասպանություն, մարդկայնության դեմ ուղղված հանցագործություններ, ռազմական հանցագործություններ» թեմայով:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ 20 ՏԱՐԵԿԱՆ Է

Փետրվարի 5-ին Կառավարության ընդունելությունների տանը, ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսյանի մասնակցությամբ, կայացավ ՀՀ սահմանադրական դատարանի կազմավորման 20-ամյակին նվիրված հանդիսություն: Ողջունելով հյուրերին, ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանը հակիրճ ներկայացրեց Սահմանադրական դատարանի ստեղծման անհրաժեշտությունն ու

կառույցի անցած 20-ամյա ճանապարհը:

Հանդիսությանը մասնակցում էին ՀՀ ԱԺ նախագահ Գալուստ Սահակյանը, ՀՀ վարչապետ Հովիկ Աբրահամյանը, ՀՀ արտաքին գործերի նախա-

րար Էդվարդ Նալբանդյանը, ՀՀ ԱԺ փոխխոսնակ Հերմինե Նաղդայանը, խմբակցությունների ղեկավարներ, հանձնաժողովների նախագահներ, պատգամավորներ, ՀՀ կառավարության անդամներ:

Իրենց մասնակցությունն էին բերել ՀՀ-ում հավատարմագրված դիվանագիտական ներկայացուցչությունների ղեկավարներ: Վերջիններիս բաժանվեց անգլերեն եւ ռուսերեն լեզուներով Գ. Հարությունյանի ելույթի տեքստը:

Ներկաներին բաժանվեցին ՀՀ ՄԴ-ի նոր հրատարակություններ՝ Գ. Հարությունյանի «Սահմանադրական մշտադիտարկում» գիրքը՝ հայերեն, անգլերեն, ռուսերեն լեզուներով, ՀՀ ՄԴ-ի տարեկան հաղորդումը՝ «ՄԴ ընդունած որոշումների կատարման վիճակի վերաբերյալ», «Конституционное правосудие» ամսագիրը, «Ալմանախ» քառալեզու տարեգիրքը:

* * *

ՀՀ սահմանադրական դատարանի ստեղծման 20-ամյակի հանդիսությանը ՀՀ ՄԴ նախագահ Գ. Հարությունյանի ելույթի տեքստը:

Հայաստանի Հանրապետության մեծահարգ պարոն Նախագահ, Հարգելի ներկաներ, գործընկերներ, 1996 թվականի փետրվարի 6-ին կազմավորվեց Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը: Աշխարհում առաջին սահմանադրական դատարանն ստեղծվել է 1920 թվականին: Այս ոչ լրիվ հարյուրամյա փորձն անժխտելիորեն ապացուցել է, որ սահմանադրական արդարադատության ինստիտուտներն իրավական պետության պարտադիր բաղադրիչն են ու կոչված են ծանրակշիռ

դերակատարություն ունենալ Սահմանադրության ու իրավունքի գերակայության երաշխավորման գործում: Փաստվեց նաև, որ այդ առաքելությունն իրականացնելու համար անհրաժեշտ են սահմանադրական ժողովրդավարության որոշակի միջավայր, հասարակական հարաբերությունների սահմանադրականացման ու սահմանադրական մշակույթի անհրաժեշտ ու բավարար մակարդակ: Իր կազմավորման առաջին իսկ օրերից Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանն անցումային երկրին բնորոշ իրավական միջավայրում ոչ միայն մեծ նպաստ բերեց իրավական ակտերի սահմանադրականության ապահովման հարցում, այլև առանցքային դերակատարություն ստանձնեց երկրում սահմանադրականության հետեւողական հաստատման գործում: Փորձենք մեր անցած ճանապարհին համառոտ անդրադառնալ թվերով ու փաստերով: Անցած քսան տարիներին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը դատաքննության արդյունքով վերջնական որոշում է ընդունել 1252 գործով՝ արտահայտելով սահմանադրական իրավունքի աղբյուր հանդիսացող կարելուր իրավական դիրքորոշումներ, ինչպես նաև կայացրել է 1500-ից ավելի աշխատակարգային որոշում: Ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն հակասահմանադրական են ճանաչվել թվով 67 օրենքների եւ այլ նորմատիվ իրավական ակտերի 209 տարբեր հոդվածներ ու դրույթներ, այդ թվում՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ 19 եւ քրեական դատավարության օրենսգրքի 37 հոդված կամ առանձին դրույթ՝ առաջադրելով նաև այդ օրենսգրքերի համակարգային վերափոխման խնդիր: Երկրում սահմանադրական օրինականության երաշխավորման անհրաժեշտությունից ելնելով՝ հակասահմանադրական են ճանաչվել ամբողջ իրավական ինստիտուտներ, ինչպիսիք են՝ գործերը լրացուցիչ նախաքննության ուղարկելու ինստիտուտը, նոր հանգամանքներով գործը վերանայելու ինստիտուտը, քրեական ու վարչական դատավարության ոլորտներում նախկինում գործող դատարանակազմական լուծումները: Սահմանադրական դատարանի որոշումների հիման վրա, նշված ոլորտներում կատարվել են համակարգային փոփոխություններ, իսկ ՀՀ Ազգային ժողովում ներկայացվել է հարյուրից ավելի օրենսդրական նախաձեռնություն՝ գործող օրենսդրական ակտերում փոփոխություններ կատարելու վերաբերյալ: Անցած տարիներին սահմանադրական դատարանը քննության է առել 43 ընտրական վեճ: Անվավեր են ճանաչվել համապատասխան ընտրական հանձնաժողովների որոշումները կամ ընտրությունների արդյունքները թվով 8 ընտրատարածքներում, ինչպես նաև քվեարկության արդյունքները՝ թվով 40 ընտրական տեղամասերում: Քննության առնելով միջազգային պայմանագրերով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունների սահմանադրականությունը՝ Սահմանադրությանը հակասող են ճանաչվել միջազգային հինգ

պայմանագրի տարբեր դրույթներ, իսկ 16-ը չի ընդունվել քննության՝ օրենքի պահանջներին չհամապատասխանելու պատճառով: Սահմանադրական դատարանի գործունեության համար որակապես նոր շրջան սկսվեց 2005 թվականի սահմանադրական փոփոխություններից հետո, երբ քաղաքացիները սահմանադրական դատարան դիմելու հնարավորություն ստացան: Ներկայումս սահմանադրական դատարանում օրենքի սահմանադրականության հարցով գործերի 90 տոկոսից ավելին քննության է առնվում քաղաքացիների դիմումների հիման վրա: Տարեկան սահմանադրական դատարան է դիմում 1600-ից ավելի ֆիզիկական ու իրավաբանական անձ: Քննության է ընդունվում դիմումների շուրջ 7.5 տոկոսը /միջազգային պրակտիկայում այդ թիվը տատանվում է 2.5-5 տոկոսի սահմաններում՝ պայմանավորված նաև անհատական սահմանադրական գանգատի ինստիտուտի առանձնահատկություններով/: Այս տարիներին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը դարձել է Սահմանադրական դատարանների համաշխարհային խորհրդաժողովի հիմնադիր անդամ, ինչպես նաև թվով 98 երկիր ներկայացնող այդ կազմակերպության Կոնգրեսի բյուրոյի նախագահ, Եվրոպական երկրների սահմանադրական դատարանների խորհրդաժողովի անդամ, Նոր ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական դատարանների միջազգային խորհրդաժողովի հիմնադիր անդամ ու այդ կազմակերպության անփոփոխ նախագահ, Եվրոպայի խորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովի (Վենետիկի հանձնաժողով) անդամ ու այդ հանձնաժողովի բյուրոյի անդամ: Սահմանադրական դատարանը հրատարակում է միջազգային երկու հանդես, որոնք առաքվում են աշխարհի հարյուրից ավելի երկրներ, ինչպես նաև պաշտոնական տեղեկագիր երեք լեզուներով՝ հայերեն, ռուսերեն ու անգլերեն: Սահմանադրական դատարանի նախագահը եւ անդամները մասնակցել էլ զեկույցներով հանդես են եկել 80-ից ավելի միջազգային խորհրդաժողովներում, հրատարակել են 51 մենագրություն, 420 գիտական հոդված՝ նվիրված սահմանադրական արդարադատության հրատապ հիմնախնդիրներին: Սահմանադրական դատարանի նախաձեռնությամբ պարբերաբար կազմակերպվել են «Սահմանադրություն էլ իրավունք» հանրապետական օլիմպիադաներ, որոնց մասնակցել են 25 հազարից ավելի աշակերտներ էլ ուսանողներ: Միջազգային պրակտիկայում լայն ճանաչում են ստացել Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի էլ Եվրոպայի խորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի կողմից համատեղ կազմակերպվող՝ սահմանադրական արդարադատության առանցքային հարցերին նվիրված երեւանյան ամենամյա խորհրդաժողովները, որոնց այս տարիների ընթացքում մասնակցել են տարբեր երկրների 1200-ից ավելի ճանաչված սահմանադրագետներ: Իսկ

2015 թվականի հոկտեմբերին հրավիրված հոբելյանական խորհրդա-
 ժողովին մասնակցեցին պատվիրակություններ 29 երկրներից, այդ թվում
 12 երկրից՝ սահմանադրական դատարանների նախագահների գլխա-
 վորությամբ: Փորձի փոխանակման նպատակով Հայաստան են այցելել
 Գերմանիայի Դաշնության, Ռուսաստանի Դաշնության, Ավստրիայի,
 Իսպանիայի, Պորտուգալիայի, Իտալիայի, Լեհաստանի, Հունգարիայի,
 Չեխիայի, Ռումինիայի, Վրաստանի, Լիտվայի, Լատվիայի, Թաիլանդի,
 Հարավային Կորեայի եւ մի շարք այլ երկրների սահմանադրական
 դատարանների, Ֆրանսիայի սահմանադրական խորհրդի պատվիրակու-
 թյունները: Սահմանադրական դատարանի հրավերով Հայաստանի
 Հանրապետություն են այցելել Մարդու իրավունքների եվրոպական
 դատարանի նախորդ երեք նախագահները: Ներկա նախագահին օրերս
 հրավիրեցինք հոկտեմբերին այցելել մեր երկիր: Բազմաթիվ երկրների մեր
 գործընկերների անթաքույց համոզումն է, որ սահմանադրական արդա-
 րադատության ոլորտում Հայաստանը դարձել է միջազգային ճանաչված
 կենտրոններից մեկը: Թվարկումները կարելի է երկար շարունակել,
 սակայն դա, թերեւս, կարվի մեկ այլ առիթով: Հոբելյանական այս ընդու-
 նելության շրջանակներում ես կգերադասեի անդրադառնալ նաեւ անհե-
 տաձգելի լուծում պահանջող սահմանադրաիրավական առանձին խնդիր-
 ների, քանի որ մեր երկրում իրավունքի ու Սահմանադրության գերակա-
 յության երաշխավորման գործում անելիքներն ավելին են, քան արվածն
 է: **Նախ**՝ մեր երկրում դեռեւս չի ձեւավորվել սահմանադրական իրավա-
 մտածողության անհրաժեշտ մակարդակ, իրավունքի գերակայությունը չի
 դարձել անհատի սոցիալական վարքագծի, քաղաքական ինստիտուտ-
 ների քաղաքական վարքագծի ու հանրային իշխանության հանրային
 վարքագծի առանցքը, **երկրորդ**՝ չի երաշխավորված սահմանադրական
 վերահսկողության համակարգային ամբողջականությունը: Միայն դա-
 տական սահմանադրական վերահսկողության միջոցով, առանց այս
 ոլորտում այլ ինստիտուտների գործառույթների լիարժեք իրացման,
 անհնարին է արդյունավետ երաշխավորել Սահմանադրության ու իրա-
 վունքի գերակայությունը, **երրորդ**՝ գործառութային ու կառուցակարգային
 մինչեւ այժմ եղած լուծումները լիարժեք չեն երաշխավորել մարդու իրա-
 վունքների անմիջական գործողությունը, բավարար չէ դրանց երաշխա-
 վորման, ապահովման ու պաշտպանության համակարգի գործունակությու-
 նը, **չորրորդ**՝ այս տարիներին սահմանադրական դատարանը գործել
 է սահմանադրական արդարադատության անկատար համակարգի պայ-
 մաններում, չի ներդրվել լիակատար սահմանադրական զանգատի ինս-
 տիտուտը, բավարար իրավական երաշխիքներ չեն ստեղծվել սահմանա-
 դրական դատարանի որոշումների կատարումն ապահովելու համար,
 ինչի մասին բազմիցս արձանագրվել է սահմանադրական դատարանի

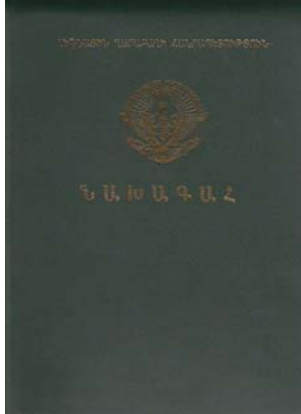
տարեկան հաղորդումներում: Անցած տարի արձանագրվեց ավելի արտառոց փաստ, երբ սահմանադրական դատարանի տարածամեկտեղում որոշման պարագայում ՀՀ Ազգային ժողովն օրենսդրական համարժեք փոփոխություններ չկատարելով՝ ստեղծել է իրավական անվտանգության ռեալ սպառնալիք, **հինգերորդ**՝ գրեթե անգործության են մատնված սահմանադրական դատարանում պետական իշխանության տարբեր մարմինների ներկայացուցիչների՝ օրենքով նախատեսված ինստիտուտները, **վեցերորդ**՝ օրենքների եւ այլ նորմատիվ իրավական ակտերի սահմանադրականության հարցերով սահմանադրական դատարան դիմելու իրենց սահմանադրական իրավասությունը չեն իրացնում ՀՀ կառավարությունը, տեղական ինքնակառավարման մարմինները, իսկ դատարանները բավարար ակտիվությամբ հանդես չեն գալիս, **յոթերորդ**՝ երկրում դեռեւս ցածր է հասարակական հարաբերությունների սահմանադրականացման մակարդակը, չեն հաղթահարված սահմանադրականության դեֆիցիտը, սահմանադրական հիմնարար արժեքների ու սկզբունքների ձեռախեղումները, հակասությունները Սահմանադրության, իրավական համակարգի ու իրավակիրառական պրակտիկայի միջեւ, ինչպես նաեւ չի ներդրված սահմանադրական մշտադիտարկման հստակ համակարգ՝ դրանում կարելու դերակատարություն վերապահելով նաեւ քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտներին, իսկ տնտեսական, քաղաքական ու վարչական ներուժի սերտաճումն աղճատում է իշխանությունների բաժանման ու հավասարակշռման սկզբունքի իրացումը՝ ընդհուպ դառնալով ազգային անվտանգության սպառնալիք:

Թվարկված հիմնախնդիրների համակարգային լուծման լրջագույն նախադրյալներ են ստեղծվել սահմանադրական վերջին փոփոխություններով: Սակայն դրանք կարող են կյանքի կոչվել միայն անհրաժեշտ օրենսդրական երաշխիքների ապահովման ուղղությամբ տարվող համակարգված եւ հետեւողական աշխատանքի արդյունքում:

Պարոն Նախագահ, հարգարժան ներկաներ, մեր երկրին վիճակված է թեւակոխել իրավական ու ժողովրդավարական պետության կայացման որակապես նոր փուլ, որում, համոզված եմ, իր ծանրակշիռ դերակատարությունը կունենա նաեւ Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը: Վստահ եմ, որ անցած տարիների դրական փորձառությունը եւ սահմանադրաիրավական նոր երաշխիքները դրա ապահովման կարելու գրավական կարող են դառնալ:

Սահմանադրական դատարանի ամբողջ կոլեկտիվի անունից շնորհակալություն եմ հայտնում Ձեզ՝ հորեյանական այս միջոցառմանը մասնակցելու համար եւ բոլորիս ցանկանում եմ հետագա բեղմնավոր գործունեություն՝ ի փառս իրավական ու ժողովրդավարական Հայաստանի Հանրապետության: 05.02.2016թ.

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀ ԲԱԿՈ ՍԱՀԱԿՅԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ
ՈՒՂԵՐՁԸ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԿԱԶՄԱՎՈՐՄԱՆ 20-ԱՄՅԱԿԻ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

ք. Ստեփանակերտ

Տեղեկագրի 2016 թ.
№ 4-ՕԵ/16

Հայաստանի Հանրապետության
Սահմանադրական դատարանի նախագահ
պարոն Գագիկ Հարությունյանին

Հարգարժան պարոն Հարությունյան,

Արցախի ժողովրդի, իշխանությունների և անձամբ իմ անունից ի արև
շնորհավորում եմ Ձեզ՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանի
20-ամյա հոբելյանի կապակցությամբ:

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանի՝ որպես երկրի
Մայր օրենքի գերակայությունը և անիջական գործողությունն ապահովող, մարդու և
քաղաքացու իրավունքներն ու ազատությունները պաշտպանող մարմնի ստեղծման
անհրաժեշտությունը հաստատվեց այս 20 տարիների ընթացքում:

Իր կազմավորման օրից դատարանը, լինելով սահմանադրական
արդարադատություն իրականացնող միակ կառույցը, աշխատանքներ է տանում երկրում
սահմանադրականություն հաստատելու, քաղաքացիական հասարակությունն ու
իրավական մշակույթ ձևավորելու ուղղությամբ և, համագործակցելով աշխարհի
տարբեր հեղինակավոր իրավական ինստիտուտների հետ, իր ներդրումն է ունենում
պետության օրենսդրությունը միջազգային չափանիշներին համապատասխանեցնելու
գործում:

Մեկ անգամ ես շնորհավորում եմ Ձեզ և Սահմանադրական դատարանի
աշխատակիցներին՝ իշխարժան տարեդարձի առթիվ: Մաղթում եմ խաղաղություն,
քաջամտություն, մասնագիտական նորանոր ձեռքբերումներ և հաջողություններ՝ ի
փառս Հայաստանի Հանրապետության և մեր ժողովրդի:

Խորին հարգանքով՝

ԲԱԿՈ ՍԱՀԱԿՑԱՆ

* * *

ՀՀ ԱԺ ՆԱԽԱԳԱՀ ԳԱԼՈՒՍՏ ՍԱՀԱԿՅԱՆԻ
ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱԶՄԱՎՈՐՄԱՆ 20-ԱՄՅԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

«Շնորհավորում եմ Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրա-
կան դատարանի անդամներին և աշխատակազմին՝ սահմանադրական
դատարանի ստեղծման 20-ամյակի առթիվ:

Սահմանադրական դատարանի գործունեությունը սկիզբ դրեց հայրե-

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԿԻՐ ♦ 2(80)/2016

նական սահմանադրական արդարադատությանը՝ նպաստելով ժողովրդավարության եւ օրինականության ամրապնդմանը մեր երկրում: Սակայն Սահմանադրական դատարանը, ի տարբերություն մյուս դատարանների, չստացավ որեւէ ժառանգություն, որովհետեւ չունեի իրեն նախորդող նմանատիպ աստյան եւ ստիպված էր գործունեությունն սկսել մաքուր թղթից: Ի պատիվ նրա, պետք է ասել, որ արդեն 20 տարի Սահմանադրական դատարանն այդ թղթի վրա թողնում է ուրույն, մնայուն ձեռագիր, որը բարձր է գնահատվել նաեւ միջազգային կառույցների ու միջազգային գործընկերների կողմից:

Այսօր, ի դեմս Սահմանադրական դատարանի, Հայաստանում ունենք կարեւորագույն մի ինստիտուտ, որն իսկապես պաշտպանում է սահմանադրությամբ հաստատված ժողովրդավարական ու պետական կարգը եւ, որ ամենակարեւորն է, քաղաքացու եւ մարդու իրավունքներն ու ազատությունները: Սահմանադրական դատարանն իր ամուր եւ հստակ տեղն է զբաղեցնում պետական իշխանության համակարգում՝ չմտնելով որեւէ այլ ճյուղի իրավասության մեջ եւ չհավակնելով փոխարինել նրանցից որեւէ մեկին, միաժամանակ, ի գործու լինելով իր որոշումներով ազդել նրանց գործունեության վրա: Այս աստյանին դիմում են թե՛ քաղաքացիներ, թե՛ քաղաքական գործիչներ, դիմում են տարբեր, այդ թվում եւ քաղաքական բնույթի հարցերով, սակայն դրանք բոլորն էլ լուծվում են միայն իրավական ճանապարհով եւ իրավական միջոցներով:

Իհարկե, հասարակությունը միշտ էլ ավելի շատ բան է ակնկալում Սահմանադրական դատարանի որոշումներից: Բայց վերջինս մշտապես առաջնորդվում է օրենքով ու իր լիազորություններով՝ երբեք դուրս չգալով դրանց սահմաններից, չտրվելով զգացմունքների ու պատեհապաշտության:

Սահմանադրական արդարադատությունն օժտված է առանձնահատուկ պատասխանատվությամբ, որովհետեւ Սահմանադրական դատարանի ընդունած որոշումները, պարտադիր լինելով իշխանության բոլոր մարմինների ու պաշտոնատար անձանց համար, կարող են ազդել ոչ թե մեկ կամ մի քանի մարդկանց, այլեւ բնակչության ամբողջական շերտերի, եւ նույնիսկ ամբողջ ժողովրդի ու պետության ճակատագրի վրա: Հետեւաբար, Սահմանադրական դատարանի պատասխանատու գործունեությունը պահանջում է նրա անդամների մասնագիտական բարձր պատրաստվածություն, խոր գիտելիքներ, արժանապատիվ պահվածք, հաճախ նաեւ քաղաքացիական խիզախություն:

Եւս մեկ անգամ շնորհավորելով Սահմանադրական դատարանի ստեղծման 20-րդ տարեդարձի առթիվ՝ մաղթում եմ հաջողություններ եւ հաստատակամություն մեր պետականության ամրապնդման, քաղաքացիների իրավունքների եւ շահերի պաշտպանության պատասխանատու գործունեության մեջ»:

* * *

ՀՀ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՀՈՎԻԿ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ 20-ԱՄՅԱԿԻ ԱՌԹԻՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ
PRIME MINISTER OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

ՀՀ վարչապետ Հովիկ Աբրահամյանի շնորհավորական ուղերձը Սահմանադրական դատարանի ստեղծման 20-ամյակի առթիվ

Սահմանադրական դատարանի մեծարգո՝ նախագահ,

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և անձամբ իմ անունից շնորհավորում եմ Ձեզ, Սահմանադրական դատարանի բոլոր անդամներին և ողջ աշխատակազմին՝ Սահմանադրական դատարանի ստեղծման 20-ամյակի կապակցությամբ:

Անգնահատելի է Սահմանադրական դատարանի դերը մեր երկրի արդարադատության կայացման և զարգացման գործում: Այս ինստիտուտը կարևորագույն նշանակություն ունի սահմանադրությամբ հաստատված ժողովրդավարության, պետական կարգի, մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության գործընթացներում: Սահմանադրական դատարանն անցած երկու տասնամյակի ընթացքում իր գործունեությամբ կարողացել է արժանանալ ՀՀ քաղաքացու վստահությանը՝ իր աշխատանքը ծառայեցնելով բացառապես ի շահ Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական կարգի ու սահմանադրական արդարադատության պահպանման: Համոզված եմ, որ գալիք տարիների ընթացքում ևս այս կարևորագույն ինստիտուտը շարունակելու է լավագույնս կյանքի կոչել Սահմանադրությամբ ամրագրված իր լիազորությունները՝ նպաստելով Հայաստանի Հանրապետությունում արդարադատության, ժողովրդավարության, քաղաքացու իրավունքների պաշտպանության հետագա զարգացմանը:

Կրկին շնորհավորելով Սահմանադրական դատարանի ստեղծման 20-րդ տարեդարձի առթիվ՝ մաղթում եմ նորանոր հաջողություններ և բեղմնավոր գործունեություն՝ հանուն ձեր կարևորագույն առաքելության կյանքի կոչման:

Հովիկ Աբրահամյան *Ն. Աբրահամյան*

ՀՈՎԻԿ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 2(80)2016
133

* * *

ՀԱՄԱԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ ՀՐԱՎԻՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀՀ ՄԴ ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱՎ ՀԱՎԱՆՈՒԹՅԱՆ

Մարտի 10-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ, Եվրոպայի խորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի բյուրոյի անդամ պրն Գ. Հարությունյանը մասնակցեց Վենետիկի հանձնաժողովի բյուրոյի նիստին, որում քննարկվեցին Հանձնաժողովի 106-րդ լիազումար նիստի օրակարգին ու աշխատանքների կազմակերպմանն առնչվող հիմնահարցեր:

Վենետիկի հանձնաժողովի ս. թ. մարտի 11-12-ի 106-րդ լիազումար նիստի շրջանակներում քսանից ավելի օրակարգային հարցերից առանցքային քննարկման առարկա էին Լեհաստանի Սահմանադրական տրիբունալին առնչվող ու Ռուսաստանի Դաշնության «Սահմանադրական դատարանի մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու վերաբերյալ հարցերը: Առանձնահատուկ նշանակություն տրվեց իրավունքի գերակայության հիմնական չափորոշիչների ցանկի վերաբերյալ զեկույցի հաստատման հարցին:

Վենետիկի հանձնաժողովի լիազումար նիստն անդրադարձավ նաև Հայաստանի Հանրապետության նոր ընտրական օրենսգրքի նախագծի վերաբերյալ համապատասխան եզրակացության նախապատրաստման խնդրին: Հանձնաժողովի անդամ պրն Եվգենի Տանչեւը հայտնեց, որ Հայաստանի Հանրապետությունը հայցել է Վենետիկի հանձնաժողովի կարծիքը ՀՀ նոր ընտրական օրենսգրքի նախագծի վերաբերյալ: Հաշվի առնելով, որ Հանձնաժողովի հաջորդ նիստը տեղի կունենա հունիսի սկզբին, սույն հարցով զեկուցողների անունից հայցեց Հանձնաժողովի թույլատվությունը՝ նախնական եզրակացությունը ներկայացնել մինչև հունիսյան լիազումար նիստը, ինչն արժանացավ հանձնաժողովի հավանությանը:

Հանձնաժողովի 106-րդ լիազումար նիստի օրակարգային հարցերի շրջանակներում ընդգրկված էր նաև «Սահմանադրական մշտադիտարկման վերաբերյալ» հարցը: Այդ հարցով հաղորդմամբ հանդես եկավ ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ պրն Գ. Հարությունյանը: Անդրադառնալով սահմանադրական մշտադիտարկման համակարգի կարեւորությանը, ներկայացնելով վերջերս լույս տեսած «Սահմանադրական մշտադիտարկում» մենագրության մեջ ամփոփված իր հետազոտության արդյունքները, անդրադառնալով սահմանադրական մշտադիտարկման չափորոշիչներին, մասնավորապես ներկայացնելով կոռուպցիայի աճի հարցում ամբողջ աշխարհում տիրող ներկա մտահոգիչ իրավիճակը,

ՍԱՐՅԱԼԱԴՐՎԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՒԹՅՈՒՆ ♦ 2(80)2016

կարելու է իրավունքի գերակայության ապահովման հարցում սահմանադրական մշտադիտարկման առանցքային նշանակությունը՝ պրն Գ. Հարությունյանը հանդես եկավ սահմանադրական մշտադիտարկմանը նվիրված համաեվրոպական խորհրդաժողով հրավիրելու նախաձեռնությամբ:

Պրն Գ. Հարությունյանը նշեց նաև, որ նման միջոցառում կազմակերպելու առնչությամբ հանդիպումներ ու քննարկումներ է ունեցել նաև Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր քարտուղար պրն Թ. Յագլանդի, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախագահ պրն Գ. Ռայմոնդիի, Վենետիկի հանձնաժողովի նախագահ պրն Ջ. Բուքիքիոյի հետ, ովքեր կարելու է նման խորհրդաժողովի հրավիրումը:

Վենետիկի հանձնաժողովի անդամ պրն Զ. Գրաբենվարտերը, իր ելույթում անդրադառնալով պրն Գ. Հարությունյանի առաջարկությանը, ընդգծելով նման նախաձեռնության կարելու էությունը, արտահայտվեց հոգուտ սահմանադրական մշտադիտարկմանը նվիրված համաեվրոպական խորհրդաժողովի անցկացմանը եւ կարելու է Վենետիկի հանձնաժողովի շրջանակներում տվյալ հարցին առավել հետեւողական մոտեցման ցուցաբերումը:

Վենետիկի հանձնաժողովը, կարելու է հիմնախնդիրը, առաջարկեց պրն Գ. Հարությունյանին՝ հաշվի առնելով Վենետիկի հանձնաժողովի կողմից ընդունված «Իրավունքի գերակայության չափորոշչային ցանկը», նախապատրաստել տվյալ միջոցառման կազմակերպման հայեցակարգային մոտեցումները, առաջարկել դրա անցկացման ձեւաչափը, վայրը եւ ժամկետները եւ դրանք ներկայացնել հանձնաժողովի հունիսյան լիազումար նիստին:

Ս. թ. մարտի 12-ին Վենետիկի հանձնաժողովի լիազումար նիստին հաջորդեց Սահմանադրական արդարադատության համաշխարհային խորհրդաժողովի բյուրոյի նիստը: Նիստի օրակարգում ընդգրկված էին Համաշխարհային խորհրդաժողովի հետագա գործունեությանն առնչվող մի շարք հարցեր, այդ թվում՝ ֆինանսական հաշվետվության քննարկման, Կազմակերպության աշխատանքային մեթոդների հստակեցման, մասնակիցների միջեւ ավելի սերտ համագործակցության հաստատման, ինչպես նաև Կոնգրեսների միջեւ ընկած ժամանակահատվածում տարածաշրջանային եւ լեզվական խմբերի աշխատանքներն առավել արդյունավետ դարձնելու հնարավոր եղանակներին ու միջոցներին առնչվող հարցերը:

Բյուրոյի նիստում քննարկվեց Սահմանադրական արդարադատության համաշխարհային խորհրդաժողովի՝ 2017 թվականի սեպտեմբերին Վիլնյուսում կայանալիք Կոնգրեսի նախապատրաստական աշխատանքների ընթացքը: Համաշխարհային խորհրդաժողովին անդամակցող սահմանադրական արդարադատության տարածաշրջանային եւ լեզվական

Խմբերը տեղեկատվություն ներկայացրեցին իրենց գործունեության վերաբերյալ:

* * *

Ապրիլի 5-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանի նիստը սկսելուց առաջ, մեկ ժամ լուծարվեց հարգվեց Ադրբեյջանի արկածախնդրության գոհ դարձած հայ հերոս զինվորների և խաղաղ բնակչության հիշատակը:

ՀՅՈՒՐԵՐ ԴԱՆԻԱՅԻՑ

Ապրիլի 6-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց պաշտոնական այցով Հայաստանում գտնվող Դանիայի Թագավորության Իմիգրացիոն ծառայության վարչության պետի տեղակալ տիկին Էլզե Օլգարդիի ղեկավարած պատվիրակությանը, որի կազմում էին ավագ խորհրդական տիկին Հենրիեթ Վիթչենին եւ երկրի ավագ խորհրդական պարոն Կենեթ Մոլլին:

Հյուրերին հետաքրքրում էին մեր երկրում մարդու իրավունքների պաշտպանության հետ կապված հարցեր, ՀՀ սահմանադրական դատարանում քաղաքացիների դիմումների քննությունների առանձնահատ-

կություններ, ինչպես նաև մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում մեր երկրում սահմանադրական նոր բարեփոխումների ընձեռած հնարավորություններ:

ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԻ ԱՅՑ

Ապրիլի 6-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց «Վարդգես Եղիայան եւ փաստաբանական խումբ» գրասենյակի ղեկավար, Ամերիկահայ հայտնի փաստաբան Վարդգես Եղիայանին՝ ընկերակցությամբ ԱՄՆ

բանակի գորացրված գեներալ, փաստաբան Մարկ Մաքքառելիի:

Զրույցի թեման այս օրերին Արցախում կատարվող իրադարձություններն էին:

Գրանցվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության
20 դեկտեմբերի 1996թ. կոլեգիայի թիվ 37/2-14 որոշմամբ

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան, Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 011-588-171
E-mail: armlaw@concourt.am.
<http://www.concourt.am>.

Ստորագրված է տպագրության՝ 27.04.2016թ.
Դասիչ՝ 77754
Գրաչափը՝ 70X100 1/16
Տպաքանակը՝ 400

ՀՀ ՄԴ տեղեկագիրը ՀՀ
բարձրագույն որակավորման
հանձնաժողովի որոշմամբ ընդգրկված է ՀՀ ԲՈՀ-ի
ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների
և դրույթների հրապարակման համար ընդունելի
հրատարակությունների ցուցակում

Вестник Конституционного Суда Республики Армения N 2(80) 2016
Bulletin of the Constitutional Court of the Republic of Armenia N 2(80) 2016
Bulletin de la Cour constitutionnelle de la République d'Arménie N 2(80) 2016